

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**OKULLARDA SOSYAL ADALET UYGULAMALARINA
İLİŞKİN YÖNETİCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET SAĞDIÇ

GAZİANTEP
MART 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**OKULLARDA SOSYAL ADALET UYGULAMALARINA
İLİŞKİN YÖNETİCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET SAĞDIÇ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet SİNCAR

GAZİANTEP
MART 2018

TEZ ONAY SAYFASI

Öğrencinin Adı ve Soyadı : Ahmet SAĞDIÇ
Üniversite : Gaziantep Üniversitesi
Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı ve Program : Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi
Tezin Başlığı : Okullarda Sosyal Adalet Uygulamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri
Tezin Savunma Tarihi : 09.03.2018
Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Zeynep HAMAMCI
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet SİNCAR
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Doç. Dr. Mehmet SİNCAR (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Yakup DURMAZ

Yrd. Doç. Dr. Aykar Tekin BOZKURT

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet Fatih ÖZMANTAR
Eğitim Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Ahmet SAĞDIÇ

Öğrenci Numarası: 201627312

Tezin Savunma Tarihi: 09.03.2018

TEŞEKKÜR

Eğitim, toplumun bütün kesimi için önemli bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Okullarda sosyal adaletin sağlanması, toplum için hayati öneme sahiptir. Okul ortamında farklı ırk, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum gibi bireysel farklılığı dikkate alarak adil bir düzen tesis etmek topluma yön verir. Topluma yön verme ve okulda sosyal adaleti sağlama konusunda yönetici ve öğretmene büyük görev düşmektedir.

Tezimi hazırlama sürecinde kazandırdığı bakış açısından, rehberliği, içtenliği, samimi tavırlarıyla motive eden, akademik çalışmalara farklı bir pencereden bakmamı sağlayan ve bu çalışmaları benim için anlamlandırıp ufkumu genişleten, deneyimleri ile katkı sağlayıp yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Mehmet SİNCAR'a teşekkür ederim. Araştırmanın gerçekleştirilmesinde birçok kişinin emeği olmuştur. Burada ismini sayamayacağım kıymetli arkadaşlarıma yanımda oldukları için teşekkür ederim.

Çıkmış olduğum bilim yolculuğunda; bilgisiyle, becerisiyle ve deneyimiyle bana yardımcı olan, ufuk açıcı görüşleriyle fikirlerinden istifade ettiğim, akademik kişiliği, çalışmaları ve yansıtıcı görüşleri ile bana model olan Yrd. Doç. Dr. Abdulhalim ÇELİK'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak en büyük teşekkürü yıllardır her konuda çalışmalarım konusunda beni yüreklendiren, kendi ayaklarım üzerinde durmayı öğreten, bana daima güvenen, fedakârlıkla yetiştirip bu noktaya gelmemi sağlayan, başarımın mimarları olan aileme; sevgili babam Hüseyin SAĞDIÇ, canım annem Naime SAĞDIÇ ve değerli kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

Ahmet SAĞDIÇ

Mart 2018

ÖZET

OKULLARDA SOSYAL ADALET UYGULAMALARINA İLİŞKİN YÖNETİCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

SAĞDIÇ, Ahmet

Yüksek Lisans Tezi,

Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet SİNCAR

Mart-2018, 92 sayfa

Bu araştırmanın amacı, okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmenlerin algılarını belirleyerek mevcut sorunlara çözüm önerileri geliştirmek ve sosyal adalet kavramına ilişkin bir farkındalık oluşturmaktır. Nicel araştırma yöntemlerine göre gerçekleştirilen bu araştırma betimsel tarama modelinde desenlemiştir. Araştırmanın evreni, 2015-2016 yıllarında Batman'da eğitim veren ilkokul ve ortaokulda görev yapan öğretmen ve yöneticilerden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde “basit tesadüfi örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı (Statistical Package for the Social Sciences) ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde parametrik yöntemler olarak t testi; nonparametrik yöntemler olarak Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şöyledir: Hem okul yöneticileri hem de öğretmenler okullarda sosyal adaletin uygulanmasına ilişkin olumlu görüş beyan etmişlerdir. Bununla beraber okul yöneticilerinin öğretmenlere göre daha olumlu görüşe sahip oldukları gözlenmiştir. Öğretmenlerin sahip oldukları branş ve çalıştıkları okul düzeyi onların “sosyal adaletin algılanma düzeyine ilişkin görüşlerini” etkilememektedir. Hem yönetici hem de öğretmenlerin görüşlerine göre “dünya görüşleri, geldikleri bölge, cinsiyetleri, ekonomik durumlarına bakılmaksızın” tüm öğrenciler eşit muamele görmektedir. Okul ortamında kadın ya da erkek ayrımı yapmaksızın herkesin fikrini özgür bir şekilde ifade edebileceği rahat bir ortam sağlanması gerektiği önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Adalet, Sosyal Adalet, Eğitimde Sosyal Adalet.

ABSTRACT**ADMINISTRATOR AND TEACHER OPINIONS ON SOCIAL JUSTICE
PRACTICES IN SCHOOLS**

SAĞDIÇ, Ahmet

MA Thesis,

Education Management Inspection Planning and Economics Department

Supervisor: Assoc. Dr.Mehmet SİNCAR

March-2018, 92 pages

The aim of the search is to provide solutions to existing problems by identifying the perceptions of school administrators and teachers towards the level of realization of social justice in schools and to develop an awareness towards the concept of social justice. This research carried out as a model of quantitative research was conducted in descriptive scanning. The research universe consists of teachers and administrators in elementary and secondary schools at the term of 2015-2016 education year in Batman. In the process of sample selection “simple random sampling” method was used. The obtained data were analyzed by SPSS software (Statistical package for the Social Sciences). Parametric methods in the analysis of the data the t test; nonparametric methods such as Mann Whitney U and kruskal Wallis tests were used. The obtained outcomes from the research are: both the school administrators and teachers in the schools expressed positive opinions on the implementation of social justice. However, it has been observed that school administrators have more positive views than teachers do. The branches that teachers have and the level of schools in which they work don't affect on their opinions about the perceived level of social justice. According to the opinion of both the administrators and the teachers, all of the students, notwithstanding anything contrary to contained in the places where they live in, genders, economic situations etc. were treated equally. In the school environment, the fact that it should be provided for a comfortable environment where everyone can freely express their own opinion is recommended.

Keywords: Justice, Social Justice, Social Justice in Education.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
EKLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	6

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Adalet	7
2.1.1. Adalet Kavramı.....	7
2.1.1.1. Adalet-Hak	12
2.1.1.2. Adalet-Eşitlik	13
2.1.1.3. Adalet-Özgürlük.....	13
2.1.1.4. Adalet-Hoşgörü.....	14
2.1.2. Sosyal Adalet Kavramı	14

2.1.3. Sosyal Adaletin Tarihçesi	17
2.1.4. Günlük Yaşamda Sosyal Adalet	20
2.1.5. David Miller: Sosyal Adalet İlkeleri.....	22
2.1.6. Sosyal Adaletin Önemi	24
2.1.7. Çokkültürlülük ve Sosyal Adalet.....	26
2.2. Eğitimde Sosyal Adalet.....	27
2.2.1. Eğitimde Sosyal Adaletin Boyutları	30
2.2.2. Eğitimde Sosyal Adalet ve Demokrasi	35
2.2.3. Eğitimde Sosyal Adaletin Amaç ve Önemi	36
2.3. Eğitimde Sosyal Adalet Uygulamalarında Yönetici ve Öğretmenin Rolü	40
2.4. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	43
2.5. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	48

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni.....	51
3.2. Evren ve Örneklem	51
3.3. Ölçme Araçları	53
3.4. Verilerin Toplanması	56
3.5. Verilerin Analizi.....	56

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Araştırmanın Ana Problemine İlişkin Bulgular	58
4.2. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	58
4.3. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	59
4.3.1. Cinsiyet Değişkeni Bağlamında Okul Yöneticilerinin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi	60
4.3.2. Branş Değişkeni Bağlamında Okul Yöneticilerinin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi	60
4.3.3. Kıdem Değişkeni Bağlamında Okul Yöneticilerinin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi	61
4.3.4. Okul Türü Değişkeni Bağlamında Okul Yöneticilerinin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi	62
4.4. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	62
4.4.1. Cinsiyet Değişkeni Bağlamında Öğretmenlerin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi	63
4.4.2. Branş Değişkeni Bağlamında Öğretmenlerin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi	63

4.4.3. Kıdem Değişkeni Bağlamında Öğretmenlerin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi	64
4.4.4. Okul Türü Değişkeni Bağlamında Öğretmenlerin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi	65

BÖLÜM V

TARTIŞMA

5.1. Tartışma.....	66
--------------------	----

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	70
6.2. Araştırmacılara Öneriler.....	71
6.3. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	72
KAYNAKÇA	73
EKLER.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	92

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2.1. Sosyal Adalet Hakkındaki Görüşler	34
Tablo 3.1. Örneklemi Oluşturan Öğretmen ve Yöneticilerin Kişisel Bilgileri ve Yüzdeler Durumları	53
Tablo 3.2. Sosyal Adalet Algısı Ölçeği Faktör Yapısı	54
Tablo 3.3. Ölçekte Kullanılan Değer Aralıkları	55
Tablo 3.4. Kolmogorov Smirnov Normal Dağılım Testi	56
Tablo 4.1. Yönetici ve Öğretmen Algılarına Göre Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyi	58
Tablo 4.2. Yönetici ve Öğretmen Algılarına Göre Sosyal Adalet Düzeyleri.....	59
Tablo 4.3. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları (Cinsiyet Değişkeni)	60
Tablo 4.4. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Branş Değişkeni).....	60
Tablo 4.5. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Kıdem Değişkeni)	61
Tablo 4.6. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları (Okul Türü Değişkeni).....	62
Tablo 4.7. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları (Cinsiyet Değişkeni)	63
Tablo 4.8. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Branş Değişkeni)	63
Tablo 4.9. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Kıdem Değişkeni).....	64
Tablo 4.10. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları (Okul Türü Değişkeni).....	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Sosyal Adaletin Anlamı.....	16
Şekil 2.2. Sosyal Adaletsizlik Örnekleri.....	20
Şekil 2.3. Sosyal Adaletli Bireyin Özellikleri.....	25
Şekil 2.4. Sosyal Adalet Algılarının Gelişiminde Sosyo-Kültürel Yapının Rolü.....	27
Şekil 2.5. Sosyal Adalet Eğitiminin Anlamı.....	29
Şekil 2.6. Sosyal Adalet Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gerekenler	39
Şekil 2.7. Sosyal Adalet Eğitiminde Öğretmenin Rolü	42

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. Yönetici Anketi	81
EK 2. Öğretmen Anketi	84
EK 3. Yönetici ve Öğretmenlerin Sosyal Adalet İfadelerine Göre Karşılaştırılması	87
EK 4. Özgeçmiş	92

KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

Ed. : Editör

Akt. : Aktaran

Çev. : Çeviren

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

\bar{X} : Aritmetik Ortalama

Ss: Standart Sapma

s. : Sayfa

Pp: Page Paper (Sayfa Numarası)

P: Anlamlılık Düzeyi

N: Denek Sayısı

f: Frekans

t: t Testi Değeri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Toplumların zamanın ve dönemin şartlarına göre değişime uğradığı ve bu değişimin zaman geçtikçe daha hızlı bir şekilde gerçekleştiği söylenebilir. Bu bağlamda özellikle iki asır önce toplumsal değişimin hızını bir anda artıran sanayileşmenin beraberinde getirdiği köyden kente göç dalgasının toplumsal yapıların hızlı ve ciddi bir değişim sürecine girmelerine neden olduğu görülmektedir. Bu değişim süreci beraberinde farklı kültür ve ekonomik seviyedeki insanların bir arada yaşadığı bir toplumda çokkültürlülük, çoğulculuk ve sosyal adalet kavramlarını öne çıkarmış ve bu kavramlara dayalı bilimsel araştırmaların sayısının artmasına neden olmuştur.

Yaşam içerisindeki ekonomik ve kültürel farklılaşma, bireyin ve toplumun beklentilerinde de farklılaşmaya yol açmış ve birçok alanda olduğu gibi eğitim politikalarının da yeniden ele alınmasının önünü açmıştır. Özellikle büyükşehirlerdeki yoğun nüfus artışı; eğitim sisteminde çoğulculuk faktörünü öne çıkararak, çok kültürlü yaşam alanlarında, bireyleri demokratik bir süreçte aktif olmaya zorlamıştır. Hâlihazırdaki eğitim alan bireyler arasında sosyo-ekonomik farklılıklar akademik başarı üzerinde önemli bir etken olduğu için eğitimde sosyal adalet kavramı üzerinde gerçekleştirilen çalışmaların sayısının arttığı gözlenmiştir.

Sosyal adalet kavramı Bell (2007) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

Toplumdaki kaynakların eşit dağıtılması, tüm bireylerin kendini fiziksel ve psikolojik olarak güven, emniyet ve huzur içerisinde hissetmesi ve bu sayede her bireyin demokratik karar alma süreçlerine tam ve eşit olarak katılması, diğer insan ve toplumlara karşı sorumluluk duygusu içinde olmasıdır (s. 4).

Bell'in sosyal adalet tanımı içerisinde yer alan demokrasi ve eşitlik gibi toplumsal yaşamı etkisi altına alan kavramlar, eğitim politikalarının belirlenmesi

sürecinde felsefe, hukuk, sosyoloji alanlarından da destek alarak etkisini göstermeye başlamıştır.

Toplumda bütün bireyler politik veya ekonomik kaynaklara eşit erişim hakkına sahip olmalıdır. Ortak bir iyinin gerçekleştirilmesini amaçlayan sosyal adalet, eğitim sisteminde son dönemlerde en fazla önem verilen değerler içinde yer alarak fertlerin eğitim ortamında adil bir yaklaşım beklentisinde olmalarını sağlamış ve eğitim sürecine ilişkin tutumlarını da etkisi altına almıştır. Bu bağlamda sosyal adalet kavramının fertlerin eğitime ilişkin beklentilerini karşılama ve hedeflerine ulaşmalarını sağlama yolunda oldukça önemli olduğu söylenebilir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Fransız İhtilalinin bir çağı kapatıp bir başka çağı açan üç önemli kavramı kardeşlik, özgürlük, eşitlik unsurları olarak gösterilebilir. Bu kavramlar farklı disiplinlerde olduğu gibi eğitim biliminde de tartışma konusu olmuş ve tarihsel süreçte çoğunlukla soylulara hitap eden eğitim olgusunun, Fransız İhtilaliyle beraber “eşitlik” ilkesi kapsamında toplumun tamamına hitap eder hale geldiği görülmüştür. Modern çağ olarak nitelendirilen günümüzde eğitimin hedefi, ekonomik beklentileri karşılamak olarak gösterilebilir. Ancak ekonomik beklentileri karşılamayı temel amaç edinen, bireyselliği ön planda tutan ve eşitlik unsurlarını dikkate almayan düşünce sistemi, eğitim sisteminde olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Eğitim ve adalet; toplumda demokratik bir ortam oluşturma ve ortak yarar oluşmasına zemin hazırlamayı amaçlamaktadır. Adalet olgusu, demokratik hak arayışında bulunarak ahlaki bir davranış sergileme amacı taşır (Haynes, 2002, s.126). Bu bağlamda bireylerin bencil bir bakış açısı ortaya koyarak toplum içerisinde özgürce davranma hakkına sahip olmadıkları ve toplum yararını düşünerek hareket etmeleri gerektiği söylenebilir. Bu durum bireylerin “ben” bakışından sıyrılıp “biz” bakışına yönelmeleri gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Nihayetinde eğitim ve sosyal adalet demokratik yollarla adil bir toplumun oluşmasına katkı sağlayan kavramlar olarak gösterilebilir.

Bates’e (2005, s.6) göre, demokratik yollarla hak arama ve sosyal adaletin gerçekleşme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal adalet temel değerlerin ön planda tutulmasını ve bu yolla ahlaki bir boyut kazanılarak ortak yararın

oluşmasına zemin hazırlar. Ortak yararın sağlanması, sosyal adalet kavramının özündedir.

Artan göç hareketleri ile birlikte nüfusun şehirlerde yoğunlaşmaya başlaması bazı toplumsal sorunları da beraberinde getirmiştir. Farklı kültürü kabul etmeme ve farklılığa saygı duymama gibi sorunlar ayrımcılığın tetiklenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Turner (1997, s.107), farklılıkların bir zenginlik olduğunu ve buna saygı gösterilmesi gerektiğini ifade ederek eğitimde çokkültürlü bir ortamın oluşmasının farklılıklara saygı duyulmasına bağlı olduğunu vurgular. Çokkültürlülüğü özümsemiş okullar, farklılıkları bir zenginlik olarak görür ve kapılarının tüm bireylere açık olduğunu vurgularlar. Turner'e (1997) göre günümüzde sosyal adalet kavramının toplumda karşılık bulması önem arz etmektedir.

Eğitim ortamında ortaya çıkan adalet ya da adaletsizlik, toplumda da etkisini gösterir. Polat'a (2007, s.3) göre günümüzde eğitim, eşitlikçi anlayıştan uzak bir düzene sahiptir. Böyle bir eğitim anlayışında "sosyal adalet" kavramının ne anlama geldiğinden, yani kavramsal tanımından çok, sosyal adaletin nasıl algılandığının daha önemli olduğu söylenebilir. Eğitim söz konusu olduğunda sosyal adalet kavramı, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak yetenekleri geliştirmeyi amaçlayan özgürleştirici bir eğitimi desteklemelidir.

Okullar yetenek, kültür ve akademik başarı bağlamında farklı profillere sahip öğrencilerle eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürürler. Bu nedenle eğitim sürecinde gerekli önlemlerin alınması bireysel farklılıklardan kaynaklı sorunların önlenmesi açısından önemlidir. Walker'e (2003, s.170) göre toplumun farklı alanları kapsayan yaşam standartlarını artırma ve değiştirme çabaları eğitim için de söz konusudur. Eğitim uzmanları istenilen standartlara ulaşmak amacıyla bireysel farklılıkları ön planda tutup daha iyi bir eğitim ortamı sağlama çabası içinde olmalıdır. Bu bağlamda, hiç şüphesiz yönetici ve öğretmenlerin etkili roller üstlenmeleri gerektiği söylenebilir.

Demokratik toplumlarda bir yandan bireylerin gelişimi sağlanırken diğer yandan devletin sahip olduğu kaynakların muhafaza edilmesi bilincine de sahip olunmalıdır ve bu durum eğitsel tercihler konusunda dengeli bir yaklaşım sergilenmesini gerektirir (Aydın, 2002, s.22). Devlet, kendi vatandaşlarına demokratik çerçevede bütün fertlerin eğitim ihtiyacının karşılanması konusunda eşit erişim hakkı sağlamakla mükelleftir. Bu bağlamda ortaya konulan eğitim

politikalarının doğru bir şekilde uygulanması önem arz etmektedir. Türkiye’de uygulanan eğitim politikalarının sosyal adalet kavramını göz önünde bulundurarak hazırlandığı görülmektedir.

Müfredatta mevcut olan değerlerin öğrencilere kazandırılmasında en önemli sorumluluk programın takipçisi olan öğretmenlere aittir. Bu bağlamda öğretmenlerin sosyal adalet algılarının, öğrencilere sosyal adalet bilincini kazandırmada etkili bir rol oynadığı söylenebilir. Bu nedenle öğretmenlerin sosyal adalet kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi, öğrencilerin sosyal adalet algılarının gelişmesine katkı sağlayacak süreçler oluşturmada önem arz eden bir husus olarak gösterilebilir. Benzer şekilde okul yöneticilerinin de toplum tarafından kabul edilen ortak kültür ve değerlerin oluşturmaya yönelik süreçlerde etkili oldukları söylenebilir. Bu nedenle özellikle sosyal adalet kavramını okullarda karşılık bulmasında okul yöneticileri en önemli aktörlerden birisidir ve bu durum başta okul yöneticileri olmak üzere okulda yer alan tüm paydaşların sorumluluğundadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmenlerin algılarını belirleyerek mevcut sorunlara çözüm önerileri geliştirmek ve sosyal adalet kavramına ilişkin bir farkındalık oluşturmaktır.

“Okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşlerine göre okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyi nedir?” sorusu araştırmanın ana problem cümlesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma sürecinde aşağıdaki alt problemlere de cevap aranacaktır:

1. Okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin okul yöneticisi ve öğretmenlerin algıları arasında anlamlı fark var mıdır?
2. Cinsiyet, branş, kıdem ve okul düzeyi değişkenleri, okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan birer etken midir?
3. Cinsiyet, branş, kıdem ve okul düzeyi değişkenleri, öğretmenlerin okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan birer etken midir?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Eğitim sürecinde yer alan her bireyin toplumsal sorumluluk, adil bir yaşam, ahlaki ölçütler gibi kazanımların farkına varması ve bu konuda bilinçli duruma gelmesinde yöneticiler ve öğretmenlerin önemli rollere sahip oldukları söylenebilir. Bu araştırmada elde edilecek bulguların ve ulaşılabacak sonuçların okul yöneticileri ile öğretmenlere sosyal adaletin okullarda karşılık bulması hususunda rehber olacağı söylenebilir.

Eğitim sürecinde yer alan her bireyin herhangi bir baskıya maruz bırakılmadan ve adil bir şekilde eğitim imkânlarından faydalanması sağlanmalıdır. Bunun gerçekleşebilmesi için sosyal adalet bilincinin okullarda karşılık bulması gerekir. Bu nedenle bu araştırmanın ulaşılabacak sonuçların sosyal adaletin okullarda hangi ölçüde gerçekleştiğini ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. SAYILTILAR

1. Araştırma sürecinde elde edilen veriler, katılımcı grubunu oluşturan öğretmen ve yöneticilerin görüşlerini tam olarak yansıtmaktadır.
2. Kullanılan veri toplama araçları, ulaşılmak istenen bilgileri edinmek için yeterli olduğu varsayılmaktadır.
3. Araştırmanın evrenini oluşturacak örneklemin evreni temsil edecek nitelikte ve nicelikte olduğu varsayılmaktadır.

1.5. SINIRLILIKLAR

1. Bu araştırma, 2015-2016 eğitim-öğretim yılı içerisinde Batman ilinde yer alan ilk ve ortaokullarda görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenlerden toplanan verilerle sınırlıdır.
2. Araştırma, okullarda sosyal adaletin algılama düzeyini belirlemeye yönelik ölçekte sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Adaletsizlik: Hukuk çerçevesinde sahip olunan hakların kabul edilmemesi, kullanılmaması, göz ardı edilme durumudur (Polat, 2007, s.8).

Adalet: Hakkaniyet ölçülerine uyma, doğruluk, meşruluk, eşitlik, iyilik, dürüstlük, hukuka uygunluk, hak, objektiflik, hak yemezlik anlamlarını içine alan geniş bir kavramdır (Töremen ve Tan, 2010, s.58-70).

Eğitimde Adaletsizlik: Bireylerin kanuni hakkı olan eğitim hakkının elinden alınması, eğitimden faydalanmasını engelleme durumudur (Polat, 2007, s.8).

Sosyal Adalet: Toplumda her bir ferдин kendini huzurlu, güvenli, emniyetli bir durumda hissetmesi, imkânlardan eşit yararlanma, başka insanlara karşı sorumluluk bilincinde olması, toplumda alınan karar aşamasında eksiksiz ve eşit olarak temsil hakkına sahip olmasıdır (Bell, 2007, s.4).

Eğitimde Sosyal Adalet: Eğitimde öğrenci için; demokratik, eşit, destekleyici ve adil bir eğitim ortamının oluşturulması ve farklılıklara karşı saygılı olma, demokratik bir toplumun oluşmasını sağlamaktır (Furman ve Shields, 2003, s.5). Öğrencilerde etik ve ahlak gelişimine katkısı olan ve öğrencilere farklı kültüre sahip insanların benimsedikleri değerleri nasıl anlayacaklarına rehberlik eden, dünya genelinde mevcut olan eşitsizliği nasıl anlamlandıracağı ve bu eşitsizlik için ne gibi çözüm üretilmesi gerektiğini sağlayan bir alandır (Lucey ve Laney, 2009, s.260-272). Ekonomik, sosyal, siyasal düzenin ayrımcılığına maruz kalmış ve dezavantaj konumunda yer alan gruplar için eşit sonuçlar oluşturmayı amaçlamaktadır (Enslin, 2006; akt. Tomul, 2009, s.130).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. SOSYAL ADALET

Sosyal Adalet, farklı boyutta çeşitli anlamlara gelen geniş perspektife sahip bir kavramdır. Sosyal adalet kavramını belli bir çerçeveye göre sınırlandırıp tanımlamak çok güçtür. Bu bağlamda sosyal adalet kavramı, öznel bir yapıya sahip olup kişiden kişiye farklı anlamlara gelmektedir (North, 2008, s.1182–1206). Sosyal adaletin daha iyi kavranması için adalet ve ilişkili kavramları tanımlamak yerinde olacaktır.

2.1.1. Adalet Kavramı

Adalet sözcüğü, köken olarak Arapça olup “adl” sözcüğünden Türkçemize geçmiştir. Adalet; hak yememek, adil olmak, hukuk ve eşitlik ilkeleriyle ilişkilendirilmiş bir kavramdır. Adalet, sosyal refah anlamına gelmektedir. Refahın en iyi seviyede olmasını amaçlayan düzen şekli, en iyi adil bir sistemin kurulduğu düzendir. Toplumsal refahın hem tarafsız hem de kolektif bir şekilde devam ettirilmesi, adaletin var olmasıyla sağlanır. Adalet kavramı eşitlik ilkesi ile yakından ilişkilidir. Adaletin mevcut olduğu bir düzende eşitsizlik ya da eşitlik toplumdaki her birey için benzer durumda ve aynı seviyede sağlanacaktır (Çeçen, 1975, s.17). Özgürlük ve hak toplumdaki her birey için eşit seviyede yerine getirilecektir. Bu bağlamda adalet, bireylerin tercih özgürlüğünü simgelemektedir.

Adalet, “(i)Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk, töre, Anayasa; (ii) Bu işi uygulayan yerine getiren devlet kuruluşları; (iii) Herkese kendine

uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme” şeklinde farklı boyutlarda ifade edilmiştir (TDK, 1988, s.13).

Adalet; hakkaniyet ölçülerine uyma, doğruluk, meşruluk, eşitlik, iyilik, dürüstlük, hukuka uygunluk, hak, objektiflik, hak yemezlik anlamlarını içine alan geniş bir kavramdır (Töremen ve Tan, 2010, s.58-70). Gerçekleşmesi istenen, haksızlığın önlenmesi gibi girişimler, adaletin vazgeçilemez amacını oluşturmaktadır.

Adalet, geçmişten bugüne varlığı kabul edilen, birçok tartışmanın içinde yer almasına rağmen vasıflarını tanımlayacak ortak ittifaka ulaşamayan ve tanımlanması oldukça zor bir kavramdır. Birçok aydın ve edebiyatçı adalet kavramının sınırlarını çizip belli bir çerçevede tanımlamaya çalışmıştır. Adalet kavramının, hukuk başta olmak üzere birçok kavramı içinde barındıran çok kapsamlı bir kavram olduğu ifade edilmiştir.

Adalet, çok eskilere dayanan bir kavram olup Platon ve Aristoteles’in ilgi alanına girmiştir. Platon, Devlet’te yönetim şeklini tanımlarken, adaletin çok önemli olduğunu belirtmiş ve adaleti en temel ilke olarak nitelemiştir. İyi eğitim almış fertlerin en etkili özelliği, adil olma prensibini taşımış olması gerektiğini dile getirmiştir. Aristoteles ise günümüzde önemli bir yere sahip olan sosyal adalet anlayışında, dağıtımsal adalet düşüncesi ile etkili bir temel oluşturmuştur. Dağıtımsal adalet düşüncesinde, toplumda mevcut olan bütün yarar, sorumluluk bilincinin toplumda yaşayan bütün fertlere eşit bir şekilde taksim edilmesi gerektiğini dile getirmektedir (Griffiths, 2003, s.101-103).

Geçmiş dönemlerde, Aristoteles ve Platon gibi mühim düşünürler tarafından öncülük edilen adalet sözcüğünün ifade ettiği mana, zamanla farklı boyutlara ulaşmıştır. Adalet sözcüğü bazı zamanlarda, ölç alma anlamına gelen misilleme uygulamasını simgelerken, bazı zamanlarda zor durumda kalanlara el uzatma ve onlara acıma duygularını simgelemek için kullanılmıştır. Ancak günümüzde adalet kavramı bu anlam dışına çıkarak sosyal, siyasal ve ekonomik olarak farklı yeni bakış açısına sahip olmuştur. Bu bağlamda, adalet kavramı fertlerle sınırlı kalmayarak insanların meydana getirdiği devletin var olmasını sağlamak için vazgeçilmez bir ilke durumuna gelmiştir (Solomon, 2004, s.94). Fertlerin var olan haklarını elde edemediği ile ilgili bir anlam da taşımaktadır. Toplumda ilişkilerin iyi durumda olması için hak eden bireyin hakkını alabilmesi ve toplumun hukuk çerçevesinde bir yapıya sahip olması önem arz etmektedir (Rebore, 2001, s.23). Adaletin varlığı

sadece parasal hak edişlerle sınırlı değildir. Bunun yanında saygı, sevgi, eşitlik ve özgürlük gibi insanları bir arada tutan ve yaşamsal gerekliliklerin de yerine getirilmesi hayati önem taşımaktadır.

Hak, adalet, hukuk gibi kavramlar birbiriyle ilişkilendirilen ve birbirlerinin yerine kullanılan kavramlardır. Çeçen'e (1975, s.71-115) göre; adâlet, hakkın ve hukukun yerine getirilmesi şeklinde vasıflandırmak ve hukukun ilk başta ifade edilen kuralı ve belli başlı prensibi olarak değerlendirip adâlet ve hukuk arasında vazgeçilmez ilişkinin altını çizmektedir. Ona göre, adâlet kavramı çoğunlukla iki modelde betimlenir. Birinci olarak, hukuk uygulamasında halk için en çok fayda sağlayan sonucun oluşturulması olarak tanımlanır. İkinci olarak, adâlet hukukun ulaşmak istediği hedefi gösterir. Adalet kavramı ikinci durumda daha engin ve yaygın olarak geçerli görülmektedir. Bilhassa hukukun felsefe, din ve ahlak standartlarında olamadığı durumlarda adâlet prensibinin uygulanması daha çok öneme haiz olmaktadır. Hak ve adâlet arasındaki münasebet çok mühim bir yere haizdir. Hak, adâletin önkoşulu, vazgeçilmezidir. Başka bir şekilde ifade edecek olursak; adâlet, tek başına yerine getirilecek olumlu bir proje değildir. Hakların elde edilmesi neticesinde sebepsizce kendini hissettiren bir değer sistemidir. Zira her adâlet isteği ve adâlet arayışı, bir hak ihlali neticesinde kendini göstermektedir (Gündoğan, 2005, s. 82-87). Tabii hukuk kuramına göre “adâlet” ve “hukuk” bağlantısında adâlet tanımı çağa göre başkalaşmıştır. Tabii hukuk kuramına göre adâlet kavramı hukukun temelini oluşturur. Bir normun hukuk normu olabilmesi için adil olma şartı aranır. Bu bağlamda, tabii hukukta adâlet kavramının tanımı yüzyıldan yüzyıla farklılık göstermiştir. İlk Çağ döneminde tabiat ile uyumlu olan, Orta Çağ döneminde tanrısal emirler ile uyumlu olan, Yeni Çağ döneminde akıl perspektifine uygun görülen şey adil olarak değerlendirilmiştir (Gözler, 2008, s.79). Bu bağlamda adalet kavramı döneme göre farklılık gösterse de adaletin özünde adil olma, bireyin kendi hak ve hukukunun dışında toplumdaki diğer bireylerin haklarına da saygılı olma ilkelerini taşımaktadır. Bu yönüyle adaletin kendine yapılmak istemediğini başkasına yapmamak prensibi ön plana çıkmaktadır.

Saygı, bağlılık, ciddiye almak gibi sosyal içerikli olgular adalet kavramının kapsamı içinde değerlendirilebilir. Adalet, sosyal özelliğe sahip insanın, toplumda uyumlu olarak yaşamını sürdüreceğini biçimlendiren ve bunlara ışık tutan bir mevkidedir. Toplumdaki bütün fertlerin belli başlı yükümlülükleri mevcuttur. Toplumda mevcut olan yükümlülüklerden kaçınabileceği ya da bu yükümlülükleri

görmezden gelebileceği bir durum söz konusu olamaz. Bu bağlamda adalet kavramı, modern toplumlarda en çok önemsenen konular arasındadır. İnsan haklarında eşitliğin sağlanmasında birey, gösterdiği performanstan dolayı yeteneğinin karşılığı olarak kendisine bir ayrıcalığın sağlanmasını beklemektedir. Böyle bir beklenti içinde olması normal bir durum söz konusudur. Beklentinin adaletli olacak şekilde hak edene verilmesi, görev yaptığı ortamda performans ve yeteneğe göre bir sistemin kurulmasına katkı sağlar.

Adalet; doğrudan kopmamak, haktan yana taraf olmak, hakkı yerine getirmede hassas davranma ve hakkı gözetme anlamında da kullanılmaktadır. Bu bağlamda yaratıcının bütün bireylere bir fermanı ve var olmalarının bir maksadı olması sebebiyle vazgeçilmesi ve değiştirilmesi imkânsız bir değerdir. Adaletin iki önemli boyutu olduğu kabul edilir. İlki hak eşitliğidir. Değerler sisteminde, kültürel düzende, sosyal yaşamda, kanun düzeninde ihtiyaçların sağlanmasında tam eşitlik manasında ifade edilmektedir. Bu bağlamda herkesi eşit görmek, birini diğerine üstün saymamaktır. Adaletin eşitliğe vermiş olduğu değer boyutu, toplumsal olarak din, ırk, köken, dil ayrımı yapmadan eşitlik ilkesinden taviz vermemeyi içermektedir. İkinci unsur, oran adaletidir. İnsanlara emeklerinin karşılıkları (mükâfat) veya yaptıkları işin karşılığının (ceza) uygulanmasında, toplumsal vazifelerinin paylaşımında hak etme ve yetenekler dikkate alınarak eşit muameleyi kapsamaktadır. Adalette hak eşitliği ve oran adaleti birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Eğer böyle düşünülmezse adalet yerini bulmaz, zulüm için ortam hazırlanmış olur (Polat, 2007, s.11-13). Bu bağlamda oran adaleti ve eşitlik boyutları dikkate alındığında adaletin; normalde kişiye göre değişen ve kanunlarda belirlenip sınırlandırılma girişiminde bulunulduğu gibi yalnız bireysel haklarla sınırlı bir durum söz konusu değildir. Bütün fertlerin beraber sahip çıkması gereken ve oranlılık ile eşitlik kapsamında müşterek iş birliği ve yardımlaşma ile oluşabilen engin bir bakış açısına sahip olduğu alenen görülür.

Adalet; kişiye göre algılanması durumunda, bazılarında göre var olan yasal düzeni korumak adalet, bazılarında göre de yasal düzeni değiştirip farklı boyut kazandırmak adalet olmaktadır. Bilhassa da kurulu düzenin bozulması ve eşitlik prensibinin uygulamasında başkalarına fayda vereceği telaşı, oluşturulan kamu düzenini kaybetme korkusu, toplumun bütünlüğünün ve devamlılığın koşulları olarak önümüzde belirlemektedir. Bu bağlamda, adalet bu durumlarda mevcut düzeni

korumak, herkesin hakkına hukukuna zarar gelmemesi için çaba sarf etmek manasında, bir hukuk mantığının ürünü olmaktadır.

Adalet, toplumun birçok alanında bireylerin karşısına çıkmaktadır. Adaletin mevcudiyetini kuvvetlendiren en kayda değer kavramların başında, siyasal eşitlik gelmektedir. Toplumun huzuru için bireyler, siyasal açıdan eşit düzeyde bir imkâna sahip olmalıdır. Toplumdaki bireylerin mülkü, kökeni, rengi, fikri ve kültürünün birbirinden farklı olması; siyasal katılım ve yönetim oluşumlarında fertler arasındaki eşitsizliğe sebep olacak unsurlar oluşturulmamalıdır. Yönetim oluşumunda, alınan kararların etkisi altında kalan ve bu oluşumda taraf olan herkesin kendi fikrini özgür biçimde ifade edebileceği bir zemin oluşturulmalıdır. Hukuk kapsamında bütün bireylerin eşit olarak görülmesi, adil bir toplum yapısının oluşması açısından önem arz etmektedir.

Toplumda kültürlerin, prensiplerin, hayallerin, geleneklerin, kalıplaşmış, soyut olmaktan çıkmış, uygulanmış olma durumu olan adalet; bireylerin hakları olan mükâfat veya cezayı alma durumu söz konusudur. Adalet çok büyük, objektif ve değerlerin ifadesi olarak; bireylerin tutumlarını uygunluk zaviyesinden araştıran ve tartışan bir fikir, adil bir düzene ve dürüstlüğe saygıyı amaç edinen değerlilik, hakkaniyet, objektiflik, uygun ve düzgün işlem şeklinde varlığını gösterir. Adalet kişiler arası hakların söz konusu olma durumu, adalet ve hukuk çerçevesinde, devletin değişik ya da zıt menfaatleri olan bireyler arasında adaletli bir denklik sağlanması şeklinde anlaşılır. Bu bağlamda adalet, bu açıklamalara göre hem toplumsal hem de bireysel bir düzlemde değerlendirilebilir (Cevizci, 1999, s.18). Adalet anlayışının sürdürülebilmesi için bireysel ve toplumsal bakış açısına ihtiyaç vardır.

Bir fert veya toplum olarak adalet, haklı veya haksız, doğru veya doğru olmayan bir biçimde tutum sergileyebileceğini ifade eder. Adaletin kapsamı, hakları hak edenlere verilmesiyle ilgilenmektedir. Bu açıdan birey veya toplum belli haklara haizdir. Ön planda olan haklar genel itibariyle hizmetler, menfaatler veya maddiyattır. Ancak bunların dışında başka haklar da vardır. İtibar, bağlılık, hürmet gibi sosyal yaşamda önemli değere sahip bu haklar da toplumda etkisini göstermektedir. İnsanı etkisi altına aldığı, hakkı hak edene vermek bireylerin etkileşim yaşadığı aşamaların çoğunda kendini hissettirir (Rebore, 2001, s.228). Bu yönüyle her hak, birey ve toplum için ayrı bir öneme sahiptir.

Aydınların bazıları, toplumsal yaşam için ortak bir adalet fikrinin var olduğunu iddia ederken; diğer bir kısmı da bu fikrin zamanla farklı anlamlara gelebileceğini ifade etmişlerdir. Adalet, birçok anlamda dile getirilmiştir. Örneğin; adil, hak eşitliği, hukuk, oran adaleti, değer, fayda, başkasını düşünme, refah, hak, mükemmel gibi. Aydınlar, adalet kavramını buldukları dönem içerisinde ve toplumsal yaşama göre dile getirmiştir. Adalet bütün değerler gibi öznel bir yapıya sahiptir. Adil olma durumu kişiden kişiye değişebilir. Bazı düşünürlere göre, toplumun çoğunluğu için rahatlık hissi uyandıran bir düzen, adil düzendir. Ancak böyle bir düşünce şekli, şu soruyu akla getirmektedir: Toplumda yer alan diğer kısım, toplumdaki çoğunluğun dışında kalan kısmın durumu nasıl değerlendirilecektir? Toplumdaki çoğunluğun dışında kalan kısmın mevcut olan hakları ya da değerleri, çoğunluğun değerlerinden daha değersiz olacağına kim karar verecektir (Polat, 2007, s.10-13). Bu bağlamda adalet bir değerler sistemidir ve bu tarz değerler objektif olmayan vasıftadır.

2.1.1.1. Adalet-hak

Hak kavramı, “adalet ne anlama gelir?” veya “adillik nasıl sağlanır?” ifadelerine cevap olarak kullanılmaktadır. Türkçe sözlüğünde hak sözcüğü; “(i) Adalet; (ii) Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç” şeklinde geçmektedir (TDK, 1988, s.596). Hak olarak yalnızca temel hakkın ön planda tutulması veya bir vasıta olarak gruplandırıp kısıtlanması ferdin o hakkı elde edip etmeyeceği belirsizliğine sebep olur. Toplumsal yaklaşım, bireysel yaklaşımdan daha çok hakkı kullanabilme amacındadır. Hakkın kullanılması, kullanıldığı topluma göre ya da kullanıldığı amaca göre şekil alır (Bowles ve Gintis, 1996, s.258). Buna göre, hakka vasıf kazandırmasını sağlayan adalet, var olduğu toplumlarda etkileşimin en önemli değeri olarak görülmektedir. Bireyler hak ettiklerinden fayda sağlamak için gerekli ortam sağlanmadıkça hakkın yerine getirildiğinden söz edilemez. Bu bağlamda adalet ile hak arasındaki bağlantı bireylerin haklarının güvence altına alındığı, anayasal çalışmalarda kendini gösterir. Hukukta geçen toplumdaki her bireyin, eşit bir şekilde haklardan yararlanması, her bireyin her durumda aynı hakları kullanabilmesi şeklinde anlaşılması gerekir. Buna göre, tüm bireylerin eşit muamele görmesi, her birey hak ettiği, yani tanımlanması mümkün olmayan fakat üstünün örtülmesinin mümkün olmadığı haklara da sahip olabilir. Bu haklar, her

bireyin durumunu, yeteneğini geliştirmesine katkı sağlayan belli koşullara sahip haklardır. Bu haklara eğitim hakkı, sağlık hakkı örnek olarak verilebilir (Kuçuradi, 1982, s.52). Bu doğrultuda adalet, hak edilenlerin uygulanması için uygun imkân ve özgürlüğü kısıtlamayacak bir hukuki düzenleme gerektirirken; hak ise talepte bulunmayı bunu uygulayabilmeyi ifade etmektedir (Anar, 1999, s.29). Miller (1999, s.138), hak etme durumunun adalette mühim bir yere sahip olduğunu ifade etmiş, ancak hak etmeyi adaletin merkezine tek başına yerleştirmemiştir. Toplumda eşit bir paylaşım, aynı işte görev alan bireyler için yetenekleri ve göstermiş oldukları çaba aynı olması durumunda, adil bir yaklaşımdan söz edilebilir.

2.1.1.2. Adalet-eşitlik

Yasal düzenlemede adaletin sağlandığı durumlarda; toplumdaki bütün bireyleri kapsadığından ortaya çıkan sonuç, eşitlik prensibinin zedelenmesine sebep olabilir. Bu bağlamda yasal düzenlemede adaletin sağlanması aşamasında eşitlik prensibinin dışına çıkan ve hak olarak görülmeyen sonuçların oluşması kuvvetle muhtemeldir.

Günümüzde zengin bir içeriğe sahip eşitlik ilkesine göre tüm bireyler, kabiliyet ve karakterlerine göre olduklarından, bütün bireylerin sahip oldukları yeteneklerin keşfedilmesini sağlamak için fırsat eşitliği unsuru önem arz etmektedir. Bütün bireylerin siyasi fikrini yansıtmaması, herkesin oy kullanma hakkına sahip olması, siyasi eşitlik unsurunu oluşturmaktadır. Toplumda yer alan bireyler arasında ayrımcılığın olmaması, bir ırkın diğerine üstün olmayıp bütün ırkların eşit bir değere sahip olması, ırk eşitliği unsurunu oluşturmaktadır. Erkek ve kadınların insana has bütün faaliyetleri yerine getirmede eşit düzeyde olduğu, kadınların da erkekler gibi iş, yönetim, sanat, bilim dünyası alanlarında eşit imkânlar sağlanmasında önemli rol oynaması, kadın erkek eşitliği unsurunu oluşturmaktadır. Toplumda bütün bireylere maddi refahın sağlanması, yoksulluk düzeyinin minimuma indirilerek ihtiyaç ve kabiliyet durumuna göre imkân sağlanması, ekonomik eşitlik unsurunu oluşturmaktadır (Cevizci, 1999, s.24).

2.1.1.3. Adalet-özgürlük

Adalet ve özgürlük arasındaki uyum çok boyutludur. Bu iki kavram birbirlerini tamamlar ve birbirlerinden ayrı düşünülemez. Özgürlük olmadan adaletin

var olduğunu iddia edemeyiz. Özgürlük adalet gibi topluma yön veren ve etkileşimi düzenleme özelliğine sahiptir. Özgür bir birey kendi buyruğunu, hiç kimsenin baskısında kalmayarak hür iradesiyle kendi verebilme durumudur. Bu bağlamda birey başkalarının istek ve fikirleri yerine kendi isteğini, iradesini kullanarak yerine getirir (Başaran, s. 52-53).

Adalet bir toplum için ne kadar önemliyse özgürlük kavramı da o kadar önemli olarak görülmektedir. Özgürlük ve adalet, hukuk sisteminin en önemli temel kısmını oluşturmaktadır. Bireylerin değerlerini yaşayabilmesi ve koruyabilmesi için toplumun rehberliğine ihtiyaçları vardır. Toplumun bozulması değerlerin unutulmasına sebep olur. Özgürlüğün yaşandığı toplumlarda değerlere saygı, değerleri korumak bilinci oluşmaktadır. Böylece bireyleri doğruya, toplumsal sorumluluk bilincine ulaştırır. Toplumsal bilincin yaşandığı yerde hem adaletten hem de özgürlükten bahsedilebilir.

2.1.1.4. Adalet-hoşgörü

Hoşgörü, toplumda fertlerin; kültür, ırk, düşünce farklılıklarına rağmen beraber etkileşim içinde olması, farklılıkları bir zenginlik gibi görüp değişik düşünce ve inançları kabul etme ve bu duyguyu hayatının bir parçası olarak benimseme üzerine biçimlenmiş bir değerdir (Çalışkan ve Sağlam, 2012, s.1431). Farklı bir bakışla Aslan'a (2001) göre hoşgörü "Tüm faaliyetleriyle insanları, doğayı ve çevreyi ontolojik hallerine göre kabul etmektir" (s. 5).

Hoşgörü, bireyin kendisi dışında farklı düşünme ve farklı yaşam stillerinin var olduğunu kabul etme; başkalarını incitecek, hor görecekt tutum içine girmemek olarak tanımlanabilir. Günümüzde hoşgörü insan ilişkilerinde en değerli erdemler arasında yer almaktadır. Hoşgörü insana özgü bir erdem olup bireyi yücelten bir değerdir. Hoşgörünün varlığından söz edebilmek için anlayışla karşılama ve anlayış gösterme tutumlarının olması gerekmektedir. Adalet ve hoşgörü birbiriyle ilişkili kavramlardır. İnsan haklarının toplumsal yaşamda oluşmasını sağlamak, temel hakların farkında olmak, ancak hoşgörü ve adaletin var olduğu durumlarda oluşur.

2.1.2. Sosyal Adalet Kavramı

Sosyal adalet kavramını, Sicilyalı papaz Luigi Tamporellid Azeglio ilk defa 1840'lı yıllarda dile getirmiştir. Sosyal adalet kavramı, 1930'lu yıllardan sonra

eğitim dnyasına girmesiyle beraber, 21. yzyylda hem eğitim uygulayıcıları hem de eğitim araştırmacılarının en çok ilgilendiği kavramlardan biri olmuştur (Şişman, 2006, s. 294).

Türk Dil Kurumu, sosyal adalet kavramını: “Toplumun değişik kesimlerinde hayat standardı, gelir düzeyi vb. birtakım ölçülerin fırsat eşitliği çerçevesinde dikkate alınmasıyla sosyal alanda sağlanan denge durumu” şeklinde tanımını yapmıştır (TDK, 2016). Bu bağlamda toplumun belli kesimleri arasında yaşam standardı, refah düzeyi, gelir durumu gibi durumların fırsat eşitliği ilkesine göre toplumda belli bir denge durumu sağlanması olarak ifade edilebilir.

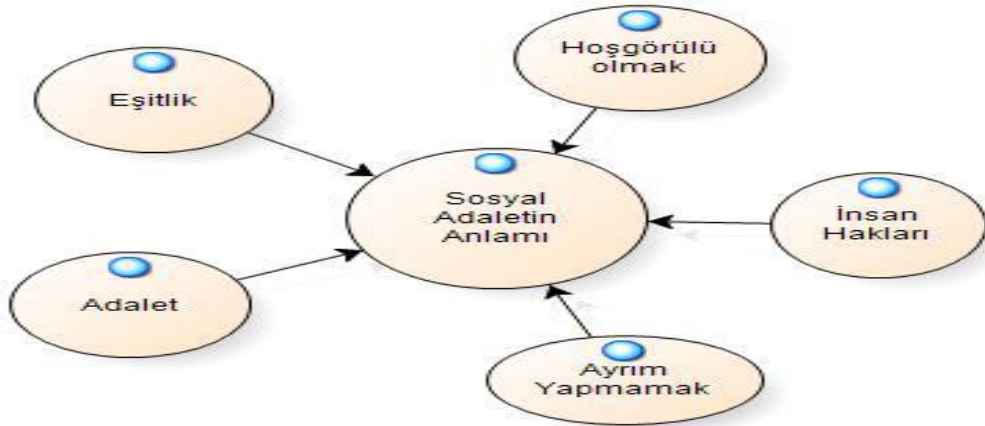
Özgürlük, güvenlik, toplumsal eşitlik, toplumsal sorumluluk, toplumda adaletin tesis edilmesi gibi uygulamalar sosyal adaletle ilişkilendirilebilir. Sosyal adalet kavramı, geniş bir perspektife sahip olduğu için alinyazında pek çok farklı tanımlar bulunmaktadır. Sosyal adalet ilkesi; fertlere, topluma somut anlamda neler kazandırabileceğiyle ilgilidir. Bu bağlamda sosyal adaleti savunanlar, kuralları merkeze alan adalet sistemi, şekilsel ya da sözde adalet biçimidir. Hak ve özgürlük olarak; sosyal adalet ilkesi, olumlu hak ve olumlu özgürlük üzerine inşa edilmiştir. Sosyal adalet ilkesini savunanlar, bireyin somut olmayan hak ve özgürlüğu sahiplenmenin bir anlam ifade etmediğini, belli imkânlarla sahip olmayan bireyin özgür olmadığı ve resmi bir hakka sahip olmadığını öne sürerler (Yayla, 1999, s.338). Devlet kendi vatandaşına; sağlık, eğitim, sosyal imkânlarda dil, din, ırk, sosyo-ekonomik durumlara göre ayrımcı politika izlemeyip eşitlik ilkesine uygun bir yol izlemelidir. Eşitliğe karşı gerekli önlemlerin alınması ve eşitlik prensibine göre hareket etmek sosyal adaleti merkeze alan bir devletin özelliğidir.

Özipek’e (2005, s.83) göre aydınlar, devletin bütün bireylerinin asgari geçim, sağlık, eğitim gibi hakların en iyi şekilde yerine getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bilhassa yoksul durumda olan bireylerin bu imkânlardan yararlanabilmeleri için sosyal adalet prensibine göre devletin gerekli yardım sağlaması gerekmektedir. “En temel ve basit anlatımıyla sosyal adalet; nimet ve külfetlerin toplumda adil bir şekilde dağıtılması” (Sunal, 2011, s.283), bütün bireylerde paylaştırılan kaynakların adalet ve hak çerçevesinde dağıtıldığına dair bir güven oluşturulmalıdır. Miller’e (1999, s.11) göre sosyal adalet, toplumda mevcut olan eksilerin ve artıların bireylere eşit olacak şekilde paylaştırılması şeklinde ifade edilmektedir.

Günümüz modern toplumunda çoğunluğu temsil eden demokrasinin simgesi ve destekleyicisi olarak tanımlanan sosyal adalet, genel perspektife göre toplum ve toplumda yer alan bireyler arasındaki etkileşimi sağlamaktadır. Her birey büyük resmin küçük bir bölümünü oluşturur. Her bireye düşen hak ve sorumlulukların dağıtılma durumunu göstermektedir (Gürkan, 2001, s.115-124). Bu bağlamda, sosyal adaleti “ortaklaşa iyi”nin gerçekleşmesi maksadıyla toplum ve toplumda yer alan birey arasında sosyal ilişkileri belli bir düzende gerçekleştirme durumu olarak ifade edilebilir. Sosyal adaleti Bell (2007) şu şekilde ifade etmektedir:

Sosyal adalet, hem süreç hem de amaçtır. Sosyal adaletin amacı toplumdaki her birey için ihtiyaçları karşılamak, topluma eşit katılımı sağlamaktır. Kaynakların dağıtımı için bir toplum vizyonunu gerektiren sosyal adalet, toplum içindeki tüm bireylerin fiziksel ve psikolojik olarak güvenli ve eşit bir yaşam sürdürmesidir. Sosyal adalet toplumdaki diğer insanlara, onların toplumuna ve ülkelerine karşı sosyal sorumluluk bilincine sahip sosyal aktörleri gerektirir (s.4).

Sosyal adalette toplumsal yaklaşım, bireysel yaklaşımdan önce gelir. Bu durum, adalet ile sosyal adalet arasındaki en önemli farkı ortaya koymaktadır. Toplumdaki her birey için ortak faydayı amaçlamak, toplumda mevcut olan imkân veya kaynakların bireylere eşitlik ilkesine göre paylaşılmasıyla sağlanır. Şekil 2.1’de Bursa’ya (2015, s.61) göre sosyal adalet kavramı; eşitlik, adalet, ayırım yapmamak, insan hakları, hoşgörülü olmak şeklinde ifade etmektedir.

Şekil 2.1. Sosyal adaletin anlamı (Bursa, 2015:61)

Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarında eğitimde amaçlanan birey özellikleri şunlardır: İyi insan, iyi vatandaş ve iyi meslek adamı. Bu bağlamda amaçlanan bu üç

özellikte bilhassa sosyal yükümlülük bilinci ön planda tutulmaktadır. Bu özelliklere sahip olan bir birey; toplumu korumak, toplum için üretici olmak, insan hakları konusunda bilinçli olmak; manevi, kültürel, milli, insani, ahlaki değerlerin benimsenmesi ve dünya görüşünün geniş olması sosyal adaletin kapsamında değerlendirilir. Bu değerlere sahip bireylerin bulunduğu toplumda sosyal adaleti özümsemiş ve ortaya çıkacak sorunlara uygun çözümler üretebilen bireyler yetiştirilmektedir (Turhan, 2007, s.80).

Şişman'a (2006, s.296) göre, eğitim alanını ilgilendiren tüm hedef ve stratejiler adalet, dayanışma ve eşitlik ilkeleriyle ilişkilendirilmelidir. Eğitimin hedef ve politikaları, eğitim uygulamalarında sosyal adalet ilkesine göre ilişkilendirildiğinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel anlayışının merkezinde hukuk devleti prensibi önem arz etmektedir. Eğitim Temel Kanununa göre "imkân ve fırsat eşitliği", "genellik ve eşitlik", "demokrasi eğitimi" eğitim sisteminde temel ilkeler olarak ifade edilmektedir.

Eşitsizlik kavramı genellikle; ayrıcalık, ezilme, zulüm, baskı vb. ifadelerle beraber dile getirilirken sosyal adalet ilkesi, fertlerin haklarının sağlama alınması, eşit muamele olması, toplumun imkânlarından adil bir şekilde yararlanması gibi haklara sahip olduğunu ifade etmektedir (Keklik, 2010, s.92). Eşit ve adil bir düzene sahip toplum olabilmek için sosyal adaleti engelleyen durumların farkında olmak gerekmektedir. Baskı, ayrımcılık, önyargı gibi engelleyici faktörler bireylerin tutumları üzerinde olumsuz bir etki oluşturmaktadır.

2.1.3. Sosyal Adaletin Tarihçesi

Sosyal adalet kavramı, geçmişten günümüze pek çok araştırmacı ve yazarı etkisi altına almıştır. Aristoteles ve Platon'un adalet anlayışı üzerinde yaptıkları çalışmalar, sosyal adalet anlayışının ortaya çıkmasında önemli katkı sağladılar. Platon; bilgeliği, adaleti, cesurluğu, ölçülülüğü devletin temellerine dayandırırken, Aristoteles; toplumda mevcut olan tüm yarar ve mesuliyetlerin bireylere eşit bir şekilde paylaşılmasını adil bir topluma bağlamıştır. Sosyal adaleti 1840'larda terim olarak ilk kullanan Sicilyalı rahip Luigi Taparelli d'Azeglio'dur. Sosyal adalet alanında yazılan ilk kitap 1848 yılında yazılan "La Costituzione Civile Secondo la Giustizia Sociale" (Anayasanın Kapsamında Sosyal Adalet) İtalyanlı Antonio Rosmini-Serbatı tarafından kaleme alınmıştır. Sosyal adalet terimi, 19. yüzyılın

sonuna doğru toplumda sosyal değişimi sağlamak için burjuva sınıfı tarafından haklarını kullanamayan köylü ve kentsel işçilerin gereksinimlerini karşılamak için dile getirilmiştir (Novak, 2000, s.11-13).

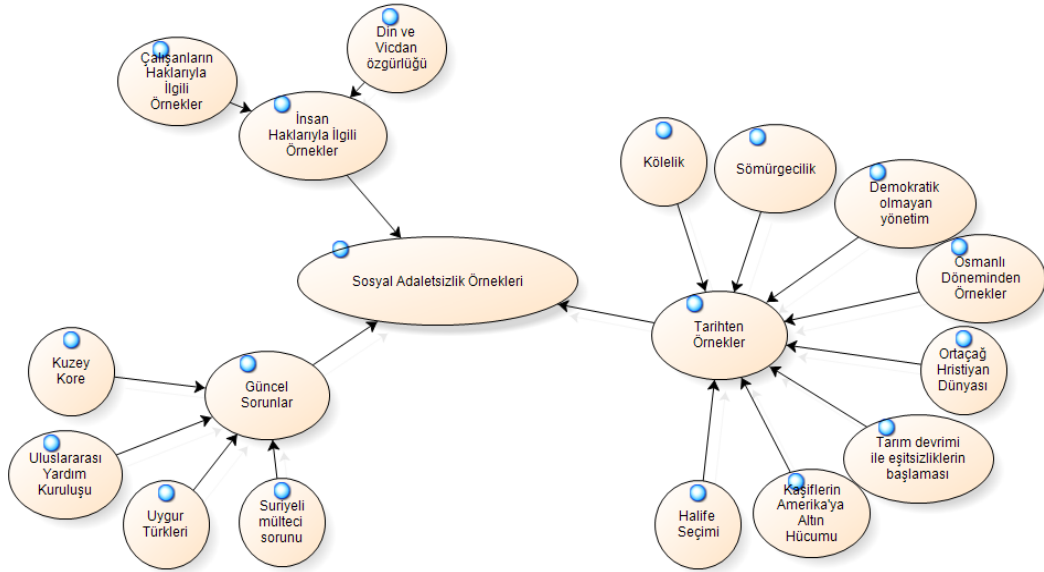
Sosyal adalet anlayışına yönelik birçok değişik tanımlamalar, sosyal kuramlar dile getirilmiştir. Sosyal adalet anlayışında en belirgin olan, kabul gören ifade; dayanışma ve eşitlik ilkelerini merkeze alan, bütün bireylerin var oluşundan ötürü değerli olduğuna inanan ve insan haklarına değer veren eşitlikçi bir toplum anlayışıdır. Sosyal adalet ilkesinin geliştirilmesine en çok katkı sağlayan olaylardan biri Fransız Devrimi'dir (Gürkan, 2008, s.77). Fransız Devrimi ile dünyanın her tarafına yayılmasını sağladığı özgürlük, eşitlik, adalet gibi kavramlar sosyal adaletle ilişkilendirilen kavramlardır. Fransız Devrimi sonrasında bireyler arası dayanışma ruhu, eşitlik talepleri, bireysel özgürlük toplum olarak sosyal adalet anlayışının önem kazanmasına ve benimsenmesine ortam hazırlamıştır. Fransız Devrimi mimarlarından biri olarak bilinen Jean-Jacques Rousseau, bireylerin refahı için gerekli çalışmaların yapılması ve temel hakların korunması, devletin görevleri arasında yer aldığını dile getirmiştir (Schugurensky, 2004, s.44). Bu bağlamda, sosyal adalet anlayışının geliştirilmesi ve benimsetilmesi için imkânlar oluşturulmuştur. Fransız Devrimi'nin sonunda sosyal adalet kavramının tarihsel gelişiminde, insancıl yaklaşımın ön planda tutulduğu gerçeği ortaya çıkmıştır.

Sosyal adaletin tarihsel gelişim sürecinde önemli rol oynayan Fransız Devrimi'nin yanında sosyal adaletin gelişim sürecine yaptıkları çalışmalar ve öne sürdükleri düşüncelerle 20. yüzyılda önemli ölçüde katkı sağlayan aydınlar ortaya çıkmıştır. "Politik Özgürlük" ve "Adalet Teorisi" isimli çalışmaların yazarı John Rawls (1921-2002) sosyal adaleti kavramsal olarak geliştirmesinde katkı sağlamıştır. Rawls'a göre adalet anlayışının temelini tarafsızlık ve hakkaniyet oluşturmaktadır. Sosyal adaleti kendinden önceki aydınların fikirlerinden yola çıkarak geliştirmeyi amaçlamıştır. Rawls, toplumdaki çok bireyi merkeze aldığı için sosyal adalet anlayışına hümanist bir nitelik kazandırmıştır (Madakbaş ve Gülener, 2014, s.59-71). Bu bağlamda Rawls, her bireyin aynı özgürlüğe sahip olduğunu ve toplumda bulunan sosyal hakların eşit olacak şekilde dağıtılması gerektiğini dile getirmiştir. Mevcut olan bütün kaynakların eşit paylaşılması fikri ile sosyal adalet anlayışına farklı bir boyut kazandırmıştır (Deutsch, 1975, s. 137-149). Rawls gibi sosyal adalet anlayışının geliştirilmesinde önemli katkı sağlayan bir başka yazar Maxine Green'dir. Green, sosyal adaleti merkeze alan bir yönetim biçimi; ırk, cinsiyet,

fiziksel engel, din, cinsel yönelim, sınıf, ekonomik eşitsizlik gibi durumların dikkate alınmadan bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması gerektiğini dile getirmektedir. Rawls'a ait olan "Politik Özgürlük" ve "Adalet Teorisi" eserlerinde ifade ettiği düşüncelerin ve Green gibi pek çok aydınların oluşturduğu fikirler; Kuzey Amerika ve Avrupa toplumunda oluşan özgürlük düşünceleri, sosyal adalet anlayışını 20. yüzyılda demokrasinin ayrılmaz bir parçası olarak etkin kılmıştır (Gürkan, 2008, s.115-124).

Sosyo-ekonomik durum, sosyal yaşam gerçekleri ve değişen koşullar, eşitlik ilkesine farklı boyut kazandırmıştır. Eşit hak durumu, eşit paylaşım, toplum hayatının gerçekleri gibi durumların tamamını kapsayan sosyal adalet kuramı ortaya çıkmıştır (Kaya, 2000, s.229–244). Bu bağlamda adaletin bir boyutu olan sosyal adalet, toplumsal bir kimlik kazanmaya başlamıştır.

Sosyal ve ekonomik haklar, sosyal adaletin ilgilendiği konular arasındadır. Sosyal adalet anlayışı yüzyıllardır farklı sosyal ve politik tartışmalara konu olmuştur. Bilhassa sosyal adalet anlayışı kullanılan ilk anlam ve uygulamaları bakımından 1970'li yıllardan sonra daha çok tartışmaların konusu olmuştur (Friesen, 2006, s.28). Bu bağlamda 1970'li yıllarda toplumda bulunan imkân ve fırsatların paylaşılmasında tartışma konusu olan sosyal adalet kavramı, yazarların ve çağdaş politikacıların gündemlerinde önemli bir yer edinmiştir. Sosyal adaletle ilgili yapılan tartışmaların başında materyal olan; gıda, para, çeşitli mallar ve materyal olmayan; ilgi, statü, ceza gibi durumların bütün bireylere adil bir şekilde dağıtılması önem arz etmektedir (Laek ve Aleva, 1995, s.151). John Rawls'a dayanan sosyal adalet tartışmaları 1970'li yıllarda farklı bir boyut kazanarak adil dağıtımın sağlanması için yeni bakış açısı geliştirilmiştir (Merkel, 2005, s.51). Bu tartışmalar doğrultusunda sosyal adalet anlayışını dengeli dağıtım ilkesinden yola çıkarak ifade eden düşünürler, kaynak durumunun üretime göre paylaşılması gerektiği üzerinde yoğunlaşmışlardır. Şekil 2.2'de Bursa'ya (2015, s.164) göre sosyal adaletsizlik örnekleri; tarihten örnekler, insan hakları ve güncel sosyal adaletsizlikler şeklinde ifade etmektedir.

Şekil 2.2. Sosyal adaletsizlik örnekleri (Bursa, 2015:164)

Günümüzde sosyal adalet anlayışı; 1980’den sonra bireysel, küresel, demografik değişim durumlarının etkisinde kalarak fakir ve zengin arasında oluşan farklılığın sebebini bulmak için, sosyal ve demokratik ilkeleri prensip edinen devletlerin çalışmalarında tartışmaların konusu olmuştur (Merkel, 2005, s.59). Bu bağlamda çokkültürlü topluma sahip devletlerin; farklı kültürün etkisiyle toplumda uyuşmazlıkların oluşması, vatandaşlık haklarının korunması gibi durumlar sosyal adalet anlayışın önemini daha da arttırmıştır. Bilim adamları, eğitim araştırmacıları ve yazarlar sosyal adalete farklı bir bakış açısı kazandırmak için çalışmalarını sürdürmektedir.

2.1.4. Günlük Yaşamda Sosyal Adalet

Günümüzde karşımıza en fazla çıkan kavramlardan biri adalet kavramıdır. Çünkü toplumda yaşayan birey birçok alanda adalete ihtiyaç duymaktadır. Miller’in (2003, s.129) adalet kavramının toplumdaki yerini ifade etmek için “toplumdaki tüm bireyler için adalet” şeklinde dile getirmiştir. Miller, yönetim ile adaleti ilişkilendirerek adalet ile sosyal adalet arasındaki ilişkiyi açıklamıştır. Günlük yaşamda karşımıza çıkan adaleti, adilce eylemleri gerçekleştirmek için gerekli bir anlayış olduğunu ifade etmektedir. Bireyin sahip olduğu değerlere uygun eylem ve bilginin etkisiyle adaletsiz durumların fark edilebileceğini dile getirmiştir. Bu bağlamda adalet hakkında teorik bilgi, tutumlar ve değerler ön plana çıkmaktadır.

Toplumda sosyal adalet anlayışı, sosyal yaşama etki eden, sosyal yaşamı şekillendiren, amaçlı tutumların sonucunda meydana gelmektedir. Sosyal adalet anlayışının belli bir sınırı yoktur. Toplum içinde meydana gelen birçok durum veya olaya göre çok yönlü çaba ve süreç gerektirmektedir. Toplumda bulunan bir kısım grup yaşamı adil olarak değerlendirirken; bir kısım grup da yaşamı adaletsiz olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda günlük yaşamın, herkese göre adil olabilmesi için sosyal adalet anlayışının, yaşamın merkezinde olması gerekmektedir. Sosyal adalet anlayışının, yaşamın merkezinde olmasını sağlayan en önemli etkenlerden biri bireylerin ahlaki gelişiminin iyi bir şekilde irdelenmesiyle oluşturulabilir (Harrison, 2006, s.1-3). Ahlaki değerlere sahip bireylerin olduğu toplumların adil bir yaşama sahip olma ihtimalleri daha yüksektir.

Toplumda farklı bireylerle etkileşim içinde olmak, insanları tanımada katkı sağlamaktadır. Bireyler arası olumlu etkileşim sağlayabilmek için genellikle demokratik ilkelerin benimsenmesiyle sağlanabilir (Dewey, 1984, s.235-372). Demokratik ilkeler; toplumdan bireye doğru düşünce sisteminin geliştirilmesi, vatana karşı sorumluluk bilincinde olmak, tarih bilincine sahip olmak gibi değerlerden oluşmaktadır. Demokratik ilkelerin benimsenmesi, bireylerin karar verme sürecinde bağımsız hareket edebilme imkânı sağlanarak gerçekleştirilebilir. Bireyin kendini baskı altında hissetmemesi de sosyal adalet anlayışıyla sağlanabilir (Gergen, 2003, s.42). Demokrasinin önemine inanmış ve demokrasiyi benimsemiş toplumun eğitim sisteminde; hem politik ve felsefî sorgulama hem de mesleki açıdan toplumda paylaşılan “kötü” ve “iyi” şeylerin ahlaki ve değerlilik durumuna göre değerlendirilmesi yapılmaktadır (Harrison, 2006, s.1-3). Bu bağlamda bireylerin günlük yaşamda tercihlerindeki değerlendirmelerde sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri, sosyal adaletin mevcudiyetinin göstergesidir.

Günlük hayatın her bölümünde sosyal adaleti görebilmek mümkündür. Örneğin; eğitimde, ticarete, evde, iş yerinde gibi yaşamın farklı bölümlerinde sosyal adalet anlayışıyla karşılaşabiliriz. Dodson (1993), günlük yaşamda sosyal adalet anlayışını şu şekilde ifade etmektedir:

Her sabah yüzleştığınız bir konudur. Nitekim sosyal adalet evde suyun bulunması, pişirme kolaylıkları ve sanitasyon; ailelerin çocuklarını besleyebilmeleri, iş bulmaları ve aynı zamanda kültürel miraslarını bilmeleri ve anlamaları için çocuklarını okula gönderebilmeleridir. İyi bir iş bulma ve belirli bir sağlık düzeyini yakalayabilme; ayırım yapılmaksızın yaşama şansı ve fırsatlarına sahip olabilmektir (s. 42).

Bireyin sahip olduğu kabiliyeti kullanabilmesi ve bireyin yaşamında etki oluşturan şans ve imkânların sağlanmasında sosyal adalet anlayışı etkin bir rol üstlenmektedir. Günlük yaşamda sosyal adalet anlayışı; çocuk bakımının üstlenmesinden yaşlıların koruma altına alınmasına kadar yaşamın bütün bölümünde kendini hissettirmektedir (Anonymous, 2004, s.41). Bu bağlamda sosyal yaşam içerisinde, yaşamın her alanında sosyal adaletin yansımalarına rastlanmaktadır.

Adaletsiz bir düzene sahip yaşamların problemleri ve bu problemlerin çözüme ilişkin amaçların gerçekleştirilebilmesi, bugünün şartlarının geleceğe yansımada etkili olduğundan bu yaşam döngüsünün tartışılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Buna bir örnek olarak; İskoçya devleti sosyal adalet anlayışını çocuk, yaşlı, aile ve toplum bakımından yaşama yansıtılan şekliyle yaşam döngüsü çerçevesinde ifade etmektedir (Anonymous, 1999, s.20).

Günümüzde çalışma şartları, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, toplumdaki ihtiyaçların karşılanması gibi etkenler insanlar için önem arz etmektedir. Birey yaşlanmaya doğru ilerledikçe yaşamında kırılganlıklar meydana gelmektedir. Yoğun çalışma yaşamında talepler hızla değişmekte ve bu talepleri karşılayabilmek için çok yönlü kabiliyetlere, bilgiye ve özelliklere sahip olmak gerekmektedir. Her bireyin bu şartları sağlayabilmesi önem arz etmektedir. Bu şartların sağlanmadığı durumlarda, bireylerin sigortasız veya düşük ücretli işlerde çalışmasına sebep olacaktır. Ayrıca bu tarz işlerde çalışan bireyler, çevresi tarafından dışlanma veya küçümsenme gibi durumlara maruz bırakılabilir. Bu yüzden toplumda sosyal adalet anlayışı; toplumdaki fertler için önemli katkılar sağlamaktadır (Anonymous, 1999, s.20). Bu bağlamda günümüzde sosyal adalet anlayışı; toplumdaki bireyler arasında oluşabilecek eşitsizlik durumu, performansa göre hak etme durumu, kişiler arası oluşabilecek dışlanma, dezavantaj durumu gibi adaletsizliğe sebep olmayacak şekilde toplumda denge görevi görmektedir.

2.1.5. David Miller: Sosyal Adalet İlkeleri

Çağdaş felsefeciler arasında sosyal adalet anlayışının geliştirilmesinde önemli bir yer edinen Miller, sosyal adalet kavramını; toplumda yer alan bireyler arasında, avantaj ve dezavantajların dağıtılmasından yola çıkarak açıklamaya çalışmıştır. Makam, para, eğitim, mülk, eşya, çocuk yardımı, ödül, ulaşım, barınma, bireysel güvence gibi kaynak ve fırsatları avantaj olarak ifade etmektedir. Tehlike, zorluk,

onur kırıcı iş gibi durumları dezavantaj olarak ifade etmektedir. Toplumda var olan bu avantaj ve dezavantaj durumların çeşitli olduğundan paylaşırma prensibinin birçok kritere göre açıklanması gerektiğini dile getirmektedir (Miller, 1999, s.11). Bu bağlamda avantaj ve dezavantaj durumların belli kurallara göre adil dağıtılması gerekmektedir.

Sosyal adalet, bütün bireylerin toplumsal refahını sağlamak için yasal düzenlemelerin uygun bir şekilde hazırlanmasına bağlıdır. Bu yasal düzenlemeler, sosyal adalet bileşenleri ile uyumlu olmalıdır. Sosyal adalet; eşitlik, hak etme ve ihtiyaç bileşenlerinden oluşmaktadır. Eşitlik kavramı; toplumda fertlerin birbirine karşı eşit muamelede bulunması, toplumda mevcut imkânların tüm bireylere adil paylaşılması ve toplumda yer alan bireylerin eşit kabul edilme durumudur. Hak etme kavramı; performansın ön planda olduğu, gösterilen performansa göre madalya, makam, ikramiye, rütbe gibi ödülü elde etme durumudur. İhtiyaç kavramı; muhtemel risk ve tehlikelerle ilişkili bir kavram olup temel gereklilik, yetenek veya kabiliyetlerin kullanılmama durumudur (Miller, 1999, s.4).

Sosyal adalet bileşenleri toplum açısından değerlendirildiğinde adalet kavramına; eşit vatandaşlık, adil dağıtım, sosyal minimum ve fırsat eşitliği ilkeleriyle açıklık getirilmektedir (Miller, 2005, s.5).

1) Eşit vatandaşlık: Sosyal adaletin eşitlik ilkesi ile bağlantılıdır. Toplumda yer alan bütün bireylerin hak ettiklerini eşitlik prensibince kullanmalarını sağlar. İnsan hakları beyannamesinde yer alan haklar, herhangi bir baskı, zorlama, dışlama olmadan politik ortamlara katılma, oy kullanma, eşitlik, ibadet özgürlüğü ve fikir üretmeyi kapsamaktadır (Anonymous, 1966). Hakların kullanılabilmesi sadece devletin güvencesiyle gerçekleştirilemez. Toplumda yer alan bütün bireylerin topluma yönelik tutum ve yaklaşımı da bu hakları uygulamaya yönelik olmalıdır. Bu duruma göre kültüre saygı ve beraber yaşama, farklılıkları bir zenginlik olarak görme gibi değerlerin benimsetilmesi önemli bir etkidir (Miller, 2005, s.10).

2) Adil dağıtım: Sosyal adaletin hak etme ilkesi ile bağlantılıdır. Sosyal minimumu destekleyen ve eşit vatandaşlığın bir parçası olan kaynakların eşit olarak dağıtımını gerçekleştirir. Sosyal minimumu desteklemeyen ve eşit vatandaşlığın bir parçası olmayan durumlarda kaynaklar eşit dağıtılamayabilir (Miller, 2005, s.16-18). Bu bağlamda, her birey için avantaj durumları eşit paylaşımak mümkün olmayabilir.

Böyle durumlarda adil dağıtım; hak etme, seçim ve şans faktörleriyle açıklığa kavuşturulabilir.

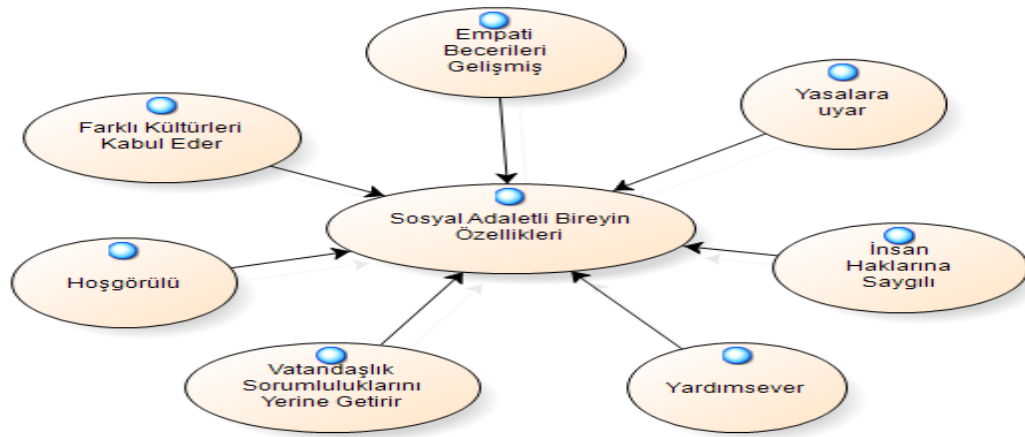
3) Sosyal minimum: Bireylerin gereksinimlerini merkeze almaktadır. Bütün bireyler, ihtiyaç duyduğu durumları gerektiği kadar karşılayabilmeli, toplumda huzur ve güven içinde hayatını devam ettirme kaynaklarını kullanabilmelidir (Miller, 2005, s.5). Yaşamın devam ettirilmesi için üretim sağlanmalıdır. Toplumda bütün bireylere beslenme, sağlık, barınma gibi birçok ihtiyaç durumunun yerine getirilmesi ve asgari düzeyde hayatını devam ettirmesi için gerekli yaşamsal ve parasal ihtiyaçlarının korunmasını güvence altına alır (Anonymous, 1966). Sosyal minimum açıklanmasında, parasal ve gelir durumunun dışında başka faktörler de etkilidir. Bireyin hayatını iyi bir şekilde devam ettirebilmesi için sağlık bakımını gerçekleştirecek imkânları güvence altına almaktadır. Bu bağlamda toplumdaki her birey, hayatını sürdürebileceği sağlık bakımına erişebilmede bir sorun yaşamamalıdır. Her bireye sağlanan kaynaklar bireyin ihtiyacı göz önüne alınarak paylaştırılmalıdır. Sosyal minimumun bir başka yönü, bireyin yaşadığı toplumun fiziksel çevreyle ilişkisi önemli bir etkidir. Toplumda her birey; rahatsız edecek seviyede gürültüye, tehlikeli bir duruma maruz kalmadan bulunduğu yerin temiz olması, oyun, park gibi yerlere uzak olmaması, alışverişini yapabileceği bir çevreye sahip olmalıdır. Bireyin sağlığını koruyabilmesi için çevrenin gereken minimum standartları sağlaması gerekmektedir (Miller, 2005, s.8).

4) Fırsat eşitliği: Sosyal adaletin eşitlik ilkesi ile bağlantılıdır. Modernleşmeyle beraber toplumda oluşan çokkültürlü yapı, fırsat eşitliği ile azınlık durumundaki bireylerin eğitim ve iş imkânlarına karşı duyarlı olmaları gerekmektedir. Fırsat eşitliği prensibinde toplumdaki bütün bireyler eğitim ve iş imkânlarına erişimde; bireylerin dini, cinsiyeti, ırkı gibi faktörler etkili değildir. Bu fırsatları elde etmede yetenek, performans ve motivasyon durumları etkili olmaktadır (Miller, 2005, s.12).

2.1.6. Sosyal Adaletin Önemi

Demokratik uygulamaların etkili olduğu toplumlarda sosyal adalet anlayışı, insanların toplumda maruz kaldığı farklılaştırıcı ve adaletsiz uygulamaları bertaraf etmek ve daha yaşanılır bir toplum oluşturmak için etkisini göstermektedir. Bireylerin baskıdan uzak, özgürleştirici bir ortam oluşturmayı amaçlamaktadır

(Boyles, Carusi ve Attick, 2009, s.30-42). Sosyal adalet anlayışı, toplumda mevcut olan farklı kültürlerin benimsenmesi, ayrıştırıcı bir ortamdan uzak eşitliğin benimsenmesi, her bireyin fikrini rahat bir şekilde ifade edebileceği bir ortamın oluşturulması, kısık seslilerin seslerini duyurabilmesinde etkili bir rol oynar (Brooks ve Thompson, 2005, s.48-52). Bu bağlamda sosyal adalet ilkesi; baskıdan uzak, huzur ve güvenin sağlandığı bir toplum oluşturulmasında önemli bir faktördür. Şekil 2.3'te Bursa'ya (2015, s.69) göre sosyal adaletli bireyin özellikleri; empati becerileri gelişmiş, yasalara uyar, farklı kültürleri kabul eder, hoşgörülü, insan haklarına saygılı, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirir, yardımsever şeklinde ifade etmektedir.

Şekil 2.3. Sosyal adaletli bireyin özellikleri (Bursa, 2015:69)

Sosyal adaletin benimsenmesiyle beraber; hoşgörü, nezaket ve empati gibi değerlerin gelişmesine katkı sağlar (Stewart, 2012, s.63-72). Bu bağlamda bireyde demokratik düşüncenin oluşmasında ve ahlaki yönden kendini geliştirmesinde etkili olmaktadır. Sosyal adalet ilkesi, kültürel zenginliğin artması, insan haklarının güvence altına alınması, baskıcı bir ortamın bertaraf edilmesi, toplumsal ve ekonomik hakların korunması, devletin uyguladığı ayrımcı ve adaletsiz uygulamaların giderilmesi gibi amaçları gütmektedir (Grant ve Gibson, 2013, s.81-99). Bu bağlamda, sosyal adaletin önemi; toplumda ve dünyada huzur, güven, refah ve mutluluğun sağlanmasında çok önemli bir değer olarak görülmektedir. Modern toplumlarda ileri bir demokrasinin oluşturulması, kültür ve ahlaki değerlerin benimsenmesi, sosyal adalet bilincinin bireylerde oluşturulmasıyla sağlanır.

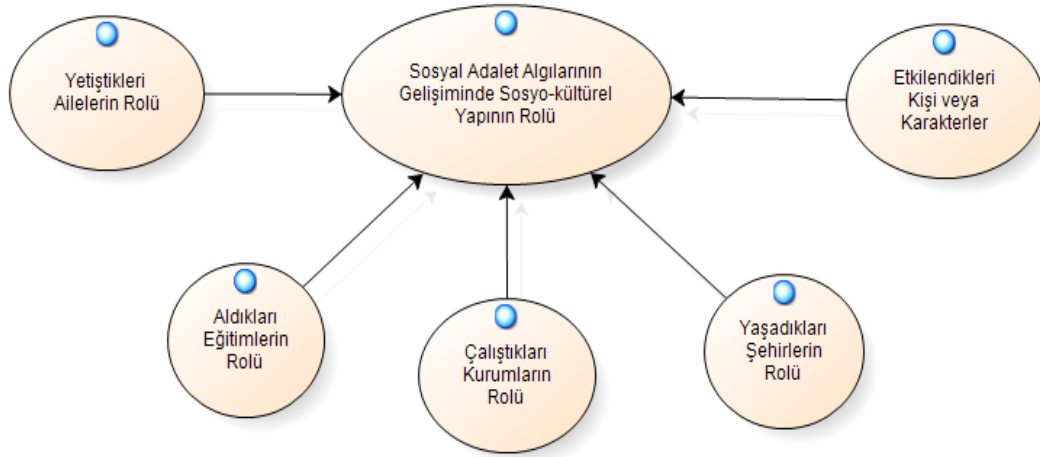
Bireylerde sosyal adalet bilincinin oluşturulması, ancak iyi bir eğitim ortamı sağlanmasıyla mümkün olabilmektedir.

2.1.7. Çokkültürlülük ve Sosyal Adalet

Toplum çeşitli din, etnik köken, dil, ırk gibi farklı kültürleri içinde barındırmaktadır. Çokkültürlülüğün benimsenmesi, daha adil ve demokratik yapıya sahip bir toplum oluşmasına katkı sağlamaktadır. Çokkültürlülük, çeşitlilik ve çoğulculuğa işaret ederek adalet, eşitlik ve demokratik ilkeleriyle yakından ilişkilidir. Çokkültürlü toplumun değişik tanımlama şekilleri vardır. Ancak en dikkat çeken tanımlama Özensel'e (2012) göre şu şekildedir:

Bir toplumun çokkültürlü olması, sadece o toplumun üyeleri arasında gelenekler, adetler, değerler vb. açısından bir farklılık olması değil, aynı zamanda farklı kültürlere mensup olmaları hasebiyle, benimsenen, kendilerini bağlı gördükleri, uymakla yükümlü hissettikleri etik değerler ve dolayısıyla inandıkları bu değerlerle uyumlu olarak gerçekleşmesini arzuladıkları adalet anlayışları arasında bir farklılığın bulunduğu anlamına gelir (s.60).

Çokkültürlülük tanımlamasında farklılık kavramı dikkat çekmektedir. Farklılık kavramında yaş, engelli olma, mezhep, din, dil, etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim gibi toplumdaki bireylerin toplu ve bireysel olarak ifade ettikleri bütün uygulama ve fikirlerini kapsamaktadır. Çokkültürlülüğün benimsenmesi, bir değer olarak değerlendirilmesi toplumda oluşabilecek ayrımcılık ve eşitsizlik uygulamalarını ortadan kaldırır. Bu bağlamda, çokkültürlülük bir toplumda eşitlik, adalet ya da ayrımcılığın olup olmadığını ortaya çıkardığından dolayı sosyal adalet anlayışının ne kadar benimsendiğini de ortaya çıkarmaktadır. Şekil 2.4'te Bursa'ya (2015, s.76) göre sosyal adalet algılarının gelişiminde sosyo-kültürel yapının rolü; yetiştikleri aile, aldıkları eğitim, çalıştıkları kurum, yaşadıkları şehirler, etkilendikleri kişi veya karakterler şeklinde ifade edilmiştir.

Şekil 2.4. Sosyal adalet algılarının gelişiminde sosyo-kültürel yapının rolü (Bursa, 2015:76)

Ötekileşmenin azalması için toplumda var olan farklı kültür, siyasi, dini, etnik gruplar; politik ya da ekonomik kaynaklara eşit erişim hakkına sahip olmalıdır. Birçok kültürün birlik-beraberlik içinde olduğu ve birbirleriyle etkileşim içinde olduklarından dolayı birbirlerinin kültürlerini ve dillerini öğrenmeleri toplumu refah ve demokrasi yönünden ileriye taşımaktadır. Çokkültürlüğün olduğu bir toplumda sosyal adaleti sağlamak için bireysel özgürlüklerin güvence altında olması, siyasal bütünlüğü ve kültürel farklılığı koruması, adalet ve eşitliğin yaygınlaştırılması, farklı kültürlerle ait karşılıklı hoşgörü ortamının oluşturulması, empati duygusunun geliştirilmesi, farklılığı zenginlik görmek gerekmektedir.

2.2. EĞİTİMDE SOSYAL ADALET

Sosyal adalet kavramının eğitim alanındaki çalışmaları 1930'lu yıllara dayanmaktadır. ABD'de 1920'li yılların sonlarında yaşanan ekonomik bunalımdan sonra eğitim alanlarında mevcut olan olumsuz durumun düzeltilmesi ve daha iyi bir eğitim ortamı sağlamak için sosyal adaletle ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Alsburry ve Shaw, 2005, s.105-126). Böylece sosyal adalet, eğitim alanında literatüre girmiştir. Eşitlik, adalet, demokratik toplum, çokkültürlülük gibi kavramlar sosyal adalet kavramıyla ilişkilendirilerek eğitim alanında kullanılmaya başlanmıştır. Polat'a (2007, s.68) göre eğitim alanında adalet kavramının eşitlikle beraber ilişkilendirilerek sürdürülebilirlik, erişme, çıktı ve sonuçlardaki eşitlikle birlikte vurgulanması gerektiğini ifade etmektedir.

Eğitim alanında sosyal adalet; çok boyutlu bir perspektiften ele alınarak eşitlik, adalet, çokkültürlülük, demokrasi gibi kavramlarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Eğitim ortamında, farklılığın eğitime yansıtılmasında oluşan sorunların akademik başarı üzerindeki etkiyi yok etmek ya da minimuma indirmek hedefini taşımaktadır (Tomul, 2009, s.129).

Eğitim çalışmaları, hem küreselleşen dünyaya uyum sağlama hem de küreselleşmeyle beraber oluşan sorunlara çözüm bulmak için metot çalışması yapılmalıdır. Eğitim alanında var olan sorunlar ve adil olmayan uygulamalar için geniş boyutlu çalışmalar üretilmelidir. Şahin'e (2008, s.117–139) göre, kültürel değerlerin farkında olan eğitim yöneticilerinin yapması gereken; maddi durumu iyi olmayan aile çocuklarını tespit edip eğitim hizmeti için uygun ortam oluşturmaktır. Şişman'a (2006, s.301) göre, eğitim alanında tüm hedef ve stratejilerde adalet, dayanışma, eşitlik gibi ilkeler uygulamaların tüm basamaklarında olması gerektiğini dile getirmektedir.

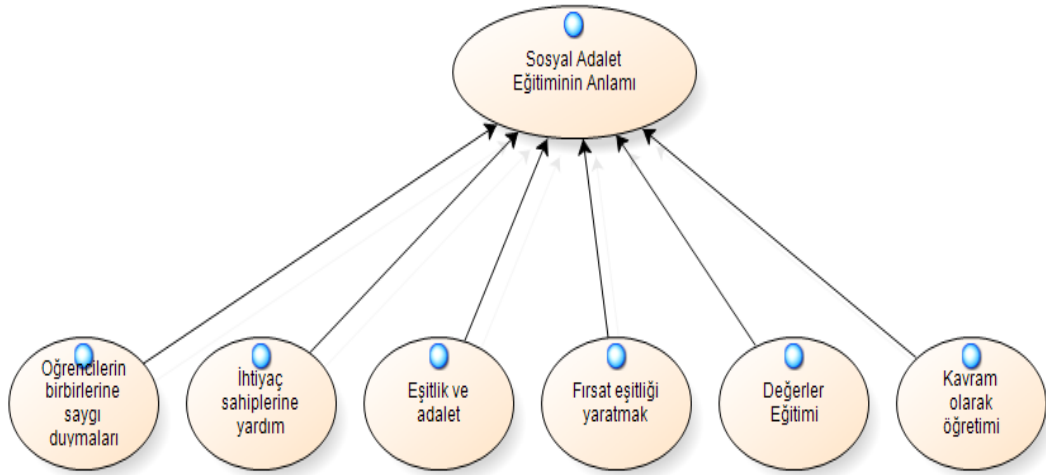
Eğitimde sosyal adaleti uygulamaya ilişkin genel çerçevenin oluşturulması devletin görevleri arasındadır. Eğitim ortamında oluşabilecek sosyal adalet problemleri için önleyici tedbirler düşünmek eğitim yöneticilerin sorumluluğundadır. Sınıfta oluşabilecek sosyal adalet problemleri için önleyici tedbirler düşünmek de öğretmenin sorumluluğundadır. Yasal düzenlemede eğitim ortamında bütün bireylere eşit imkân ve fırsatların oluşturulması yer alırken, okullarda bunu uygulamak ve gerekli önlemler alınarak uygun ortam oluşturmak da okul yöneticisi ve öğretmenlerin sorumluluğunda yer almaktadır.

Her toplumun kültürel değerleri farklı olduğu için eğitimde sosyal adaleti uygulamak ve buna yönelik ortaya çıkabilecek sorunlara bakış açısı da farklı olabilir. Eğitimde sosyal adaletin en önemli ve etkili yönü dezavantajlı grupları güçlendirme hareketidir. Sosyal adalet; ekonomik, sosyal, siyasal düzenin ayrımcılığına maruz kalmış ve dezavantaj konumunda yer alan gruplar için eşit sonuçlar oluşturmayı amaçlamaktadır. Eğitim ortamının dışında varlığını gösteren eşitsizliklerin, eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkileme ihtimali yüksektir. Eğitim yöneticileri ve öğretmenler, bu olumsuz duruma maruz kalabilecek öğrenciler için eğitimde fırsat ve imkân eşitliği prensibini yerine getirmek için özel bir çaba içinde olmalıdır (Enslin, 2006; akt. Tomul, 2009, s.130).

Eğitim ortamlarında sosyal adalet ilkesinin geliştirilmesinde eğitim yöneticileri, öncelikle okulda oluşan eşitsizliklerin nedenlerini ve bunlar için gereken

tedbirlerin alınmasıyla çalışmalara başlamalıdır. Eğitim yöneticileri, okulda öğrencilerin öğrenim durumlarını geliştirmesi için uygun ortam oluşturma gayreti içinde olmalıdır. Bu bağlamda, okulda sosyal adaletin uygulamasına ilişkin eğitim yöneticileri, nasıl bir yapı oluşturması gerektiğinin farkında olmalıdır (Furman ve Shields, 2007; akt. Tomul, 2009, s.130).

Eğitim alanında sosyal adalet uygulamasında motivasyon gücü etkili faktördür. Sosyal adaletin bireyde bilinçli duruma getirilmesi, bireye ve topluma karşı ahlaki bir sorumluluk yükler. Eğitim alanında sosyal adaletin uygulanması; ekonomik, siyasal etkilerin yanında sosyal haklarda gelişimi uygun hale getirme ve kaliteli eğitim ortamı sağlayarak toplumun yenilenmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. Bu bağlamda okul ortamında bireylerin birlik-beraberlik içinde yaşamalarını sağlayarak farklılıkların azalmasında ve eğitim ortamının sosyalleşmesinde önemli rol oynamaktadır (Bogotch, 2002; akt. Turhan, 2007, s.67). Hunt'a (1998, s.49) göre sosyal adaletin merkezinde demokratik eğitim önemli rol oynar. Sosyal adaletin eğitim alanında kullanılması, eşitliği sağlama amacını taşımaktadır. Şekil 2.5'te Bursa'ya (2015, s.124) göre sosyal adalet eğitiminin anlamı; öğrencilerin birbirine saygı duymaları, ihtiyaç sahiplerine yardım, eşitlik ve adalet, fırsat eşitliği yaratmak, Değerler Eğitimi, Kavram olarak öğretimi şeklinde ifade edilmiştir.

Şekil 2.5. Sosyal adalet eğitiminin anlamı (Bursa, 2015:124)

Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik saygı, hoşgörü, adalet, sorumluluk, demokrasi, dürüstlük kavramlarının öğrencilere benimsetilmesi, sosyal adalet bilincinin oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Aydın'a (2003, s.94) göre Türkiye'de eğitim ortamında eğitim yönetimiyle ilgili etik ilkeler; saygı, hoşgörü, adalet, sorumluluk, demokrasi ve dürüstlük olarak ifade edilmiştir.

Eğitimde sosyal adalet, demokratik ilkelerin eğitim alanında uygulanıp eğitim çalışmalarında tüm bireyleri kapsayacak biçimde düzenleme yapılmasıdır (Alsburry ve Shaw, 2005, s.108). Eğitim alanında demokratik prensipler ön planda tutulmalıdır. Eğitimde sosyal adalet anlayışı, adalet sistemindeki gibi her bireyi eşit görmek, benzer davranmak değil; aksine bireysel farklılıkların farkında olup her öğrencinin imkân ve kabiliyetine göre ona en iyi eğitim ortamı sağlayarak kendini geliştirmesine yardımcı olmaktır (Tungaraza, 2007). Buna ek olarak; demokratik topluma katkı sağlamak için, eğitimde mevcut olan ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla okul ortamında yardımlaşma ve grup etkinlikleri gibi organizasyonlar da eğitimde sosyal adaletin oluşturulmasında katkı sağlamaktadır (Furman ve Shields, 2003, s.15).

Eğitimde sosyal adalet anlayışını kapsayan tanımları incelediğimizde; kültürel emperyalizm, ekonomik eşitsizlik, sınıf ayrımcılığı gibi ayrıştırıcı faktörleri engelleme ve bunlarla baş etme ifadeleri göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, eğitimde sosyal adalet; modernleşmenin, gelir eşitsizliğinin, uluslararası göç durumu, mülteci durumu ve toplumda farklı kültürlerin artış gösterdiği günümüzde, demokratik ilkelerin oluşmasına zemin hazırlayan ve eğitim alanında önemli bir yer edinen bir alan olarak değerlendirilebilir.

Okullarda sosyal adaletin tesis edilebilmesi için yönetici ve öğretmenler, eğitim hizmetlerini öğrencilere eşitlik prensibine göre sunarak ve öğrencilerin kültürel ve sosyal durumlarını benimseyip demokratik bir ortamda eğitim görmelerini sağlayacak imkân oluşturmalarıdır.

2.2.1. Eğitimde Sosyal Adaletin Boyutları

Eğitim alanında sosyal adalet; katılımcı adalet, tanıyıcı adalet ve dağıtıcı adalet olmak üzere üç boyuta ayrılmıştır. Katılımcı adalet, demokrasi kavramıyla ilişkilendirilen adalet boyutudur. Demokrasi kavramı, sosyal adaletin temelini oluşturan önemli bir öğedir (Young, 1990; akt: Enslin, 2006, s.60). Kişisel

özgürlükten bahsedebilmek için sosyal adalet ve demokrasinin ön planda olması gerekmektedir. Demokrasinin anlamı; siyasal partiye oy verme ve toplumda var olan kuralları yerine getirmenin dışında tüm bireylerin ifade özgürlüğüne sahip olması, mevcut sistemdeki politikalara eşit katılım hakkının var olmasıdır (Enslin, 2006, s.60). Bu bağlamda, eğitim ortamında katılımı arttırmak için ifade özgürlüğünün olması, bireylerin kendini ifade etme ve geliştirme bakımından bütün imkânların seferber edilmesi gerekmektedir.

Eğitim ve tanıyıcı adaletin ilişkisine yönelik, çokkültürlü bir yapı üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Eğitim sürecinde, bireylere toplumda uyum sağlama kültürünü kazandırırken; onlara ahlaki değerleri benimsetip entelektüel, insani ve diğer duyarlılıkların bilincinde olan bireyler olmalarını sağlayacak öğelerin öğretilmesi önem arz etmektedir (Parekh, 2002, s.289-290). Eğitim alanında görev yapan yönetici ve öğretmenler, toplumda mevcut olan çeşitli kültürleri tanıyarak gelecek nesillere demokrasinin önemini benimsetip çoğulculuk bilincinin oluşmasında etkili olabilirler (Turan, Özçimenli ve Güleş, 2013, s.53-68).

Dağıtıcı adalet boyutu, ekonomi kavramıyla ilişkilendirilebilir. Dağıtıcı adalet anlayışında eşitlik kavramı önemli bir etkidir (Kurt, 2006, s.199-213). Devlet ile toplum arasındaki etkileşimde, devletin toplumdaki bireylere karşı yapması gerekenleri açıklamaktadır. Dağıtıcı adaletin eğitim alanında uygulanması; eğitimi ilgilendiren kaynaklardan eşit olacak şekilde faydalanılması, kaynak paylaşımının eşitlenmesi amaçlanmaktadır (Bates, 2005, s.11). Eğitim alanında kaynak paylaşımı, okullarda bulunan imkân ve donanımlar, öğrencinin bilgi edinme durumu, öğretmenin eğitim ve ekonomik durumu gibi durumların; cinsiyet, ırk, sosyal sınıf gibi özelliklerden etkilenmesi yanlı sonuçları beraberinde getirebilmektedir (Enslin, 2006, s.58).

Gale, sosyal adalet kavramının üç boyutlu olduğunu ifade etmektedir. Bu boyutlar: Dağıtımsal adalet, hak etmeye dayalı adalet ve kabul etmeye dayalı adalettir. Sosyal adalet boyutları şu şekilde açıklanabilir (Gale, 2000; akt. Turhan, 2007, s.65-66):

1)Dağıtımsal (Distributive) Adalet: John Rawls'ın öncülüğünü yaptığı bir adalet boyutudur. John Rawls'ın dağıtımsal adaleti iki unsurla ilişkilendirmiştir. Birinci unsur, sosyal ve maddi menfaatin eşit paylaşılmasıdır. İkinci unsur, kişisel bağımsızlık veya kişisel özerkliğin sağlanmasıdır. Bu görüşlerden yola çıkan

düşünürler, bireylerin ilgi alanlarını, özgürlüklerini, sosyal menfaatlerini araştırmaya teşvik etmiştir. Ayrıca bu görüşlerin eğitim alanına katkısı; bütün öğrencilerin temel hak ve özgürlüğünü kullanabilecek imkânın oluşturulması hedeflenmiştir. Eğitim alanında her öğrencinin beklentisinin farklı olduğu, bireysel farklılıktan dolayı bu görüş eleştirilmektedir. Bu bağlamda bütün öğrencileri aynı kategoride değerlendiren, öğrencinin bilgi, beceri, imkân durumunu değerlendirmeyen görüşler eleştirilmeye mahkûm olabilmektedir.

2)Hak Etmeye Dayalı (Retributive) Adalet: Nozick'in öncülüğünü yaptığı bir adalet boyutudur. Rawls'ın öne sürdüğü sosyal adalet anlayışını eleştirmesi sonucunda hak etmeye dayalı bir adalet boyutu ortaya çıkmıştır. Hak etme boyutuna göre; bireylerin göstereceği performansa, kendi imkân ve kabiliyet durumuna göre sosyal menfaat ve ödülü hak etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda sosyal adalet anlayışı hak etme sürecini değerlendirirken objektiflik ilkesinden taviz vermemelidir. Bireye sağlanacak sosyal menfaat ve ödül durumunda eşitlik prensibinin uygulanmaması gerektiği ifade edilmektedir. Eğitim alanında hak etmeye dayalı adalet boyutunun uygulanmasında; gösterilen performansa, akademik yeteneğe göre ödüllendirme prensibi geçerlidir. Okulda öğrencinin derslerde gösterdiği başarı durumuna göre akademik sıralamada yerini almaktadır.

3)Kabul Etmeye Dayalı (Recognitive) Adalet: Sosyal adalet anlayışının sağlanmasında farklılıkları kabul etmek ve farklılıklara değer vermeyi içermektedir. Dağıtımsal (distributive) adalet ve hak etmeye dayalı (retributive) adalet boyutlarını bütünleştirerek yeni bir sentez ortaya koymaktadır.

Toplumda sosyal adalet anlayışının oluşması, üç durumun varlığına bağlıdır. Birincisi, bireylerin karar verme sürecinde etkin olmaları; ikincisi, bireylerin kendilerini ifade etme özgürlüğüne ve geliştirebilme imkânına sahip olması; üçüncüsü, farklı kimliğe sahip bireylere saygılı olmak şeklinde ifade edilmektedir. Gale, öne sürdüğü üç boyuta sahip sosyal adalet anlayışını Tablo 2.1'de niyet, uygulama, fayda, hak durumuna göre değerlendirmiştir. Tablo incelendiğinde dağıtımsal adalet, sosyal menfaat ve maddiyatın eşit paylaşımını; hak etmeye dayalı adalet, kabiliyet ve çabayı ön planda tutmakta; kabul etmeye dayalı adalet, her bireyin ihtiyaç durumu göz önüne alınarak dağıtımın yapılmasını öngörmektedir. Sosyal adalet anlayışını sağlamada dağıtımsal ve hak etmeye dayalı adalet, devletin sorumluluğuna vurgu yaparken; kabul etmeye dayalı adalet, daha yerel ve

uygulamaya dönük bir özellik taşımaktadır. Eğitim alanında sosyal adaletle ilgili yasal düzenlemenin yapılması devletin sorumluluğundadır. Yasal düzenlemede, eğitimde herkese eşit imkân ve fırsatlar sağlanması yer alırken; okul ortamında imkân ve fırsatların eşit dağıtılması daha yerel bir özelliğe sahiptir (Turhan, 2007, s.67).

Tablo 2.1.

Sosyal adalet hakkındaki görüşler (Gale, 2000; akt. Turhan, 2007, s.66)

	NİYET	UYGULAMA	FAYDA	HAK
ADALET	Sosyal adalet neyi arzu etmelidir? Kim için arzu edilmelidir?	Sosyal adalet nasıl uygulanmalıdır?	Sosyal adalet kime yarar sağlamalıdır?	Sosyal adalet neyi dağıtmalıdır?
Dağıtımsal Adalet	Özgürlük, sosyal işbirliği ve temellerden yoksun olanları telafi etme.	Bireylere/gruplara faydaların orantılı dağıtımını sağlayarak.	Dezavantajlı gruplara/bireylere.	Sosyal yaşam için temel olan madde ve sosyal faydalar/fırsatlar.
	Hükümet otoriteleri tarafından belirlenen bireyler/gruplar.			
Hak Etmeye Dayalı Adalet	Özgürlük, hakların korunması ve bu hakları ihlal edenlerin cezalandırılması.	Açık rekabet ve yaşam ve mülkün korunmasıyla.	Topluma katkı sağlayan bireylere.	Yetenek ve çabayla oranlı maddi ve sosyal faydalar/fırsatlar.
	Özgür etkileşimler sergileyen bireyler.			
Kabul Etmeye Dayalı Adalet	Bütün insanlara; yeteneklerini kullanmaları ve eylemlerini belirlemeleri için gerekli olan şeyi verme.	Dezavantajlı olanların haklarını içeren demokratik süreçler yoluyla.	Farklı sosyal grupların içinde, farklı deneyimlere sahip bütün insanlara.	Pozitif öz-kimlik, öz-gelişim ve öz-belirleme.
	Sosyal gruplar arasında ve içinde ifade edilen bütün insanlar.			

Eğitim alanı, bireylerin akademik başarısını geliştirmeyi amaçlamanın yanında bireylere yaşam becerileri kazandırarak onları hayata hazırlar. Bireylere bu becerileri kazandırmada, özellikle öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir. Okulda öğretmenler; öğrencilerin akademik başarısını desteklemeli, öğrencileri topluma hazırlayarak onlara adil ve demokrat bir kimlik kazandırmak için çaba göstermelidir. Öğretmen, bu değerleri öğrenciye benimsetebilmek için kendi tutum ve davranışlarıyla öğrencilere örnek olmalıdır. Çünkü öğrenciler, öğretmeni bir model olarak görmektedir.

2.2.2. Eğitimde Sosyal Adalet ve Demokrasi

Eğitim alanında sosyal adalet anlayışının oluşabilmesi için demokrasi ilkesi en temel bileşen olarak görülmelidir. Demokrasi kavramı, adalet olgusuyla yakından ilişkili olup çok boyutlu özelliğe sahiptir. Adalet kavramı, toplumda mevcut olan kaynakların ve sosyal statülerin paylaştırılmasıyla ilgilenir. Adalet ilişkisel bir kavram özelliğine sahiptir. Ayrıca durum ve süreçleri yakından takip eder. Adalet, yapılacak işlerin tanımlanması, paylaştırılması ve belli konuları karara bağlamada yetki gücüne sahiptir (Enslin, 2006; akt. Şişman, 2006, s.302).

Eğitimin temel kanununda; “genellik ve eşitlik”, “demokrasi eğitimi”, “imkân ve fırsat eşitliği” prensipleri demokrasi açasından önemli bir yer tutmaktadır. Küreselleşmeyle beraber modern toplumlarda demokrasi kavramı çok önemli bir değer olarak görülmektedir. Eğitim alanında demokrasi bilincinin oluşturulması; sosyal eşitlik ve sosyal adalet ilkelerinin benimsenmesiyle gerçeleştirilebilir. Demokrasi ve sosyal adaletin eğitim alanında uygulanabilmesi için okul ortamı ve eğitim müfredatının uygun bir yapıda tasarlanması gerekmektedir.

Eğitimde adalet sisteminin oluşturulması; eğitim politikaları, okul ortamları, eğitim süreçleri, eğitim alanında görev yapan personeller gibi eğitim alanında yeni uygulamalar dikkate alınarak yeniden gözden geçirilip analiz edilebilir (Gewirtz, 2006; akt. Şişman, 2006, s.302). Ülkemizde, Eğitim Temel Kanunu’nda yer alan demokrasiyle ilgili yasal düzenleme; eğitim kurumlarının demokrasi ortamına uygun hale getirmek, eğitim müfredatında yer alan demokrasi kazanımları ve sınıf içinde uygulanan demokrasi eğitimi gibi uygulamalar demokrasi ilkesinin benimsenmesi kapsamında değerlendirilebilir.

Okullarda uygulanan sosyal adalet anlayışı, demokratik düşüncenin bir ürünüdür. Sosyal adalet kavramı, derin demokrasi anlayışından yola çıkarak demokratik toplumun oluşturulmasına zemin hazırlar. Bu bağlamda, derin demokrasi uygulanmadığı sürece sosyal adaletin varlığından söz edilemez (Furman ve Starratt, 2002; akt. Turhan, 2007, s.68-69). Demokrasiyi benimsemiş ve modern olan okulların eğitim uygulamaları, bireylere demokratik bir ortam oluşturma ve demokrasiyi yaşamlarında uygulama fırsatı vermektedir. Ülkemizde okutulan hayat bilgisi, demokrasi ve insan hakları dersleri demokrasi bilincinin oluşturulmasında önemli bir etken olmamaktadır. Eğitim ortamlarında demokrasi bilincinin öğretilmekten çok demokrasinin yaşanması ve model olarak uygulanması gerekmektedir (Chomsky, 2000; akt. Şişman, 2006, s.303).

Toplumda demokrasinin varlığından söz edebilmek için, toplumda bulunan bireylerin temel haklarının korunduğu ve özgürlüğünün güvence altına alındığının vurgulanması gerekmektedir. Bireylerin sahip oldukları temel haklar ile özgürlüklerinin güvencede olması yeri ve zamanı gelince bireylerin bu haklarını kullanmasını sağlamak, devletin görevleri arasında yer almaktadır. Örneğin; temel hak olan eğitim görme hakkı, kontrolü altındaki okullarda eğitim görme hakkının verilmesini sağlayacak imkânların oluşturulması devletin görevleri arasındadır. Birey eğitim görme hakkını alamıyorsa demokrasinin varlığından söz edilemez. Demokrasinin olmadığı bir durumda, sosyal adaletin tesis edilmesinden de söz edilemez. Bireylerin haklarını kullanıp kullanmadığı durumlarda, sosyal adalet anlayışı önemli bir rol oynamaktadır. Okullarda etnik köken, ırk, dünya görüşü, cinsiyet gibi durumlara göre ayrımcı bir yol izleniyorsa bu bir sosyal adalet sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (Turhan, 2007, s.68). Bu bağlamda demokrasi bir araç olup erdemli, ahlaki ve insani değerlere sahip bir toplum oluşturmayı hedeflemektedir. Ayrımcılığın olmadığı, farklılığın bir zenginlik olarak görüldüğü, fikir özgürlüğünün yaşandığı bir toplum oluşturulmak isteniyorsa demokrasi ve sosyal adaletin beraber kullanılması gerekmektedir.

2.2.3. Eğitimde Sosyal Adaletin Amaç ve Önemi

Eğitimde sosyal adalet kavramı çok kapsamlı bir alana sahip olduğundan toplumdaki bireylere yönelik hedeflediği tutumlar da kapsamlı bir alana sahiptir. Toplumda mevcut olan çeşitli adaletsiz uygulamalar ve bu yönde yapılan

çalışmaların oluşturduğu tahribatların düzeltilmesi amacıyla eğitim camiası arayış içerisine girmiştir. Eğitim alanında yapılan çalışmalar ve sosyal adaletin eğitimdeki etkisi düşünüldüğünde toplumda yaşayan bireylerin yetenek, katılım ve bilgi becerilerinin geliştirilmesi ve toplumun daha iyi bir konuma getirilmesi amacı güdülmektedir (Wade, 2001, s.23-28). Eğitimde öğrenci için; demokratik, eşit, destekleyici ve adil bir eğitim ortamının oluşturulması ve farklılıklara karşı saygılı olma, demokratik bir toplumun oluşmasını sağlamada sosyal adalet etkili bir rol oynamaktadır (Furman ve Shields, 2003, s.52). Buna göre sosyal adalet, okul ve toplum arasında bir köprü görevi üstlenmekte, değerlerin korunması ve yaşatılmasında etkin bir göreve sahiptir.

Eğitimde demokratik ilkelerin benimsenmesi, öğrencinin hak, eşitlik, adalet gibi kavramların ne kadar önemli olduğunun farkında olması gerekmektedir. Buda öğrencinin iyi bir öğretmenden geçmesiyle sağlanabilir. Hunt'a (1998, s.55) göre eğitimde adalet kavramına ilişkin bilincin geliştirilmesiyle iyi bir başlangıç yapılmalıdır. Eğitimde demokratik bir sistemin oluşturulabilmesi için sosyal adalet eğitimi, eğitim programının merkezinde yer almalıdır. Eğitimde fırsat eşitliği için, ayrımcılıktan uzak bütün öğrencilerin sınıfta bulunan imkânlarla ve eğitimde mevcut olan kaynaklara erişimin sağlanması önemsenmelidir (Hackman ve Rauscher, 2010, s.114-123). Bu bağlamda fırsat eşitliği; farklı kültür, sınıf ve ekonomik konuların meydana getirdiği olumsuz koşulları gidermek ve öğrenciler için uygun bir eğitim oluşturmakla sağlanabilir.

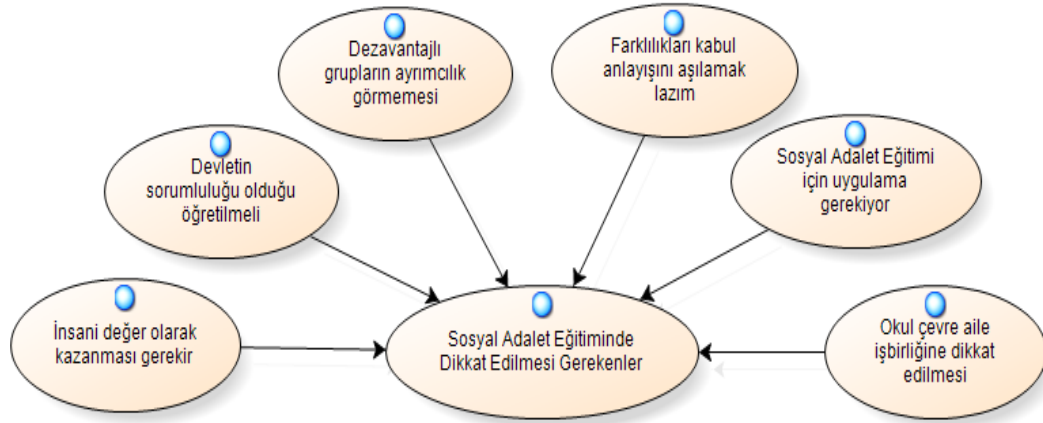
Öğrencilerin, toplumda bulunan ekonomik düzey ve sosyal sınıf gibi ayrıştırıcı faktörlerin geçmişte nasıl bir etki oluşturdukları, engelli fobisi ve cinsiyetçiliğin ön planda olduğu bir toplumda bazı kesimlerin ne gibi adaletsizlik ve zorluklarla karşılaştığını öğrencilerin fark etmelerini sağlamak gerekmektedir (Banks ve Banks, 2007, s.65). Bu bağlamda öğrencilere sosyal adalet eğitimi kapsamında verilen bu eğitimlerin, öğrencinin fırsat eşitliğini daha iyi kavramasını sağlayarak öğrencide empati duygusunun gelişmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Sosyal adalet eğitiminin; toplumun gelişimini, huzurunu, refahını sağlamak için topluma karşı birçok amacı vardır. Banks'a (1994, s.42) göre sosyal adalet eğitiminin amaçları, toplumda yaşayan bireylerin, çevresinde bulunan adaletsiz ve eşitsiz durumların farkında olması, topluma uyum sağlama konusunda bilgi sahibi olması ve mevcut olan adaletsiz durumlara karşı önleyici tedbir alacak yeteneğin bireye kazandırılmasında yardımcı olmaktır. Bu bağlamda sosyal adalet eğitiminde,

günlük yaşamda toplumda mevcut olan önyargı, ayrımcılık, sosyal sınıf gibi konuları, öğrencinin farkına varmasını sağlayarak öğrenciyi hayata hazırlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca öğrencinin bu konularla baş etme ve bu tür olumsuz durumlara karşı mücadele etme becerisi kazandırmayı hedeflemektedir. Böylece öğrenci, toplum koşullarına uyumlu bir eğitim aldığı için topluma karşı sorumluluklarını yerine getirecektir.

Eğitimde sosyal adaletin sağlanması için öğrencilerin, eşitlikçi yaklaşımın mevcut olduğu eğitim ortamına sahip olmaları gerekmektedir. Okulda görev yapan yönetici ve öğretmenlerden okul ve sınıfta gerçekleştirilen etkinliklerin yönetilme ve değerlendirilme aşamalarında öğrencilere karşı eşitlikçi bir anlayış göstermeleri beklenmektedir (Kelly, 2012, s.135-154). Böylece hem okulda hem de sınıfta uygulanan eşitlikçi yaklaşım, eğitimde öğrencilerin aktif katılmalarını ve cesaret yeteneklerinin geliştirilmesini sağlamaktadır (Hackman, 2005, s.103-109). Bu bağlamda sosyal adalet eğitimi; öğrencinin bağımsız hareket etme, sorumluluk alma ve kendine güven becerilerin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Sosyal adalet eğitimi, öğrencinin bakış açısına etki ederek ufkunun gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bireyin sosyo-politik özelliklerinin farkına varmasını sağlayarak bireye eleştirel bir bakış açısı yeteneği kazandırmaktadır (Freire, 1993, s.48). Genel itibarıyla sosyal adalet eğitimine yönelik; adaletsizlik, ayrımcılık, haksızlık, eşitsizlik gibi durumlar üzerinde; öğrenciyi eleştirel bir bakış açısı kazandırarak öğrencinin sorgulayan, eleştiren ve araştıran bir kimlik kazanmasına yardımcı olmaktadır. Banks'a (2010, s.233-256) göre sosyal adalet eğitimi; demokratik değerlerin kazanılması, bütün öğrencilerin imkânlarla eşit bir şekilde erişim sağlayabilmesi, öğrencilerin akademik başarılarını arttırması ve sorgulayıcı düşünme becerisi geliştirilebilmesinde rol oynamaktadır. Bu bağlamda sosyal adalet, öğrencinin sorgulayarak öğrenme becerisini geliştirerek toplumda mevcut sorunlar için eleştirel bir kimlikle yeni çözümler üretmede etkin rol almasını sağlamaktadır. Eğitimde sosyal adalet anlayışının benimsenmesinde dikkat edilmesi gereken durumlar bulunmaktadır. Şekil 2.6'da Bursa'ya (2015, s.138) göre sosyal adalet eğitiminde dikkat edilmesi gerekenler; insani değer olarak kazanılması, devletin sorumluluğu olduğu öğretilmesi, dezavantajlı grupların ayrımcılık görmemesi, farklılıkları kabul anlayışının aşılması, sosyal adalet eğitimi için uygulamanın yapılması, okul ve aile işbirliğinin sağlanması gerektiğini ifade etmektedir.

Şekil 2.6. Sosyal adalet eğitiminde dikkat edilmesi gerekenler (Bursa, 2015:138)

Bireysel farklılık, farklı düşünce yapısı ve farklı kültürün olduğu toplumlarda; kişiye saygı, empati duygusu önemli yer teşkil etmektedir. Karşılıklı saygı, birbirini anlama gibi becerilerin olmadığı toplumlarda çatışma ortamı kaçınılmaz olmaktadır. L alas'a (2007, s.17-21) göre sosyal adalet eğitiminin öğrenciye kazandırdığı becerilerden biri, empati duygusudur. Öğrenciler sınıf ortamında, genel itibariyle sosyal durum, kabiliyet, kültür, kişisel bakış, entelektüel düzey gibi farklılıklara sahiptirler. Sosyal adalet eğitiminin kazandırdığı empati duygusu, bu farklılıkları anlama ve farklılıklara saygı duyma becerilerinin kazandırılmasında önem arz etmektedir. Öğrencilerin birbirlerini tanıması, anlaması ve birbirlerine karşı hem saygı duymaları hem de birbirlerine değer vermeleri açısından etkili olmaktadır. Devletin ve toplumun yaşam koşullarına, birey ayak uydurmak zorundadır. Devlete ve topluma karşı sorumluluk bilincinde olup kuralları öğrenmek ve kurallara riayet etmek vatandaşlık görevidir. Halx'a (2010, s.519–530) göre empati duygusunun geliştirilmesinin yanında etkin vatandaşlık ve eşitlik gibi kavramların benimsenmesinde sosyal adalet eğitimi etkin bir faktördür. Bu bağlamda eşitlik anlayışını benimseyen öğrencilerin toplumun yüklediği sorumlulukları eşitsizlik sınırına girmeden yerine getirmeye çalışacağı düşünülmektedir. Sorumluluk bilincinde olan bireylerin etkin vatandaşlığın gereklerini yerine getirerek ülkesinin refahı, huzuru, üretkenliği ve gelişimi için çaba içinde olacağı düşünülmektedir. Böylece sosyal adalet, bireylerin devlete ve topluma karşı yükümlülüklerini yerine getirmede önemli katkı sağlamaktadır.

Toplum; kendi kültürünü koruması, kültürünü geliştirip yaşatması ve varlığını devam ettirmesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Toplumda bulunan bireylere ahlaki değerler eğitiminin verilmesi, toplum kültürünün yaşatılmasına katkı sağlamaktadır. Okullarda verilen sosyal adalet eğitimi ile oluşan demokratik ve adil bir dünya oluşturma hedefinin, öğrencilerin etik ve ahlaki değerler bilincinin oluşmasına katkı sağladığı düşünülmektedir (Stewart, 2012, s.63-72). Eğitimde sosyal adalet anlayışı kazandırılması, ahlaki ve değerler becerilerinin gelişmesine etki ederek öğrencilerin topluma karşı sosyal sorumluluk bilincinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Sosyal adalet eğitiminin genel olarak amacı; öğrencinin empati duygusunu geliştirme, çeşitliliği güçlendirme, ahlaki değerler konularında bilinçli olma, kültürel farklılıkları benimseme, kişisel gelişimi destekleme, sorgulayıcı düşünme becerisini kazandırarak bağımsız hareket edebilmek, sorumluluk almak, etkin vatandaş olmak, kendine güven duygusunu geliştirmek ve öğrenciyi hayata hazırlamak gibi becerileri geliştirme amacını taşımaktadır. Bu bağlamda bu amaçların gerçekleştirilmesinde etkili olan sosyal adalet eğitimi; toplumda ortak iyiyi gerçekleştirmek, daha demokratik bir ortam oluşturmak, insancıl ve bilinçli bireyler yetiştirmeyi amaçladığından önemli görülmektedir.

2.3. EĞİTİMDE SOSYAL ADALET UYGULAMALARINDA YÖNETİCİ VE ÖĞRETMENİN ROLÜ

Okul ve sınıf ortamının yanında yönetici ve öğretmenlerin tutumlarının da öğrencilerin eğitim ve öğretim aşamasında öğrenmeleri üzerinde etki oluşturduğu düşünülmektedir. Sosyal adalet eğitiminde hedeflerin gerçekleşebilmesi için okul ortamında ve sınıfta en büyük rolü yönetici ve öğretmenler üstlenmektedir.

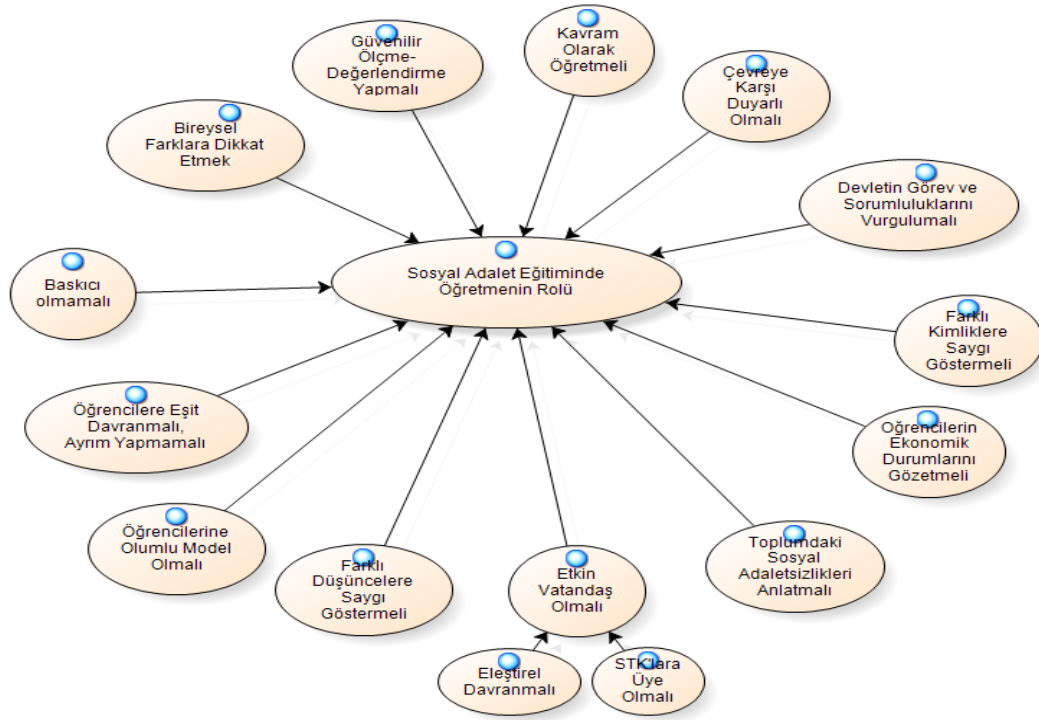
Eğitimcilerin inançları, değerleri, tecrübeleri, tutum ve davranışları öğrencilerin sosyal adaleti algılamasına doğrudan etki etmektedir (Banks ve Banks, 2007, s.76). Bu bağlamda yönetici ve öğretmenlerin çokkültürlüğe karşı saygılı olması, öğrencilerin kültürleri hakkında bilgi sahibi olması, öğrenciyi bilgiyi sunmada etkili yollara başvurması gerekmektedir. Grant ve Gillette'e (2006, s.292-299) göre eğitimcilerin; yansıtıcı becerileri etkili kullanması, eğitim ortamlarını iyi düzenlemesi, teknolojik gelişmeleri yakından takip etmesi ve teknolojiyi öğretim

amaçlarına uygun kullanması gerekmektedir. Bu tür imkânları sağlayan eğitimciler, daha iyi bir eğitim ortamında öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağlamaktadır.

Sosyal adalet eğitiminin okul ve sınıf ortamında uygulanması ve etkilerinin gözlemlenebilmesi için çeşitli faktörler etkili olmaktadır. Farklılıkların bir çeşitlilik ve zenginlik kaynağı olması, kadın-erkek eşitliğinin tam olarak sağlanması, dünya görüşlerine göre muamele yapılmaması, okulda tüm çalışanlara fırsat ve imkân eşitliğinin sağlandığı bir ortam oluşturulması, ders yükünün adil dağıtılması, adil ve tarafsız bir değerlendirme sisteminin olması, demokratik bir yönetim biçiminin hâkim olması gibi etkenler, okulda sosyal adaletin uygulandığının göstergeleridir.

Okulda herhangi bir sebepten dolayı diğerlerine göre dezavantajlı (engelli) durumda olan öğrencilere yönelik sosyal adalet eğitimi kapsamında engelli bireylerin hakları için gerekli imkânların sağlanmasında yönetici ve öğretmenlere görev düşmektedir. Toplumsal hayatta engelli bireylerin yaşadıkları zorlukları ve dışlanma durumlarını dile getirerek öğrencilerin toplumda bulunan engelli bireylere karşı daha saygılı ve yardımsever olmalarını sağlayacak bilincin oluşturulması sağlanmalıdır. Hackman ve Rauscher'e (2010, s.114-123) göre engelli bireylere yönelik engelli hakları ve engellilere yapılan baskılar üzerine öğrencilerin dikkati çekilerek engellilere karşı önyargılardan sıyrılmış bir bakış açısı kazandırmak sosyal adalet anlayışıyla sağlanabilmektedir.

Şekil 2.7'de Bursa'ya (2015, s.130) göre sosyal adalet eğitiminde öğretmenin rolü çok etkili bir faktördür. Sosyal adalet eğitiminin gerçekleştirilmesinde öğretmenler öğrenciye model olmalıdır.

Şekil 2.7. Sosyal adalet eğitiminde öğretmenin rolü (Bursa, 2015:130)

Sosyal adalet eğitimi kapsamında eğitimcilerin okulda gerçekleştirmesi gereken etkinlikleri ve dikkat etmesi gereken tutumları şu şekilde ifade edilmektedir (Wade, 2004; akt. Bursa, 2015, s.22-23):

1. Öğrencilerin yaşamlarında yer alan sosyal adaleti fark etmelerini sağlayarak toplum için değişim gerektiren durumları anlamada öğretmenin gayreti ön plana çıkmaktadır.
2. Farklı değere sahip bireylerin varlığını kabul ederek öğrencilere karşı anlayışlı bir yaklaşım sergilenmelidir.
3. Herhangi ayrımcı bir tutum göstermeden öğrencilerin tamamını eğitim sürecine dâhil etmek önem arz etmektedir.
4. Toplumda mevcut olan kuralların fark edilmelerini sağlayarak değişim oluşturmak için olumlu ve olumsuz örneklerin öğrencilere anlatılması gerekmektedir.
5. Toplumda mevcut olan sorunlarla yüzleşmede öğrencilerin bilgi durumu ve yeteneklerinin kullanılmasına imkân sağlanmalıdır.
6. Toplumda ve okulda öğrencinin etkin katılımın içinde olması için tecrübe ve yaşantılarda bulunabilecek imkân sağlanmalıdır.

7. Aynı sınıfta olan öğrencilerin birbirleriyle işbirliği içinde çalışmalarını sağlayarak çatışma ve sorunlara çözüm bulmak için öğrencilere yardımcı olunmalıdır.
8. Okul ortamında öğrenci, kendisinin değerli olduğunu hissetmeli ve öne sürdüğü fikirlere saygı duyulmalıdır.

Eğitim ortamının vazgeçilmezi olan yönetici ve öğretmenlerin sosyal adalet anlayışını benimsemeleri ve bunu okul ortamında başarılı bir şekilde uygulayabilmeleri için sahip olmaları gereken özellikler yukarıda açıklandığı gibi sıralanmıştır. Bu açıklamalar doğrultusunda ortak özellikler bulunmaktadır. Ortak olan özellikler; öğrencileri sorgulamaya yönlendirme, öğrencileri değerlendirirken adil olma, eleştirel bakış açısına sahip olma, farklı kültürlere karşı duyarlı bir eğitim ortamı oluşturma, eşit katılımı destekleme, eşitsizliklerin farkında olma ve bunları azaltmak için çaba gösterme, çeşitliliği bir zenginlik olarak görme şeklinde sıralanabilir (Lalas, 2007, s.17-21). Bu bağlamda eğitimde sosyal adalet uygulamalarında yönetici ve öğretmenler; öğrencinin etkin vatandaş olma, demokrasi becerilerinin geliştirilmesi, kültürel çeşitliliğe saygılı olmak, akademik başarılarını arttırma, farklı sosyal sınıfa saygı, yasal yollarla hak arama bilinci, sosyal sorumluluk bilinci gibi becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca demokratik yönetimi benimseme, dezavantaj konumunda olanlara yardımcı olma, okula ait imkânları yerinde kullanma, toplumda refah ve güven içinde olma, ödül ve cezaları hak edenlere verme, adil değerlendirme gibi uygulamalarda yönetici ve öğretmenler önemli rol oynamaktadır.

2.4. YURT İÇİNDE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Yavuz, Hamedoğlu ve Yaman (2015) tarafından gerçekleştirilen “Öğretmenlerin Örgütsel Adalet Algıları ve Örgütsel Sessizlik Düzeyleri Arasındaki İlişki” isimli araştırmada; öğretmenlerin örgütsel sessizlik düzeyleri ve örgütsel adalet algıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, Balıkesir ili Bandırma ilçesinde 2014-2015 yıllarında görevli olan 350 öğretmen üzerinde yürütülmüştür. Araştırma, ilişkisel tarama modeline göre yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları, öğretmenlerin dağıtımsal, savunmacı sessizlik düzeyleri ile işlemsel ve etkileşimsel adalet algıları arasında olumsuz yönlü; kabullenici ve korumacı sessizlik düzeyleri ile olumlu bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çalışma bulgularına göre okul

yöneticilerinin sessizliği önleyici, demokratik ve adil bir yönetim şekli benimsemeleri önerisinde bulunulmuştur.

Yüksekbilgili ve Hatipoğlu (2015) tarafından yapılan “Kuşaklara Göre Örgütsel Adalet Algısı” isimli araştırmada; X ve Y grubuna ait kuşakların örgütsel adalet algılarında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre kuşakların örgütsel adalet algılarında dikkate değer bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

Çağlar (2013) tarafından gerçekleştirilen “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğrenme Ortamına İlişkin Adalet Algıları ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki” isimli araştırmada; eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile öğrenme ortamına ilişkin adalet algıları arasındaki bağlantının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örnekleme; tabakalı örnekleme yöntemiyle Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitim gören 2600 öğrenci arasından seçilen 800 öğrenciden meydana gelmektedir. Veriler; kadın öğrencilerin öğrenme ortamını orta düzeyde adil olarak algılamakta erkek öğrenciler düşük düzeyde algıladıklarını, mesleğe yönelik tutumların ise hem kadın hem de erkek grubunda yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir. Program ve cinsiyet değişkenlerine göre mesleğe yönelik tutumlar ve adalet algılarında, kadın ve erkek arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğrenim türü ve sınıf değişkenlerine göre; mesleğe yönelik tutumlarda bir farklılık olup adalet algılarında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Mesleğe yönelik tutum ile adalet algısı arasında pozitif bir ilişki gözlenmiştir.

Meriç ve Erdem (2013) tarafından yapılan “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Algılarına Göre Okul Yönetiminde Kayırmacılık” isimli araştırmada; MEB bünyesinde bulunan ilköğretim okullarında görevli olan yöneticilerin, yönetimlerinde kayırmacılık olup olmadığını, ilköğretim okullarında görevli olan öğretmenlerin görüşlerinden yararlanarak belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar: öğretmenlerin algılarına göre, yöneticilerin uygulamalarında bazı zamanlarda kayırmacılık olduğu ifade edilmiştir. Erkek öğretmenler, kadın öğretmenlere göre okul yöneticilerinin uygulamalarında daha az ayrımcılık yaptıkları belirlenmiştir. Öğretmen görüşlerinde; mesleki kıdeme, meslek örgütüne üye olup olmamaya, istihdam şekline ve bransa göre anlamlı fark elde edilmemiştir. Buna ek olarak okulda görev yapan öğretmen sayısı azaldıkça, yönetimde daha az kayırmacılık uygulanmaktadır. Öğretmenler, yöneticilerin

değerlendirme, koordinasyon, örgütlenme ve planlama aşamalarında nadiren kayırmacılık uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

Tomul, Çelik ve Taş (2012) tarafından gerçekleştirilen “Sınıfta Adalet: Öğrenci Algılarına Göre Öğretmen Davranışlarının Değerlendirilmesi” isimli araştırmada öğrencilerin algılarına göre, öğretmenlerin sınıfta gösterdikleri davranışların adil olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, öğrencilerin sosyo-ekonomik özellikleri ile ayrımcılık ve adalet algıları arasında güçlü bir ilişki olduğu da ulaşılan bir başka sonuç olarak vurgulanmıştır.

Baş ve Şentürk (2011) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel Adalet, Örgütsel Vatandaşlık ve Örgütsel Güven Algıları” isimli araştırmada; “ilköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel vatandaşlık ve örgütsel güven düzeylerinin” eğitim durumu, cinsiyet ve mesleki kıdem değişkenleri dikkate alınarak değerlendirmektedir. Araştırmanın sonucunda örgütsel güvene, örgütsel vatandaşlığa ve örgütsel adalete ilişkin olarak öğretmenlerin pozitif yönde fikirlere sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin örgütsel adalet algılarının eğitim durumuna göre değiştiği, fakat mesleki kıdeme ve cinsiyete göre değişmediği belirlenmiştir. Benzer şekilde öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık algılarının eğitim durumu ve cinsiyete göre değişmediği, fakat mesleki kıdem durumuna göre değiştiği de ulaşılan bir başka bulgudur. Öğretmenlerin, örgütsel güven algılarının mesleki kıdem durumuna göre değiştiği, fakat cinsiyete ve eğitim durumuna göre değişmediği de belirlenmiştir.

Yılmaz (2010) tarafından gerçekleştirilen “Devlet Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Örgütsel Adalet Algıları” isimli araştırmada; “devlet ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin örgütsel adalet algılarını” belirlemek ve bu algıları öğretmen sayısı, öğrenci sayısı, eğitim durumu, branş, kıdem, yaş ve cinsiyete göre farklılık olup olmadığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Tarama modeli kullanılan araştırmada, Kütahya ilinde görevli olan öğretmenler arasından rastgele belirlenen 222 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada veriler, “örgütsel adalet ölçeği” ile elde edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre ortaöğretim okullarında örgütsel adalete ilişkin öğretmenlerin pozitif yönde bir algıya sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin algıları öğretmen sayısı, eğitim durumu, branş, cinsiyet değişkenlerine göre farklılık olmazken öğrenci sayısı, kıdem ve yaş değişken durumlarına göre farklılık oluşmuştur.

Özdemir (2009) tarafından yapılan “Lise Öğretmenlerinin Etik Liderlik ve Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki” isimli araştırmada; öğretmenlerin sosyal adalet algıları ile etik liderlik arasında ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İstanbul’un Avrupa yakasında bulunan toplamda 30 lisede çalışma yapılmış olup 250 öğretmenden elde edilen anket yolu ile veri toplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarında; öğretmenlerin genel itibariyle etik liderlik algıları konusunda olumlu yönde olduğu belirlenmiştir. Demografik özelliklerde anlamlı farklılaşma elde edilmiştir. Etik liderliğin tüm alt boyutları ile sosyal adaletin algılanmasında olumlu ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Sosyal adalet algısını en çok etkileyen davranış, yöneticilerin sosyal sorumluluk davranış biçimidir. Sosyal adalet algısını en az etkileyen davranış ise yöneticilerin etik okul kültürü ve iklimi oluşturma davranışıdır. Genel olarak etik liderliğe ilişkin 7 davranış biçimi, öğretmenlerin okullarda sosyal adaleti algılama düzeyini güçlü bir şekilde etkilediği ifade edilmiştir.

Tomul (2009) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Okullarındaki Sosyal Adalet Uygulamalarına İlişkin Yönetici Görüşleri” isimli araştırmada; ilköğretim okullarındaki mevcut olan sosyal adaletin uygulanması ve uygulamaları engelleyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadaki veriler, ilköğretim okulunda görev yapan 147 yöneticiden anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda okullardaki sosyal destek çalışmaları; engelli özelliğe sahip, akademik başarı durumu düşük, uyum problemi yaşayan ve gelir seviyesi düşük öğrencilere yönelik yapılması gerektiği dile getirilmiştir. Ayrıca, okul kaynaklarının yeterli olmaması çalışmaları engelleyici bir faktör olarak düşünülmektedir.

Polat ve Celep (2008) tarafından yapılan “Ortaöğretim Öğretmenlerinin Örgütsel Adalet, Örgütsel Güven, Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarına İlişkin Algıları” isimli araştırmada; “ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin örgütsel adalet, örgütsel güven ve örgütsel vatandaşlık davranışları değişkenlerine ilişkin algı” durumlarını belirleyerek aralarındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Betimsel özelliğe sahip olan bu çalışma, 2006-2007 yıllarında ortaöğretim öğretmenlerinden oluşan 560’ı mesleki teknik liselerde 721’i ise genel liselerde görev yapan toplam 1281 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin örgütsel adalet, örgütsel vatandaşlık ve örgütsel güven algıları yüksek seviyede olduğu; bu değişkenlerin tüm alt boyutları birbiriyle pozitif ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarında, örgütsel güven ve örgütsel adalet anlamlı bir etkiye sahiptir.

Turhan (2007) tarafından gerçekleştirilen “Genel ve Mesleki Lise Yöneticilerinin, Etik Liderlik Davranışlarının Okullardaki Sosyal Adalete Etkisi” adlı araştırmada; genel ve mesleki lise yöneticilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre, okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının, okullarda sosyal adaletin algılanma düzeyine etkisini belirlemektir. Bu amaçla 84 maddeden (etik liderlik için 46 madde, sosyal adalet için 38 madde) oluşan bir anket formu geliştirildi. Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Iğdır, Kahramanmaraş, Malatya ve Tunceli illerindeki genel ve mesleki liselerde görev yapan 82 okul yöneticisi ve 1195 öğretmenden anket yoluyla veri toplandı. Veriler yüzde, frekans, aritmetik ortalama, t testi, ANOVA analizi teknikleri kullanılarak analiz edildi. Okul yöneticileri etik liderlik rolünü başarı ile uyguladıklarını ifade ettiği; öğretmenlerin ise, güvene dayalı liderlik, etik ikilemleri çözme, etik karar verme ve etik liderliğin boyutları konusunda kendi yöneticilerinin durumunun yeterli seviyede olmadıklarını düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada bütün astları eşit görme durumunda öğretmenler ve okul yöneticileri görüşleri arasında farklılık ortaya çıkmıştır. Cinsiyet değişkeninde öğretmen görüşlerine göre okul yöneticilerinin “alçak gönüllü olma ve kendilerinden daha yeterli kişileri kıskanma” boyutuna ilişkin farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Mesleki kıdeme göre, “etik bir okul kültürü ve iklimi oluşturma” durumuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte anılan araştırmada okul yöneticileri etik liderliği davranışlarıyla, okullardaki sosyal adaleti algılama düzeyi arasında yüksek bir ilişki bulunduğu, yöneticiler etik liderliğin davranışlarını ne kadar fazla gösterirlerse, okullardaki sosyal adaleti algılama düzeylerinin de o kadar arttığı ortaya çıkmıştır.

Polat (2007) tarafından yapılan “Eğitim Politikalarının Sosyal Adalet Açısından Sonuçları Konusunda Yönetici ve Öğretmen Görüşleri” isimli araştırmada; Türkiye’deki eğitim politikalarının sonuçlarına göre meydana gelen sosyal adaletsizlik durumunun eğitim ortamına “nasıl” yansıdığı ve bu adaletsiz durumların önlenmesi için yapılan öneriler, öğretmen ve yöneticinin görüşlerini de dikkate alarak değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın verileri, 15 değişik okulda ikişer öğretmen ve birer yönetici olacak şekilde toplamda 45 kişi ile görüşme yapılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre; alt sosyo-ekonomik düzeyde olan bölgelerin öğretmen eksikliği ve buna bağlı öğrenci motivasyonunun düşük olduğu belirtilmiştir. Eğitim programlarının etnik, cinsel ve dinsel ayrımcılık

içerdiği, programlarda “milliyetçi” unsurların daha fazla ön planda tutulduğu ve bu sorunu çözmek için evrensel değerlerin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

2.5. YURT DIŞINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Liasidou ve Antoniou (2015) tarafından yapılan “Sosyal Adalet ve Kapsamı için Baş Öğretmenlerin Liderliği” isimli araştırmada; sosyal adalet için başöğretmenlerin liderlik baş yollarını keşfetmeleri amaçlanmıştır. Bu bağlamda, eğitim sistemindeki yeni gelişmelerin hangi yollarla oluşturulduğu, profesyonellik formları, etkinlik göstergeleri ve hesap rejimleri olarak toplumda adil öğrenmeyi sağlama kaygıları ile uyumlu öğrenci çeşitliliği oluşturulması hedeflenmiştir. Kapsayıcı araştırmanın verileri 49 görüşme ile gerçekleşmiştir. 2011-2012 öğretim yılı ilk döneminde Kıbrıs genelinde 15 ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yürütülmüştür. Ayrıca, başöğretmenlere yönelik mesleki gelişim girişimleri, doküman analizi yan bileşen olarak kullanılmıştır. Sosyal adaleti prensip edinen başöğretmenlerin, liderliğinin eğitim açısından daha verimli olduğu belirlenmiştir.

Lee (2011) tarafından gerçekleştirilen “Öğretmen Adaylarının Sosyal Adalet Sorunları ve Çeşitlilik Odaklı Sosyal Bilgiler Yöntemleri Ders Etkilerinin İncelenmesi: Üç Örnek Çalışmaları” isimli araştırmada; öğretmen adayları 10 hafta süre boyunca sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili gördükleri derslerde, öğretmen adaylarının sahip olduğu farklılık ve sosyal adalet algı düzeylerindeki etkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmanın verileri; resmi ve resmi olmayan görüşmeler, öğretmen adaylarının çalışma ortamlarında gözlemlenmesi, derse ait dökümanları ve ders planlarının toplanmasıyla oluşturulmuştur. Üç katılımcıyla durum çalışması yapılması sonucunda katılımcılar; sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili gördükleri derslerin, eğitsel geçmişlerinin ve aile yapılarının sosyal adalet algılarında etkisi olduğunu gözlemiştir.

Henderson (2009) tarafından gerçekleştirilen “Hepimiz Bir Fark Sağlarız: Servis – Öğrenme ve Kritik Okuryazarlık Yoluyla Sosyal Adalet Eğitimi” isimli araştırmada; bir ilkokul öğretmenin farklı bir bakış açısı ile sosyal adalet eğitiminde engellenen ve desteklenen yanlarını ortaya çıkarmak için sosyal adalet eğitim programının değerlendirilmesi, uygulanması ve geliştirilip revize edilme süreçlerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Çalışmada veriler; doküman analizi, görüşme ve gözlem ile elde edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre sosyal adalet eğitimi; demokratik

uygulamalar, eleştirel düşünmenin geliştirilmesi ve öğrencilerin demokratik toplumda aktif katılımcı olmalarında etkili olduğu dile getirilmektedir.

Philpott (2009) tarafından gerçekleştirilen “Yeni Öğretmenlerin Anlayışlarını ve Sosyal Adalet Eğitiminin Uygulamasını Keşfetmek” isimli araştırmada; öğretmenlik görevinde yeni olan 27 sosyal bilgiler öğretmeni, sosyal adalet algısı düzeyleri ile bu algı düzeylerinin sınıftaki uygulamalarda etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın verileri; 27 öğretmenle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle elde edilmiştir. Çalışmadan çıkan sonuca göre, katılımcıların sosyal adalet algıları aile, geziler, sosyokültürel etkinlikler ve eğitim gibi değişkenlerin önemli etkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin sınıftaki uygulamalarda da bu değişkenlerin etkisinde kaldığı belirlenmiştir.

Ryan ve Katz (2005) tarafından yapılan “Sosyal Adalet Öğretimi için Pedagojik Araştırma” isimli araştırma; sosyal adalete ilişkin olarak kabul edilen farkındalık ve 113 eleştirel düşünme sistemi, öğrencilerin eğitimine özel bir katkı sağlayıp sağlamadığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmada Roundtable ve GRESCO adı verilen iki eğitimsel araçtan faydalanılmıştır. Roundtable aracı, sınıf etkinliklerinde eşitlik idealini ortaya çıkarmaya yönelik, farklılıkların değerini bilebilmeyi, otantikliği, değerleri aydınlatabilme ve öğrencinin kendisini yansıtıcı konuşma ve dinleme etkinliklerini kapsamaktadır. GRESCO aracı ise, sınıf içi etkileşimde sosyal yapılanmanın altı kategorisinden; cinsiyet, ırk, sınıf, cinsiyet eğilimi ve yetenekten oluşmaktadır. Çalışmada 2004 yılında, farklılıkların kültürel temelleri ve eğitimsel liderlik bölümlerindeki öğrencilere uygulanmış ve araştırma öncesi derslere katılanlara, Roundtable ve GRESCO araçlarını anlatan çalışmalara yer verilmiştir. Ayrıca yılsonunda öğrencilerden final soruları kapsamında cevaplar beklenmiştir. Çalışmada, öğrencilerin başlangıçta tanımlayamadıkları sosyal adaleti tanımlayabildikleri, yani bir farkındalık kazanabildikleri ve sosyal adalete yönelik eleştirel düşündükleri sonucuna varılmıştır.

Fair ve Hubbard (2005) tarafından gerçekleştirilen “Öğretmen, Sosyal Adalet mi, Sosyal Değişimi mi Öğretmelidir” isimli araştırmada; çocukları sosyal adalet ve ırk eşitliği tartışmalarına katabilmeyi hedeflemişlerdir. Çalışmada, kırsal bölgelerdeki anaokulu öğrencileri ile bir sömestr boyunca günlük 12-18 kişilik gruplarla yürütülmüştür. Eylem araştırması yöntemine uygun olarak belgeleme yöntemi takip edilmiştir. Araştırmacılar; ahlaki ikilemler, ırklar arası arkadaşlık, iletişim ve değişim kavramlarının öykü diline taşınarak yer verilmesi gerektiğini dile

getirmiştir. Öyküdeki karakterler üzerinden köken, sınıf ve cinsiyet gibi kavramların bağımsız tartışmalarla dile getirilmesi; öğrencilerin geçmiş, şimdi ve gelecekteki algılarını değiştirebileceği bulgusu elde edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve veri toplama sürecine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Nicel araştırma yöntemlerine göre gerçekleştirilen bu araştırma, betimsel tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama (betimsel) modelleri geçmişte veya halen mevcut olan bir durumu açıklamaya çalışan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2004, s.77). Tarama araştırmaları; grupların, kurumların, varlıkların, objelerin, olayların ve çeşitli alanların ne olduğunu açıklamaya ve betimlemeye çalışır. Böylece onları iyi gruplayabilme, anlayabilme imkânı sağlanmakta ve aralarındaki ilişkiler ortaya çıkmaktadır (Kaptan, 1995, s.58).

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni, 2015-2016 yıllarında Batman'da eğitim veren ilkokul ve ortaokulda görev yapan öğretmen ve yöneticilerden oluşmaktadır. Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden elde edilen verilere göre 2015-2016 eğitim öğretim yılında Batman il merkezinde, ilkokul ve ortaokullarda 340 yönetici ve 3533 öğretmen görev yapmaktadır. Örneklem seçiminde "basit tesadüfi örnekleme" yöntemi kullanılmıştır. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi, örneklemin uzayında her bir örnekleme eşit seçilme olasılığına sahip ve seçilen örnekleme birimi yerine konulmadan uygulanan örnekleme yöntemidir (Çingir, 1990, s.64). Bu araştırmanın örneklem büyüklüğünü belirlemede aşağıdaki formül kullanılmıştır (Salant ve Dillman, 1994, s.55):

$$n = N t^2 p q / d^2 (N-1) + t^2 p q$$

N: Hedef kitledeki birey sayısı

n: Örneklem alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q: İncelenen olayın görülmeşi sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer

d: Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen \pm örneklem hatası

Homojen bir yapıya sahip olmayan bu evrende % 95 güven aralığında, \pm % 5 örneklem hatası ile örneklem büyüklüğünün durumu hesaplanmıştır. Öğretmenler için örneklem sayısı 347, yöneticiler için örneklem sayısı 116 olarak hesaplanmıştır. Bununla beraber daha fazla katılımcıya ulaşmak ve olası hatalardan arındırıldıktan sonra daha güvenilir sonuçlar elde etmek amacıyla araştırma sürecinde 150 yönetici ve 400 öğretmene ulaşılmaya çalışılmıştır. Buna rağmen araştırmaya katılan araştırma sürecinde 116 yönetici ve 373 öğretmenden veri toplanması sağlanabilmiştir (Tablo 3.1).

Tablo 3.1.

Örnekleme oluşturan öğretmen ve yöneticilerin kişisel bilgileri ve yüzdeler durumu

		Öğretmen		Yönetici	
		n	%	n	%
Cinsiyet	Erkek	201	%53,9	106	%91,4
	Kadın	172	%46,1	10	%8,6
Branş	Sosyal Bilimler	66	%17,7	25	%21,6
	Fen Bilimleri	45	%12,1	19	%16,4
	Sınıf Öğretmeni	182	%48,8	54	%46,6
	Sanat Bilimleri	80	%21,4	18	%15,5
Okul Düzeyi	İlkokul	203	%54,4	57	%49,1
	Ortaokul	170	%45,6	59	%50,9
Kıdem	1-5 Yıl	123	%33,0	7	%6,0
	6-10 Yıl	107	%28,7	27	%23,3
	11-15 Yıl	65	%17,4	33	%28,4
	16-20 Yıl	53	%14,2	29	%25,0
	21-25 Yıl	9	%2,4	11	%9,5
	26 Yıl ve üzeri	16	%4,3	9	%7,8

3.3. ÖLÇME ARAÇLARI

Araştırmada Turhan (2007, s.90) tarafından geliştirilen sosyal adaletin gerçekleşme düzeyi ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. 38 maddeden oluşan ölçeğin güvenirlik katsayısı, Alpha=,99 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırmada ölçeğin güvenirlik katsayısı olarak iç tutarlılığa bakılmış ve Cronbach Alpha katsayısı 0,958 olarak hesaplanmıştır. Her ne kadar iç tutarlılık katsayısı yüksek olsa da veri toplama aracının yapı geçerliğini gözlemlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir (KMO=0.961; p=0,000). Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %65.688 olan 7 faktör altında toplandığı görülmesine rağmen (Tablo 3.2); birinci faktörün özdeğer açıklama oranının ikinci faktörün özdeğer açıklama oranının üç katından fazla olması ölçeğin tek boyutlu olduğunun kanıtı olarak değerlendirilmiştir (Büyüköztürk, 2011,

s.137). Bu bağlamda veri toplama aracının tek boyutlu olarak kullanılmasına karar verilmiştir (Tablo 3.2).

Tablo 3.2.

Sosyal adalet algısı ölçeği faktör yapısı

Boyut	Madde	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
F1(Adil durum) (Özdeğer=16.780)	Adalet21	0,770	15,209	0,919
	Adalet20	0,757		
	Adalet32	0,707		
	Adalet19	0,672		
	Adalet17	0,625		
	Adalet31	0,614		
	Adalet18	0,596		
F2(Ayrımcılık yapmama) (Özdeğer=2.013)	Adalet28	0,472	10,605	0,915
	Adalet12	0,718		
	Adalet14	0,684		
	Adalet13	0,678		
	Adalet15	0,612		
	Adalet24	0,547		
F3(Demokrasi) (Özdeğer=1.539)	Adalet16	0,456	10,298	0,834
	Adalet26	0,672		
	Adalet25	0,670		
	Adalet27	0,615		
	Adalet23	0,570		
F4(Eşitlik) (Özdeğer=1.498)	Adalet22	0,473	10,290	0,519
	Adalet5	0,718		
	Adalet8	0,635		
	Adalet9	0,634		
	Adalet4	0,629		
	Adalet10	0,535		

Tablo 3.2. (devam/)

Sosyal adalet algısı ölçeği faktör yapısı

	Adalet6	0,690		
	Adalet11	0,625		
F5(Önlem alma) (Özdeğer=1.121)	Adalet3	0,622	8,730	0,836
	Adalet35	0,572		
	Adalet7	0,461		
	Adalet2	0,396		
	Adalet29	0,503		
	Adalet33	0,498		
F6(Hak) (Özdeğer=1.008)	Adalet34	0,477	5,915	0,800
	Adalet38	0,455		
	Adalet37	0,421		
	Adalet1	0,408		
F7(Ayrımcılık) (Özdeğer=1.003)	Adalet30	0,816	4,641	0,583
	Adalet36	0,749		
Toplam Varyans	%65.688			

Veri toplama aracı iki bölüm halinde düzenlenmiştir. Birinci bölümde kişisel bilgilere yönelik 4 madde (cinsiyet, branş, kıdem ve okul düzeyi); ikinci bölümde ise “okullarda sosyal adaletin algılanma düzeyine” ilişkin okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşlerini belirlemeye yönelik 38 madde yer almaktadır.

Çalışmada likert tipi beşli derecelendirme ölçeği kullanılmış ve olumsuzdan olumluya doğru 1 ile 5 arasında derecelendirilmiştir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3.

Ölçekte kullanılan değer aralıkları

Hiç Katılmıyorum	1.00 - 1.80
Katılmıyorum	1.81 - 2.60
Kısmen Katılıyorum	2.61 - 3.40
Katılıyorum	3.41 - 4.20
Tamamen Katılıyorum	4.21 - 5.0

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma sürecinde elde edilen veriler, araştırma kapsamında yer alan okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlere dağıtılan veri toplama aracı yoluyla toplanmıştır. Bu süreçte yöneticilere 150, öğretmenlere de 400 veri toplama aracı dağıtılmış, bunlardan 61 tanesi yanlış ve eksik doldurulduğu için değerlendirilmeye alınmamıştır. Kalan 489 form ise araştırmaya dâhil edilmiştir.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Elde edilen veriler SPSS programı (Statistical Package for the Social Sciences) ile analiz edilmiş ve verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için “Kolmogorov-Smirnov testi” uygulanmıştır. Bir Grupta Kolmogorov-Smirnov testi, rastgele bir örneklemin belirli bir dağılıma ne kadar iyi uyduğunu belirlemede kullanılır. Söz konusu test kullanılarak, bir serinin normal dağılıp dağılmadığı belirlenebilir (Akgül ve Çevik, 2003, s.390). Yani “örnek değerlerine ilişkin dağılımın önceden belirlenen teorik bir dağılıma uygunluğunu araştırır” (Yükselen, 2000, s.158). Normal dağılım varsayımını sağlayan değişkenlerin farklılıklarının belirlenmesinde parametrik yöntemler, normal dağılım varsayımını sağlamayan değişkenlerin farklılıklarının belirlenmesinde non-parametrik hipotez testleri uygulanmıştır. Tanımlayıcı özelliklere göre bağımlı değişkenlere ilişkin normal dağılım test sonuçları tablo 3.4’te yer almaktadır.

Tablo 3.4.

Kolmogorov-Smirnov normal dağılım testi

	Sosyal adalet	
	Öğretmen	Yönetici
Statistic	,052	,101
Serbestlik Derecesi	373	116
p	,017	,005

Parametrik test, ölçümle değer alınmış ve süreklilik gösteren ölçümlerdir. Parametrik testlerde tek ana kütle aritmetik ortalaması ve oran testleri iki ana kütle aritmetik ortalaması ve oranlarının karşılaştırılmasıyla ilgili hipotez testleridir. Parametrik testlerin hemen hemen hepsinin uygulanabilmesi için ise en azından

verilerin normal dağılıma uyması, varyansların homojen olması ve her testte farklı olmak üzere başka koşulların da sağlanması gerekir. Parametrik testler, nonparametrik testlere göre daha güçlü ve daha esnektir. Birçok bağımsız değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki etkisinin incelenmesine yardımcı olmaları yanında, birbirleri ile olan etkileşimlerinin değerlendirilmesinde de yardımcı olurlar (Büyüköztürk, 2011, s.145-166).

Verilerin analizinde parametrik yöntem olarak t testi kullanılmıştır. Ayrıca normal dağılım varsayımını sağlamayan değişkenlerin farklılıklarının belirlenmesinde non-parametrik hipotez testleri uygulanmıştır. “Parametrik olmayan testler, genellikle iki ana kütle dağılımının orta noktalarının eşitliğini kontrol eden testler olarak bilinirler ve bağımsız örneklerin elde edildiği iki ana kütle için karşılaştırılmasını esas alırlar.” (Işık, 2006, s.15). Verilerin analizinde nonparametrik yöntemler olarak Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Elde edilen verilerde anlamlılık düzeyi $P < .05$ olarak alınmıştır. $P < .05$ elde edildiğinde bağımsız değişken grupları arasında fark, “anlamlı” olarak kabul edilmiş ve sonuçların değerlendirilmesi buna göre yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın ana ve alt problemlerine çözüm aramak amacıyla gerçekleştirilen analizlerin sonuçları yer almaktadır.

4.1. ARAŞTIRMANIN ANA PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın ana problemi, “Okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşlerine göre okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyi nedir?” olarak belirlenmiştir. Ana probleme cevap aramak amacıyla aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 4.1.

Yönetici ve öğretmen algılarına göre sosyal adaletin gerçekleşme düzeyi

Gruplar	Öğretmen (N=373)		Yönetici (N=116)	
	Ort	SS	Ort	SS
Sosyal Adalet	3,801	0,564	4,274	0,442

Tablo 4.1 incelendiğinde okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin yöneticilerin ($X=4,27$) öğretmenlere ($X=3,80$) göre olumlu düşündükleri görülmektedir. Standart sapma değerleri incelendiğinde de yönetici görüşlerinin ($SS=0,442$) öğretmen görüşlerine göre ($SS=0,564$) daha homojen bir yapıda olduğu söylenebilir. Veri toplama aracında yer alan her bir maddeye ilişkin öğretmen ve yönetici görüşlerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri EK-3'te yer almaktadır.

4.2. ARAŞTIRMANIN BİRİNCİ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi, “Okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin okul yöneticisi ve öğretmenlerin algıları arasında anlamlı fark var mıdır?” olarak belirlenmiştir. Bu probleme cevap aramak amacıyla bağımsız örneklem t-testi analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 4.2).

Tablo 4.2.

Yönetici ve öğretmen algılarına göre sosyal adalet düzeyleri

Gruplar	Öğretmen (n=373)		Yönetici (n=116)		t	P
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Sosyal Adalet	3,801	0,564	4,274	0,442	-8,268	0,000

P<0,05

Tablo 4.2’te gerçekleştirilen bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre, okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin öğretmen ve yönetici algıları arasında yöneticiler lehine anlamlı bir fark görülmektedir (t=-8,268; p=0,000).

4.3. ARAŞTIRMANIN İKİNCİ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın ikinci alt problemi, “cinsiyet, branş, kıdem ve okul düzeyi değişkenleri okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan birer etken midir?” olarak belirlenmiştir. Bu probleme cevap aramak amacıyla Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri gerçekleştirilmiştir.

4.3.1. Cinsiyet Değişkeni Bağlamında Okul Yöneticilerinin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi

Tablo 4.3.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin mann-whitney u testi sonuçları (cinsiyet değişkeni)

	Grup	N	Ort	Ss	MW	P
Sosyal Adalet	Erkek	106	4,296	0,426	376,000	0,130
	Kadın	10	4,042	0,561		

P>0,05

Cinsiyet değişkeninin okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.3'e göre elde edilen bulgular kadın (X=4,042) ve erkek (X=4,296) okul yöneticilerinin okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarının birbirlerine yakın olduğunu ve cinsiyetin okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olmadığını göstermektedir (p=0,13).

4.3.2. Branş Değişkeni Bağlamında Okul Yöneticilerinin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi

Tablo 4.4.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin kruskal wallis testi sonuçları (branş değişkeni)

	Grup	N	Ort	Ss	KW	P
Sosyal Adalet	Sosyal Bilimler	25	4,247	0,421	1,317	0,725
	Fen Bilimleri	19	4,263	0,426		
	Sınıf Öğretmeni	54	4,257	0,478		
	Sanat Bilimleri	18	4,371	0,394		

P>0,05

Branş değişkeninin okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algıları için anlamlı fark oluşturan bir etken olup olmadığını belirlemek

amacıyla Kruskal Wallis testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.4 incelendiğinde elde edilen bulgular sosyal bilimler ($X=4,24$), fen bilimleri ($X=4,26$), sınıf ($X=4,25$) ve sanat ($X=4,37$) branşlarına sahip katılımcıların, okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarının birbirlerine yakın olduğunu ve branş değişkeninde okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olmadığını göstermektedir ($p=0,725$).

4.3.3. Kıdem Değişkeni Bağlamında Okul Yöneticilerinin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi

Tablo 4.5.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin kruskal wallis testi sonuçları (kıdem değişkeni)

	Grup	N	Ort	Ss	KW	P
Sosyal Adalet	1-5 Yıl	7	3,974	0,484	8,815	0,117
	6-10 Yıl	27	4,273	0,468		
	11-15 Yıl	33	4,345	0,345		
	16-20 Yıl	29	4,189	0,443		
	21-25 Yıl	11	4,258	0,628		
	26 Yıl ve üzeri	9	4,544	0,235		

$P>0,05$

Kıdem değişkeninin okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algıları için anlamlı fark oluşturan bir etken olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.5'e göre elde edilen bulgular, 1-5 yıl arasında hizmet süresine sahip okul yöneticilerinin daha fazla hizmet süresine sahip okul yöneticilerine göre okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyinin nispeten daha az olduğunu düşündüklerini göstermekte; bununla beraber kıdem değişkeninin okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olmadığını ortaya koymaktadır ($p=0,117$).

4.3.4. Okul Türü Değişkeni Bağlamında Okul Yöneticilerinin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi

Tablo 4.6.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin mann-whitney u testi sonuçları (okul türü değişkeni)

	Grup	N	Ort	Ss	MW	P
Sosyal Adalet	İlkokul	57	4,255	0,461	1 602,500	0,662
	Ortaokul	59	4,292	0,426		

P>0,05

Okul türü değişkeninin okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.6'ya göre elde edilen bulgular ilkokul ($X=4,255$) ve ortaokul ($X=4,292$) yöneticilerinin okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarının birbirlerine yakın olduğunu ve görev yapılan okul türünün okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olmadığını göstermektedir ($p=0,662$).

4.4. ARAŞTIRMANIN ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın üçüncü alt problemi, “Cinsiyet, brans, kıdem ve okul düzeyi değişkenleri, öğretmenlerin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan birer etken midir?” olarak belirlenmişti. Bu probleme cevap aramak amacıyla Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri gerçekleştirilmiştir.

4.4.1.Cinsiyet Değişkeni Bağlamında Öğretmenlerin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi

Tablo 4.7.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin mann-whitney u testi sonuçları (cinsiyet değişkeni)

	Grup	N	Ort	Ss	MW	P
Sosyal Adalet	Erkek	201	3,846	0,567	15 017,500	0,029
	Kadın	172	3,749	0,558		

P<0,05

Cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.7'e göre elde edilen bulgular kadın (X=4,042) ve erkek (X=4,296) öğretmenlerin okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarının birbirlerine yakın olduğunu ve cinsiyetin öğretmenlerin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olduğunu ortaya koymaktadır (p=0,029).

4.4.2. Branş Değişkeni Bağlamında Öğretmenlerin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi

Tablo 4.8.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin kruskal wallis testi sonuçları (branş değişkeni)

	Grup	N	Ort	Ss	KW	P
Sosyal Adalet	Sosyal Bilimler	66	3,704	0,519	4,567	0,206
	Fen Bilimleri	45	3,795	0,546		
	Sınıf Öğretmeni	182	3,836	0,618		
	Sanat Bilimleri	80	3,805	0,477		

P>0,05

Branş değişkeninin, öğretmenlerin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algıları için anlamlı fark oluşturan bir etken olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.8'e göre elde edilen bulgular sosyal bilimler ($X=3,704$), fen bilimleri ($X=3,795$), sınıf ($X=3,838$) ve sanat ($X=3,805$) branşlarına sahip öğretmenlerin, okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarının birbirlerine yakın olduğunu ve branş değişkeninin okul yöneticilerinin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olmadığını göstermektedir ($p=0,206$).

4.4.3. Kıdem Değişkeni Bağlamında Öğretmenlerin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi

Tablo 4.9.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin kruskal wallis testi sonuçları (kıdem değişkeni)

	Grup	N	Ort	Ss	KW	P
Sosyal Adalet	1-5 Yıl	123	3,804	0,529	7,434	0,190
	6-10 Yıl	107	3,791	0,553		
	11-15 Yıl	65	3,739	0,576		
	16-20 Yıl	53	3,775	0,584		
	21-25 Yıl	9	3,988	0,822		
	26 Yıl ve üzeri	16	4,082	0,610		

$P>0,05$

Kıdem değişkeninin öğretmenlerin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algıları için anlamlı fark oluşturan bir etken olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.9'a göre elde edilen bulgular, öğretmenlerin farklı hizmet sürelerine sahip olsalar da okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin birbirine yakın ortalamalara sahip ve olumlu bir görüşe sahip olduklarını göstermekte, kıdem değişkeninin öğretmenlerin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algıları için anlamlı fark oluşturan bir etken olmadığını ortaya koymaktadır ($p=0,19$).

4.4.4. Okul Türü Değişkeni Bağlamında Öğretmenlerin Sosyal Adaletin Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Algılarının İncelenmesi

Tablo 4.10.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin mann-whitney u testi sonuçları (okul türü değişkeni)

	Grup	N	Ort	Ss	MW	P
Sosyal Adalet	İlkokul	203	3,832	0,597	15 676,000	0,128
	Ortaokul	170	3,764	0,522		

$P > 0,05$

Okul türü değişkeninin öğretmenlerin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.10'a göre elde edilen bulgular ilkokul ($X=3,832$) ve ortaokul ($X=3,764$) öğretmenlerinin okullarda sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarının birbirlerine yakın olduğunu ve görev yapılan okul türünün öğretmenlerin sosyal adaletin gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarında anlamlı fark oluşturan bir etken olmadığını göstermektedir ($p=0,128$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırma sürecinde elde edilen bulgulara göre tartışmaya yer verilmiştir.

5.1 TARTIŞMA

Bu araştırmada; dünya görüşleri, geldikleri bölge, cinsiyetleri, ekonomik durumlarına bakılmaksızın tüm öğrencilerin okullarda eşit muamele gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Turhan (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada okullarda ekonomik durum, cinsiyet, dünya görüşüne göre eşitsizlik yapılmadığına ilişkin ulaşılan sonuçlarla bu araştırmanın sonuçları örtüşmektedir. Fair ve Hubbard (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ahlaki ikilemler, ırklar arası arkadaşlık, iletişim ve değişim kavramlarının öykü diline taşınarak yer verilmesi gerektiği, bir öyküdeki karakterler üzerinden köken, sınıf ve cinsiyet gibi kavramların bağımsız tartışmalarla dile getirilmesi gerektiğinin öğrencilerin geçmiş, şimdi ve gelecekteki algılarını değiştireceği ifade edilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında öğrenciler arasında ayırım yapılmamasına ilişkin eğitimde mevcut olan anlayışın yaygınlaştırılmasının toplumdaki eşitsizliğin giderilmesinde önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Hem yöneticiler hem de öğretmenler “Okulumuzda, öğretmenler sınıflarında demokratik bir yönetim biçimi sergilerler.” ve “Okulumuzda, yönetsel kararlara katılma konusunda herkes eşit fırsatlara sahiptir.” ifadelerine olumlu yaklaşmışlardır. Bu bağlamda Yavuz, Hamedoğlu ve Yaman (2015) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin okul yöneticilerinin sessizliği önleyici, adil ve demokratik bir yönetim şekli benimsemeleri önerisinde bulunulmuştur. Bu ifadeleri destekleyen şekilde

Turhan (2007) tarafından yapılan çalışmanın sonunda, okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarıyla, okullardaki sosyal adaleti algılama düzeyi arasında yüksek bir ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde Özdemir (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada etik liderliğin tüm alt boyutları ile sosyal adaletin algılanması arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Meriç ve Erdem (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise öğretmenler; yöneticilerin değerlendirme, koordinasyon, örgütlenme ve planlama aşamalarında nadiren kayırmacılık uygulamalarını ifade etmişlerdir. Liasidou ve Antoniou (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyal adaleti prensip edinen başöğretmenlerin liderliğinin, eğitimin niteliğine katkı sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca Henderson (2009) tarafından yapılan çalışmada da sosyal adalet eğitiminin demokratik uygulamalar, eleştirel düşünmenin geliştirilmesi ve öğrencilerin demokratik toplumda aktif katılımcı olmalarında etkili olduğu dile getirilmektedir.

Araştırma sürecinde ulaşılan bir başka sonuç da erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre okullarda sosyal adaletin uygulanmasına ilişkin algılarının daha yüksek seviyede olduğudur. Çağlar (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, kadın öğrenciler, öğrenme ortamını orta düzeyde adil olarak algılamakta erkek öğrenciler düşük düzeyde algıladıklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Baş ve Şentürk (2011) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin örgütsel adalet algılarının cinsiyete göre değişmediği belirlenmiştir. Yılmaz (2010) tarafından yapılan çalışmada ise ortaöğretim okullarında örgütsel adaletle ilişkin öğretmen algılarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Hem yönetici hem de öğretmenlerin “Okulumuzda, yoksul öğrencilerin eğitim ve öğretim problemlerinin çözülmesine yardımcı olunmaktadır.” ve “Okulumuzda, herhangi bir sebeple diğerlerine göre dezavantajlı (özürlü, başarı düzeyi düşük vs.) durumda olan öğrencilere yardım edilir.” maddelerine katılma seviyeleri orta düzeydedir. Tomul (2009) tarafından yapılan çalışmada, okullardaki sosyal destek çalışmalarının; herhangi bir engeli bulunan, akademik başarı durumu düşük, uyum problemi yaşayan ve gelir seviyesi düşük öğrencilere yönelik gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Eğitimde sosyal adaletin en önemli ve etkili yönü dezavantajlı grupları güçlendirme hareketidir. Sosyal adalet; ekonomik, sosyal, siyasal düzenin ayrımcılığına maruz kalmış ve dezavantaj konumunda yer alan gruplar için eşit sonuçlar oluşturmayı amaçlamaktadır (Enslin, 2006: akt. Tomul,

2009). Bu yönüyle haksız bir ortamın oluşmasını engelleyerek eşit sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucuna göre yönetici ve öğretmenler “Okulumuzda, öğrenciler adil bir şekilde değerlendirilir.” ifadesine orta düzeyde katılmışlardır. Tomul, Çelik ve Taş (2012) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin, önyargılı algıların üstesinden gelebilmek için, öğretmenlerin her zaman değerlendirme süreçlerinde adil ve onların işlerinde samimi olması gerektiği belirtilmiştir.

Sosyal adalet eğitimi, öğrencinin bakış açılarına etki ederek ufkunun gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bireyin sosyo-politik özelliklerinin farkına varmasını sağlayarak bireye eleştirel bir bakış açısı yeteneği kazandırmaktadır (Freire, 1993). Eğitim alanı, bireylerin akademik başarısını geliştirmeyi amaçlamanın yanında bireylere yaşam becerileri kazandırarak onları hayata hazırlar. Bireylere bu becerileri kazandırmada, aile ve öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir. Öğretmenler; öğrencilerin akademik başarısını desteklemesi, öğrencileri topluma hazırlayarak onlara adil ve demokrat bir kimlik kazandırmak için çaba gösterir. Philpott (2009) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların sosyal adalet algılarında aile, geziler, sosyokültürel etkinlikler ve eğitim gibi değişkenlerin önemli etkiye sahip olduğu ve öğretmenlerin sınıftaki uygulamalarda da bu değişkenlerin etkisinde kaldığı belirlenmiştir. Ayrıca Lee (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların eğitsel geçmişleri ve aile yapılarının sosyal adalet algılarında etkili olduğu gözlenmiştir. Aynı şekilde Ryan ve Katz (2005) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin başlangıçta tanımlayamadıkları sosyal adaleti tanımlayabildikleri yani bir farkındalık kazanabildikleri ve sosyal adalete yönelik eleştirel düşündükleri sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda Philpott (2009), Lee (2011), Ryan ve Katz (2005) tarafından yapılan çalışmaların, araştırmanın hem literatür hem de sonucuyla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Öğretmenler, okullarda sosyal adaletin uygulandığına ilişkin pozitif yönde bir algıya sahip olmakla beraber okul yöneticileri öğretmenlerden daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar. Polat ve Celep (2008) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin örgütsel adalet, örgütsel vatandaşlık ve örgütsel güven algılarının yüksek seviyede olduğu ve bu değişkenlerin tüm alt boyutlarının birbiriyle pozitif ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde Yılmaz (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da ortaöğretim okullarında örgütsel adalete ilişkin öğretmenlerin pozitif yönde bir algıya sahip olduğu belirlenmiştir. Yüksekbilgili ve Hatipoğlu (2015)

tarafından yapılan çalışmada ise kuşakların örgütsel adalet algılarında dikkate değer bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir. Polat ve Celep (2008), Yılmaz (2010) ve Yüksekbilgili ve Hatipoğlu (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmalar, bizim çalışmamızın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen bulgulara göre sonuç, gelecek araştırmalara dair öneriler ve çalışmanın sonuçlarına dair önerilere yer verilmiştir.

6.1. SONUÇLAR

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

1. Hem okul yöneticileri hem de öğretmenler okullarda sosyal adaletin uygulanmasına ilişkin olumlu görüş beyan etmişlerdir. Bununla beraber okul yöneticilerinin öğretmenlere göre daha olumlu görüşe sahip oldukları gözlenmiştir.
2. Öğretmenlerin sahip oldukları branş ve çalıştıkları okul düzeyi onların “sosyal adaletin algılanma düzeyine ilişkin görüşlerini” etkilememektedir.
3. Öğretmenlerin cinsiyetleri ve sahip oldukları mesleki kıdem, onların “sosyal adaletin algılanma düzeyine ilişkin görüşlerini” etkilemektedir. Erkek öğretmenler kadın öğretmenlere göre okullarda sosyal adalet uygulamalarına ilişkin daha olumlu görüşe sahiptirler. Yönetici ve öğretmenlerin 26 yıl ve üzeri kıdeme sahip olanların sosyal adalet algısı daha yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir.
4. Hem yönetici hem de öğretmenlerin görüşlerine göre “dünya görüşleri, geldikleri bölge, cinsiyetleri, ekonomik durumlarına bakılmaksızın” tüm öğrenciler eşit muamele görmektedir.

5. Yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre “Okulumuzda, kız ve erkek öğrenciler arasında ayırım yapılmaz.” maddesi en yüksek ortalamayı alırken, “okulumuzda, farklı kültürel çevrelerden gelen öğrencilere farklı muamele yapılır.” maddesi ise en düşük ortalamayı almıştır.
6. Yöneticiler ve öğretmenler tarafından “Okulumuzda bütün öğrencilerin eğitim hizmetlerinden yararlanmaya layık olduğu öğretmenler ve yöneticiler tarafından onaylanır.” görüşü yüksek bulunmuştur.
7. Hem yönetici hem de öğretmenler, “Okulumuzda, zeki olduğuna inanılan öğrencilere daha fazla ilgi gösterilir” maddesine hiç katılmıyorum düzeyine yakın görüş bildirmişlerdir.
8. Yönetici ve öğretmenler, aynı görüşte oldukları “Okulumuzda başarı düzeyi yüksek olan öğrencilere daha fazla önem verilir” maddesinde kısmen katılmıyorum düzeyine yakın görüş bildirmişlerdir.
9. Yönetici ve öğretmenler, aynı görüşte oldukları “Okulumuzda, tüm çalışanlar farklılıkların bir çeşitlilik ve zenginlik kaynağı olduğunu düşünürler.” maddesine yüksek sevide katılmışlardır.

6.2. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER

Araştırmacılara yönelik öneriler şunlardır:

1. Bu çalışma ilkökul ve ortaokul kademelerinde yürütülmüştür. Sosyal adaletin uygulamalarına ilişkin benzer bir çalışma lise ve yükseköğretim kademelerinde de yürütülebilir.
2. Öğrenci, öğretmen ve velileri kapsayacak şekilde sosyal adalet anlayışının sınıf ortamına ve topluma nasıl yansıdığını belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.
3. Okul yöneticilerinin, okullarda ortaya çıkabilecek adaletsiz durumlarla baş edebilmek ve bu durumlara yönelik çözüm üretebilme becerisi kazandırabilecek eğitim anlayışları geliştirmeye yönelik araştırmaların, okul yöneticileri için rehber konumunda olacağı düşünülmektedir.

4. Sınıfta ortaya çıkabilecek adaletsiz durumlarla baş etmelerine yardımcı olacak ve bu durumlara yönelik çözüm üretebilme becerisi kazandırabilecek eğitim anlayışları geliştirmeye yönelik araştırmaların, öğretmenler için rehber konumunda olacağı düşünülmektedir.

6.3. UYGULAYICILARA YÖNELİK ÖNERİLER

Uygulayıcılara yönelik öneriler şunlardır:

1. Okul, toplumu yönlendirmede etkili bir kurumdur. Bu bağlamda okulda demokratik yönetim anlayışının hâkim olması gerekmektedir. Okul ortamında kadın ya da erkek ayrımı yapmaksızın herkesin fikrini özgür bir şekilde ifade edebileceği rahat bir ortam sağlanabilir.
2. Kamu yararı ve sosyal sorumluluk ilkeleri, eğitim kurumlarında önemli bir yere sahiptir. Okuldaki personellerin kamu yararına ve sosyal sorumluluğuna göre görevlerini yürütmede okul yöneticisinin önemli bir rolü vardır. Okul yöneticisi kamu yararı ve sosyal sorumluluğu benimsemeli ve davranışlarıyla bunu göstererek okul personellerini etkileyebilir.
3. Okullarda dezavantaj konumunda yer alan öğrencilerin tespit edilmesi ve bu öğrencilerin sorunlarını gidermeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu tür çalışmalar sosyal adaletin gerçekleşmesi açısından önem arz etmektedir. Yönetici ve öğretmenler, dezavantaj konumunda olan öğrencilere karşı duyarlı olmalı ve ihtiyaç duyulması halinde özel eğitim kurumlarına yönlendirebilir.
4. Okullarda, farklı sebeplerle düşük başarı düzeyine sahip öğrencilerin diğer öğrencilerden eğitim seviyesi olarak geri kalmaktadırlar. Öğretmenler, düşük başarı düzeyine sahip öğrencilere yönelik öğrencilerin başarılarını artırmak amacıyla gerekli önlemleri almalı ve özverili çalışmalar yapılabilir.
5. Okullarda, yoksul öğrencilerin eğitim ve öğretimini devam ettirmesinde bazı problemlerle karşılaşmaktadır. Bu bağlamda yönetici ve öğretmenler, problemlerin tespit edilmesinde ve bu problemlerin çözülmesinde yoğun çaba gösterebilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, A. ve Çevik, O. (2003). İstatistiksel Analiz Teknikleri (ss.390). Ankara: Emek Ofset.
- Alsbury, T. L. & Shaw. N. L. (2005). Policy implications for social justice in school district consolidation. *Leadership and Policy in Schools*, 4(2), 105–126.
- Anar, E. (1999). İnsan Hakları Küreselleşme Postmodernizm Yeni Perspektifler, (ss.29). Ankara: Özgür Üniversite Kitaplığı.
- Anonymous. (1966). International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Retrieved March 12, 2016 from <http://www.un-documents.net/icescr.htm>.
- Anonymous. (1999). *Social justice: A Scotland where everyone matter*. Edinburgh: Scottish Executive (Tactica Solutions). pp.20.
- Anonymous. (2004). *Annual report: Action on social justice in Wales*. Scotland: Lywodraeth Cynuliad Cymru Welsh Assembly Government. pp.41.
- Aslan, Ö. (2001). Hoşgörü ve tolerans kavramlarına etimolojik açıdan analitik bir yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-26.
- Aydın P.İ (2002). Alternatif Okullar (ss.22). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, P. İ. (2003). Eğitim ve Öğretimde Etik (ss.94) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Banks, J. A. (1994). *Multicultural Education: Theory and Practice*. Boston, pp.42.
- Banks, J. A. (2010). *Multicultural education: Characteristics and goals*. New Jersey: Wiley, pp.233-256.
- Baş, G., & Şentürk, C. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel vatandaşlık ve örgütsel güven algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 17(1), 29-62.
- Başaran, İ. E. (1995). Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı, Pehlivan, İ., (hazr.), UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ortak Yayın, Mayıs, Ankara, s.47-55.

- Bates R. (2005). *Educational Administration and Social Justice*. Australia, pp.6-11.
- Bell, L.A. (2007). Theoretical foundation for social justice education. In: *Teaching for Diversity and Social Justice*. London, pp.4.
- Bowles S. ; Gintis H. (1996). *Demokrasi ve Kapitalizm Mülkiyet, Cemaat ve Modern Toplumsal Düşüncenin Çelişkileri*. (Birinci Baskı). Çev. O.Akınhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Boyles, D., Carusi, T., & Attick, D. (2009). Historical and critical interpretations of social justice. New York: Routledge, pp. 30-42.
- Brooks, J., & Thompson, E. (2005). Social justice in the classroom. *Educational Leadership*, 63(1), 48-52.
- Bursa, S. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal adalet algı ve deneyimleri*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal Bilimler için veri analizi el kitabı (ss.137-166). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cevizci, A. (1999). Ortaçağ felsefesi tarihi (ss.18-24). Ankara: Asa Kitabevi.
- Çağlar, Ç. (2013). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğrenme Ortamına İlişkin Adalet Algıları ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 46(46), 50-69.
- Çalışkan, H., & Sağlam, H. İ. (2012). Hoşgörü eğilim ölçeğinin geliştirilmesi ve ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1431-1446.
- Çeçen, A. (1975). Hukukta Norm ve Adalet. *AÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 32(1), 17-115.
- Çıngı, H. (1990). Örnekleme Kuramı. (ss.64). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Deutsch, M. (1975). Equity, equality and need: What determines which value will be used as the basis of distributive justice? *Journal of Social Issues*, 31, pp.137-149.
- Dewey, J. (1984). The public and it's problems. In: *In the Later Works: 1925-1927*, Illinois: Southern Illinois University Press, pp. 235-372.
- Dodson, M. (1993). Social justice. Annual report on the aboriginal and torres strait Islander, Australia. pp.42.
- Enslin, P. (2006). Democracy, social justice and education: feminist strategies in a globalising world. *Educational Philosophy and Theory*, 38 (1), pp.57-60.

- Fair T.H; Hubbard K. M. (2005) *Teacher, What are Social Justice and Social Change*, Atlanta National Association of Multicultural Education.
- Freire, P. (1993). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: The Continuum Publishing Company, pp.48.
- Friesen, M. (2006). *Perspectives on social justice in New Zealand: A report for the Maxim Institute on the social justice internet survey*. New Zealand: University of Canterbury, pp.28.
- Furman, G. C. & Shields, C. M. (2003). *How can educational leaders promote and support social justice and democratic community in schools?* Annual Meeting of the American Educational Research Association, Chicago, pp.15-52.
- Gergen, K.J. (2003). Action Research and Orders of Democracy. *Action Research*,1; pp.42.
- Gözler, K. (2008). Tabii Hukuk ve Hukuki Pozitivizme Göre Adalet Kavramı. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 4(15), 77-90.
- Grant, C. A., & Gillette, M. (2006). A candid talk to teacher educators about effectively preparing teachers who can teach everyone's children. *Journal of Teacher Education*, 57(3), pp.292-299.
- Grant, C. A., & Gibson, M. L. (2013). "The path of social justice": A human rights history of social justice education. *Equity & Excellence in Education*. 46(1), pp.81-99.
- Gündoğan, A. O. (2005), "Hak ve Adâlet", Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arşivi, İstanbul Barosu Yayınları, *Adâlet Sempozyumu Bildirileri*, 82-87.
- Gürkan, Ü.(2001). Sosyal Adalet-Adalet Kavramı (ss.115-124). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Derneği.
- Gürkan, Ü. (2008). Sosyal Adalet (ss.77). Ankara: Ankamat.
- Hackman, H. (2005). Five essential components for social justice education. *Equity & Excellence in Education*, 38(2), pp.103-109.
- Hackman, H. W., & Rauscher, L. (2010). A pathway to access for all: exploring the connections between universal instructional design and social justice education. *Equity & Excellence in Education*, 37(2), pp.114-123.
- Halx, M. D. (2010). "Re-conceptualizing college and university teaching through the lens of adult education: Regarding undergraduates as adults." *Teaching in Higher Education*, 15(5), pp.519-530.

- Harrison, D.W. (2006). Human Ecology and Social Justice. *Social Justice in Context*, 2 pp.1-3.
- Haynes F.(2002). *Eğitimde Etik* (pp.126). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Henderson, M. A. (2009). *We All Make a Difference: Social Justice Education Through Service-Learning and Critical Literacy*. Doktora tezi, Indiana University.
- Hunt, J. A. (1998). *Of Stories, seed and the promises of social justice*. New York: New Press and Teacher's College Press. PP.49-55
- Işık, A. (2006). İstatistik II (ss.15). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Kaptan S. (1995). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* (ss.58). Ankara: Rehber Yayınevi.
- Karasar N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (ss.77). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, P.A. (2000). *Sosyal Adaletin Teorik Çerçevesi Üzerine Bir Değerlendirme*. 01 Mart 2016, <http://www.isguc.org/armaganlar/nusretekin/1/17.pdf>
- Keklik, İ. (2010). Psikolojik danışma alanının hak savunuculuğu bağlamında birey ötesi sorumlulukları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 89-99.
- Kelly, D. (2012). Teaching for Social Justice Translating an anti-oppression approach into practice. *Our Schools/Our Selves*, 21(2), pp.135-154.
- Kuçuradi (1982). *Felsefe ve İnsan Hakları*. Hacettepe Üniversitesi Türkiye ve Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü İnsan Haklarının Felsefi Temelleri (ss. 52). Ankara: Meteksan Yayınevi.
- Kurt, S. (2006). Hayek'in özgürlük ve adalet teorisi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (3), ss.199-213.
- Laek, J.T. and Aleva, L. 1995. Distributive justice in children: Social psychological and developmental psychological perspectives. pp.151-166.
- Lalas, J. (2007). Teaching for social justice in multicultural urban schools: Conceptualization and classroom implication. *Multicultural Education*, 14(3), pp.17-21.
- Lee, J. H. (2011). *Investigating The Influences of Social Studies Methods Courses on Preservice Teachers with a Focus On Issues of Diversity And Social Justice: Three Case Studies*. Doktora tezi, University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Liasidou, A., & Antoniou, A. (2015). Head teachers' leadership for social justice and inclusion. *School Leadership & Management*, 35(4), pp.347.

- Lucey, T. A., & Laney, J. D. (2009). This land was made for you and me: Teaching for economic justice in upper elementary and middle school grades. *The Social Studies, 100(6)*, pp.260-272.
- Madakbaşı, E., ve Güleler, S. (2014). Geçiş dönemi adaleti-sosyal adalet ilişkisinde ekonomik ve sosyal hakların rolü ve önemi. Ertan, K. A., Kartal, F., & Atay, Y. Ş. (Ed.). *Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar içinde* (ss. 59-71). Ankara: Todaya.
- Meriç, E. ve Erdem, M. (2013). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin algılarına göre okul yönetiminde kayırmacılık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 19(3)*, ss. 467-498.
- Merkel, W. (2005). Social justice and the three worlds of welfare capitalism. *European Journal of Sociology, 43 (1)*, pp.51-59.
- Miller, D. (1999). Principles of social justice (pp.4-138). Cambridge: Harvard University Press.
- Miller, D. (2003). Political philosophy: A very short introduction (pp.129). Oxford: Oxford University Press.
- Miller, (2005). What is social justice. In: Social Justice: Building Fairer Britain. (pp.5-18). UK: Politico's.
- North, C. E. (2008). "What is all this talk about 'social justice'? Mapping the terrain of education's latest catchphrase." *Teachers College Record, 110*, pp.1182-1206.
- Novak, M. (2000). Defining social justice. *First Things: A Journal of Religion, Culture, and Public Life, 108*, pp.11-13.
- Özensel, E. (2012). Çokkültürlülük Uygulaması Olarak Kanada Çokkültürlülüğü. *Akademik İncelemeler Dergisi, 7(1)*. 57-70.
- Özdemir, M. (2009). *Lise öğretmenlerinin etik liderlik ve sosyal adalet algıları arasındaki ilişki: İstanbul Avrupa yakası örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi.
- Özipek, B.B. (2005); Devlet, Siyaset. (Der.). M.Türküne, (ss.83). Ankara: Lotus Yayınevi.
- Parekh, B. (2002) Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek. Bilge Tanrıseven (Çev.). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Philpott, R. J. (2009). *Exploring New Teachers' Understandings and Practice of Social Justice Education*. Doktora tezi, Ottawa: Simon Fraser University.

- Polat, S. (2007). *Eğitim politikalarının sosyal adalet açısından sonuçları konusunda yönetici ve öğretmen görüşleri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Polat, S., & Celep, C. (2008). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel güven, örgütsel vatandaşlık davranışlarına ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14(2), 307-331.
- Rebore, R. W. (2001). *The Ethics of Educational Leadership*. New Jersey: Prentice-Hall Inc, pp.23-228.
- Ryan D. ; Katz S.J. (2005). *Teaching for Social Justice: Searching for Pedagogy*. American Educational Research Association Annual Meeting, Canada.1-18.
- Salant, P. ve Dillman, D. A. (1994). *How to conduct your own survey*. Newyork: John Wiley & Sons. pp.55.
- Schugurensky, D. (2004). *The Heteronomous university and the question of social justice: in search of a new social contract*. Havana: World Congress of the Comparative and International Education Society, pp.44.
- Solomon, R. C. (2004). *Adalet Tutkusu*, (Ertuğ Altınay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Stewart, D. L. (2012). Promoting moral growth through pluralism and social justice education. *New Directions for Student Services*, 139, 63-72.
- Sunal, O. (2011). Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(3), 283-305.
- Şahin, A. E. (2008). A qualitative assessment of the quality of Turkish elementary schools. *Eurasian Journal of Educational Research*, (30), 117–139.
- Şişman, M. (2006). Eğitimde demokrasi ve sosyal adalet: Türkiye eğitim sisteminin değişmeyen miti. 4-5 Kasım *Türk Eğitim Sisteminde Yeni Paradigma Arayışları Bildirileri*, 291-305.
- TDK (1988). *Türkçe Sözlük* . (ss.13-596). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2016). *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*. 10 Nisan 2016, <http://www.tdk.gov>
- Tomul, E. (2009). İlköğretim Okullarındaki Sosyal Adalet Uygulamalarına İlişkin Yönetici Görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34(152), 126–137.
- Tomul, E., Çelik, K., ve Taş, A. (2012). Justice in the classroom: Evaluation of teacher behaviours according to students' perceptions. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 48, 59-72.

- Töremen, F., & Tan, Ç. (2010). Eğitim örgütlerinde adalet: Kavramsal bir çözümleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 58-70.
- Tungaraza, C. (2007). What is equal opportunity and social justice. Retrieved March 23, 2016 from <http://www.tlc.murdoch.edu.au/eosj>
- Turan, S., Özçimenli, E., Güleş, H. (2013). Çoğulcu liderlik: Kavramsal bir analiz. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*. 4 (7), 53-68.
- Turhan, M. (2007). *Genel ve mesleki lise yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının okullardaki sosyal adalet üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi.
- Turner, B. (1997). *Eşitlik*. B. Sina Şener. (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1986)
- Wade, R. C. (2001). Social action in the social studies: From the ideal to the real. *Theory Into Practice*, 40(1), 23-28.
- Walker M. (2003). Framing Social Justice in Education: What Does the ‘Capabilities’ Approach Offer?. *British Journal of Educational Studies*, 51(2), 168-187.
- Yavuz, Ü. N. L. Ü., Hamedoğlu, M. A., ve Yaman, E. (2015). Öğretmenlerin Örgütsel Adalet Algıları ve Örgütsel Sessizlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 140-157.
- Yayla, A. (1999). Adalet Teorilerine Bir Bakış, Sosyal ve Siyasal Teori. (Der.). A. Yayla, (ss.338). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Yılmaz, K. (2010). Devlet ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin örgütsel adalet algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(1), 579-616.
- Yükselen, C. (2000). Pazarlama Araştırmaları (ss.158). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yüksekbilgili, Z., ve Hatipoğlu, Z. (2015). Kuşaklara Göre Örgütsel Adalet Algısı. *University of Gaziantep Journal of Social*, 14(2), 403- 412.

EK 1. YÖNETİCİ ANKETİ

YÖNETİCİ ANKETİ

Değerli Okul yöneticisi;

Bu araştırmanın amacı, okullarda sosyal adalet uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri alınarak **sosyal adaletin** gerçekleşme düzeyini belirlemektir. Araştırma sonuçlarının sosyal açıdan daha adaletli bir okul sistemi oluşturmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bulguların sağlıklı olması vereceğiniz cevapların titizliğine bağlıdır. Yan tarafta bu sorulara katılma derecenizi belirleyen beş seçenek yer almaktadır. Lütfen maddelerin karşısında yer alan her seçenektan size uygun gelen yanıt aralığına çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz. Ayrıca eklemek istediğiniz cümleleri aşağı kısımda belirtebilirsiniz. Soruları cevaplarken göstereceğiniz içtenlik ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, meslek yaşamınızda başarılar dilerim.

Ahmet SAĞDIÇ
Yüksek Lisans Öğrencisi

MADDE NO	Cinsiyetiniz?	Branşınız? (lütfen yazınız)	TAMAMEN KATILMIYORUM	KISMEN KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	HIÇ KATILMIYORUM
	☐ Erkek ☐ Kadın Görev yaptığınız okul düzeyi? ☐ İlkokul ☐ Ortaokul	Mesleki Kıdeminiz? ☐ 1-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 11-15 yıl ☐ 16-20 yıl ☐ 21-25 ☐ 26 yıl ve üzeri				
	OKULLARDA SOSYAL ADALETİN GERÇEKLEŞME DÜZEYİNE İLİŞKİN MADDELER					
1	Okulumuzda, farklı ekonomik duruma sahip ailelerden gelen öğrencilere eşit muamele edilir.					
2	Okulumuzda, tüm çalışanlar eğitimde fırsat ve imkân eşitliği bilincine sahiptir.					
3	Okulumuzda, başka bölgelerden göç yoluyla gelen öğrencilerin okula uyum sağlaması ve başarılı olması için gerekli önlemler alınır.					
4	Okulumuzda, okul çalışanları arasında kadın-erkek eşitliği tam olarak sağlanmaktadır.					
5	Okulumuzda, kız ve erkek öğrenciler arasında ayırım yapılmaz.					
6	Okulumuzda, farklı sebeplerle düşük başarı düzeyine sahip öğrencilerin başarılarını artırmak için gerekli önlemler alınır.					

MADDE NO	MADDELER				
		TAMAMEN KATILYORUM	KATILYORUM	KISMEN KATILYORUM	HIÇ KATILMIYORUM
7	Okulumuzda, uygun koşullar oluşturulduğunda her öğrencinin öğrenebileceğine inanılır.				
8	Okulumuzda, farklı bölgelerden gelen öğrencilere eşit muamele yapılır.				
9	Okulumuzda, farklı kültürel çevrelerden gelen öğretmenlere eşit muamele yapılır.				
10	Okulumuzda, farklı kültürel çevrelerden gelen öğrencilere farklı muamele yapılır.				
11	Okulumuzda, herhangi bir sebeple diğerlerine göre dezavantajlı (özürlü, başarı düzeyi düşük vs.) durumda olan öğrencilere yardım edilir.				
12	Okulumuzda, farklı dünya görüşüne sahip öğretmenlere eşit muamele edilir.				
13	Okulumuzda, farklı dünya görüşüne sahip öğrencilere eşit muamele edilir.				
14	Okulumuzda, farklı sosyal sınıflardan gelen öğretmenlere eşit muamele edilir.				
15	Okulumuzda, farklı sosyal sınıflardan gelen öğrencilere eşit muamele edilir.				
16	Okulumuzda, tüm çalışanlar farklılıkların bir çeşitlilik ve zenginlik kaynağı olduğunu düşünürler.				
17	Okulumuzda, yasal yollarla hak aramak en doğal davranış olarak kabul edilir.				
18	Okulumuzda, herkes fikrini rahatlıkla ortaya koyabilir.				
19	Okulumuzda, ödül ve cezalar hak edenlere verilir.				
20	Okulumuzda, ders yükü adil bir şekilde dağıtılır.				
21	Okulumuzda, iş yükü adil bir şekilde dağıtılır.				
22	Okulumuzda, öğrenciler adil bir şekilde değerlendirilir.				
23	Okulumuzda, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği sosyal sorumluluk anlayışına göre hareket edilir.				
24	Okulumuzda, başkalarına fikir, inanç ve farklılıklarından dolayı baskı yapılmaz.				
25	Okulumuzda, öğretmenler sınıflarında demokratik bir yönetim biçimi sergilerler.				
26	Okulumuzda, öğrenci haklarına saygı gösterilir.				

MADDE NO	MADDELER				
		TAMAMEN KATILYORUM	KATILYORUM	KISMEN KATILYORUM	HIÇ KATILMIYORUM
27	Okulumuzda, herkes için öncelikli konu, okula devam eden öğrencilerin eğitimsel başarısıdır.				
28	Okulumuzda, adil ve tarafsız bir değerlendirme sistemi bulunmaktadır.				
29	Okulumuzda, sosyal statüsü yüksek ailelerden gelen öğrencilere farklı muamele edilir.				
30	Okulumuzda, zeki olduğuna inanılan öğrencilere daha fazla ilgi gösterilir.				
31	Okulumuzda, demokratik bir yönetim biçimi hâkimdir.				
32	Okulumuzda, yönetsel kararlara katılma konusunda herkes eşit fırsatlara sahiptir.				
33	Okulumuzda, yoksul öğrencilerin eğitim ve öğretim problemlerinin çözümlmesine yardımcı olunmaktadır.				
34	Okulumuzda, eğitimin tüm bireyler için temel bir hak olduğu herkes tarafından onaylanır.				
35	Okulumuzda, herhangi bir sebeple akranlarından daha düşük seviyede olan öğrencilerin başarılı olması için gerekli önlemler alınır.				
36	Okulumuzda başarı düzeyi yüksek olan öğrencilere daha fazla önem verilir.				
37	Okulumuzdaki bütün öğrenciler, okulun imkânlarından eşit düzeyde yararlanır.				
38	Okulumuzda bütün öğrencilerin eğitim hizmetlerinden yararlanmaya layık olduğu öğretmenler ve yöneticiler tarafından onaylanır.				

Başka görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz

.....

.....

.....

YARDIMLARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM...

EK 2. ÖĞRETMEN ANKETİ

ÖĞRETMEN ANKETİ

Değerli Meslektaşım;

Bu araştırmanın amacı, okullarda sosyal adalet uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri alınarak **sosyal adaletin** gerçekleşme düzeyini belirlemektir. Araştırma sonuçlarının sosyal açıdan daha adaletli bir okul sistemi oluşturmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bulguların sağlıklı olması vereceğiniz cevapların titizliğine bağlıdır. Yan tarafta bu sorulara katılma derecenizi belirleyen beş seçenek yer almaktadır. Lütfen maddelerin karşısında yer alan her seçenektan size uygun gelen yanıt aralığına çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz. Ayrıca eklemek istediğiniz cümleleri aşağı kısımda belirtebilirsiniz. Soruları cevaplarırken göstereceğiniz içtenlik ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, meslek yaşamınızda başarılar dilerim.

Ahmet SAĞDIC
Yüksek Lisans Öğrencisi

MADDE NO	Cinsiyetiniz? ☐ Erkek ☐ Kadın	Branşınız? (lütfen yazınız)	TAMAMEN KATILYORUM	KATILYORUM	KISMEN KATILYORUM	KATILMIYORUM	HIÇ KATILMIYORUM
	Görev yaptığınız okul düzeyi? ☐ İlkokul ☐ Ortaokul	Mesleki Kıdeminiz? ☐ 1-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 11-15 yıl ☐ 16-20 yıl ☐ 21-25 ☐ 26 yıl ve üzeri					
	OKULLARDA SOSYAL ADALETİN GERÇEKLEŞME DÜZEYİNE İLİŞKİN MADDELER						
1	Okulumuzda, farklı ekonomik duruma sahip ailelerden gelen öğrencilere eşit muamele edilir.						
2	Okulumuzda, tüm çalışanlar eğitimde fırsat ve imkân eşitliği bilincine sahiptir.						
3	Okulumuzda, başka bölgelerden göç yoluyla gelen öğrencilerin okula uyum sağlaması ve başarılı olması için gerekli önlemler alınır.						
4	Okulumuzda, okul çalışanları arasında kadın-erkek eşitliği tam olarak sağlanmaktadır.						
5	Okulumuzda, kız ve erkek öğrenciler arasında ayırım yapılmaz.						
6	Okulumuzda, farklı sebeplerle düşük başarı düzeyine sahip öğrencilerin başarılarını artırmak için gerekli önlemler alınır.						

MADDE NO	MADDELER				
		TAMAMEN KATILYORUM	KISMEN KATILYORUM	KATILMIYORUM	HIÇ KATILMIYORUM
7	Okulumuzda, uygun koşullar oluşturulduğunda her öğrencinin öğrenebileceğine inanılır.				
8	Okulumuzda, farklı bölgelerden gelen öğrencilere eşit muamele yapılır.				
9	Okulumuzda, farklı kültürel çevrelerden gelen öğretmenlere eşit muamele yapılır.				
10	Okulumuzda, farklı kültürel çevrelerden gelen öğrencilere farklı muamele yapılır.				
11	Okulumuzda, herhangi bir sebeple diğerlerine göre dezavantajlı (özürlü, başarı düzeyi düşük vs.) durumda olan öğrencilere yardım edilir.				
12	Okulumuzda, farklı dünya görüşüne sahip öğretmenlere eşit muamele edilir.				
13	Okulumuzda, farklı dünya görüşüne sahip öğrencilere eşit muamele edilir.				
14	Okulumuzda, farklı sosyal sınıflardan gelen öğretmenlere eşit muamele edilir.				
15	Okulumuzda, farklı sosyal sınıflardan gelen öğrencilere eşit muamele edilir.				
16	Okulumuzda, tüm çalışanlar farklılıkların bir çeşitlilik ve zenginlik kaynağı olduğunu düşünürler.				
17	Okulumuzda, yasal yollarla hak aramak en doğal davranış olarak kabul edilir.				
18	Okulumuzda, herkes fikrini rahatlıkla ortaya koyabilir.				
19	Okulumuzda, ödül ve cezalar hak edenlere verilir.				
20	Okulumuzda, ders yükü adil bir şekilde dağıtılır.				
21	Okulumuzda, iş yükü adil bir şekilde dağıtılır.				
22	Okulumuzda, öğrenciler adil bir şekilde değerlendirilir.				
23	Okulumuzda, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği sosyal sorumluluk anlayışına göre hareket edilir.				
24	Okulumuzda, başkalarına fikir, inanç ve farklılıklarından dolayı baskı yapılmaz.				
25	Okulumuzda, öğretmenler sınıflarında demokratik bir yönetim biçimi sergilerler.				
26	Okulumuzda, öğrenci haklarına saygı gösterilir.				

MADDE NO	MADDELER				
		TAMAMEN KATILYORUM	KATILYORUM	KISMEN KATILYORUM	HIÇ KATILMIYORUM
27	Okulumuzda, herkes için öncelikli konu, okula devam eden öğrencilerin eğitimsel başarısıdır.				
28	Okulumuzda, adil ve tarafsız bir değerlendirme sistemi bulunmaktadır.				
29	Okulumuzda, sosyal statüsü yüksek ailelerden gelen öğrencilere farklı muamele edilir.				
30	Okulumuzda, zeki olduğuna inanılan öğrencilere daha fazla ilgi gösterilir.				
31	Okulumuzda, demokratik bir yönetim biçimi hâkimdir.				
32	Okulumuzda, yönetsel kararlara katılma konusunda herkes eşit fırsatlara sahiptir.				
33	Okulumuzda, yoksul öğrencilerin eğitim ve öğretim problemlerinin çözümlmesine yardımcı olunmaktadır.				
34	Okulumuzda, eğitimin tüm bireyler için temel bir hak olduğu herkes tarafından onaylanır.				
35	Okulumuzda, herhangi bir sebeple akranlarından daha düşük seviyede olan öğrencilerin başarılı olması için gerekli önlemler alınır.				
36	Okulumuzda başarı düzeyi yüksek olan öğrencilere daha fazla önem verilir.				
37	Okulumuzdaki bütün öğrenciler, okulun imkânlarından eşit düzeyde yararlanır.				
38	Okulumuzda bütün öğrencilerin eğitim hizmetlerinden yararlanmaya layık olduğu öğretmenler ve yöneticiler tarafından onaylanır.				

Başka görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz

.....

.....

.....

YARDIMLARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM...

EK 3. YÖNETİCİ VE ÖĞRETMENLERİN SOSYAL ADALET İFADELERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Gruplar	Öğretmen (n=373)		Yönetici (n=116)		t	P
	Ort	Ss	Ort	Ss		
“1.Okulumuzda, Farklı Ekonomik Duruma Sahip Ailelerden Gelen Öğrencilere Eşit Muamele Edilir.”	4,130	0,982	4,560	0,701	-4,422	0,000
“2.Okulumuzda, Tüm Çalışanlar Eğitimde Fırsat ve İmkân Eşitliği Bilincine Sahiptir.”	3,800	0,990	4,160	0,884	-3,500	0,001
“3.Okulumuzda, Başka Bölgelerden Göç Yoluyla Gelen Öğrencilerin Okula Uyum Sağlaması ve Başarılı Olması İçin Gerekli Önlemler Alınır.”	3,710	0,968	4,250	0,790	-5,462	0,000
“4.Okulumuzda, Okul Çalışanları Arasında Kadın-erkek Eşitliği Tam Olarak Sağlanmaktadır.”	3,980	1,024	4,440	0,783	-4,409	0,000
“5.Okulumuzda, Kız ve Erkek Öğrenciler Arasında Ayrım Yapılmaz.”	4,320	0,799	4,660	0,620	-4,089	0,000
“6.Okulumuzda, Farklı Sebeplerle Düşük Başarı Düzeyine Sahip Öğrencilerin Başarılarını Artırmak İçin Gerekli Önlemler Alınır.”	3,680	0,976	4,350	0,783	-6,743	0,000

“7.Okulumuzda, Uygun Koşullar Oluşturulduğunda Her Öğrencinin Öğrenebileceğine İnanılır.”	3,880	0,963	4,370	0,704	-5,060	0,000
“8.Okulumuzda, Farklı Bölgelerden Gelen Öğrencilere Eşit Muamele Yapılır.”	4,210	0,818	4,580	0,700	-4,315	0,000
“9.Okulumuzda, Farklı Kültürel Çevrelerden Gelen Öğretmenlere Eşit Muamele Yapılır.”	4,210	0,921	4,590	0,747	-4,016	0,000
“10.Okulumuzda, Farklı Kültürel Çevrelerden Gelen Öğrencilere Farklı Muamele Yapılır.”	1,920	0,885	1,590	0,685	3,626	0,000
“11.Okulumuzda, Herhangi Bir Sebep Diğerlerine Göre Dezavantajlı (özürlü, Başarı Düzeyi Düşük vs) Durumda Olan Öğrencilere Yardım Edilir.”	3,970	0,797	4,430	0,760	-5,556	0,000
“12.Okulumuzda, Farklı Dünya Görüşüne Sahip Öğretmenlere Eşit Muamele Edilir.”	3,870	0,988	4,500	0,716	-6,325	0,000
“13.Okulumuzda, Farklı Dünya Görüşüne Sahip Öğrencilere Eşit Muamele Edilir.”	4,020	0,834	4,540	0,677	-6,103	0,000
“14.Okulumuzda, Farklı Sosyal Sınıflardan Gelen Öğretmenlere Eşit Muamele Edilir.”	4,040	0,891	4,590	0,575	-6,335	0,000

“15.Okulumuzda, Farklı Sosyal Sınıflardan Gelen Öğrencilere Eşit Muamele Edilir.”	4,130	0,801	4,600	0,603	-5,853	0,000
“16.Okulumuzda, Tüm Çalışanlar Farklılıkların Bir Çeşitlilik ve Zenginlik Kaynağı Olduğunu Düşünürler.”	3,740	1,047	4,300	0,877	-5,235	0,000
“17.Okulumuzda, Yasal Yollarla Hak Aramak En Doğal Davranış Olarak Kabul Edilir.”	3,720	1,076	4,360	0,773	-5,929	0,000
“18.Okulumuzda, Herkes Fikrini Rahatlıkla Ortaya Koyabilir.”	3,620	1,119	4,390	0,810	-6,812	0,000
“19.Okulumuzda, Ödül ve Cezalar Hak Edenlere Verilir.”	3,550	1,105	4,430	0,760	-8,018	0,000
“20.Okulumuzda, Ders Yükü Adil Bir Şekilde Dağıtılır.”	3,840	0,933	4,510	0,740	-7,039	0,000
“21.Okulumuzda, İş Yükü Adil Bir Şekilde Dağıtılır.”	3,730	1,006	4,530	0,751	-7,987	0,000
“22.Okulumuzda, Öğrenciler Adil Bir Şekilde Değerlendirilir.”	4,050	0,840	4,580	0,648	-6,267	0,000
“23.Okulumuzda, Öğretmenlik Mesleğinin Gerektirdiği Sosyal Sorumluluk Anlayışına Göre Hareket Edilir.”	3,920	0,854	4,310	0,807	-4,358	0,000
“24.Okulumuzda, Başkalarına Fikir, İnanç ve Farklılıklarından Dolayı Baskı Yapılmaz.”	3,990	0,930	4,610	0,629	-6,744	0,000

“25.Okulumuzda, Öğretmenler Sınıflarında Demokratik Bir Yönetim Biçimi Sergilerler.”	3,920	0,840	4,260	0,747	-3,925	0,000
“26.Okulumuzda, Öğrenci Haklarına Saygı Gösterilir.”	3,990	0,820	4,370	0,729	-4,489	0,000
“27.Okulumuzda, Herkes İçin Öncelikli Konu, Okula Devam Eden Öğrencilerin Eğitimsel Başarısıdır.”	3,950	0,907	4,200	0,815	-2,588	0,010
“28.Okulumuzda, Adil ve Tarafsız Bir Değerlendirme Sistemi Bulunmaktadır.”	3,740	0,972	4,270	0,858	-5,215	0,000
“29.Okulumuzda, Sosyal Statüsü Yüksek Ailelerden Gelen Öğrencilere Farklı Muamele Edilir(t)”	3,970	0,950	4,330	0,789	-3,701	0,000
“30.Okulumuzda, Zeki Olduğuna İnanılan Öğrencilere Daha Fazla İlgi Gösterilir(t)”	2,600	1,070	2,780	1,028	-1,679	0,094
“31.Okulumuzda, Demokratik Bir Yönetim Biçimi Hâkimdir.”	3,700	0,973	4,310	0,828	-6,080	0,000
“32.Okulumuzda, Yönetimsel Kararlara Katılma Konusunda Herkes Eşit Fırsatlara Sahiptir.”	3,640	1,013	4,420	0,687	-7,769	0,000
“33.Okulumuzda, Yoksul Öğrencilerin Eğitim ve Öğretim Problemlerinin Çözülmesine Yardımcı Olunmaktadır.”	3,840	0,860	4,470	0,625	-7,208	0,000
“34.Okulumuzda, Eğitimin Tüm Bireyler İçin Temel Bir Hak Olduğu Herkes Tarafından Onaylanır.”	4,190	0,772	4,490	0,692	-3,758	0,000

“35.Okulumuzda, Herhangi Bir Sebep Akranlarından Daha Düşük Seviyede Olan Öğrencilerin Başarılı Olması İçin Gerekli Önlemler Alınır.”	3,700	0,850	4,260	0,736	-6,407	0,000
“36.Okulumuzda Başarı Düzeyi Yüksek Olan Öğrencilere Daha Fazla Önem Verilir(t)”	3,060	0,987	3,220	0,994	-1,438	0,151
“37.Okulumuzdaki Bütün Öğrenciler, Okulun İmkânlarından Eşit Düzeyde Yararlanır.”	3,960	0,819	4,340	0,709	-4,425	0,000
“38.Okulumuzda Bütün Öğrencilerin Eğitim Hizmetlerinden Yararlanmaya Layık Olduğu Öğretmenler ve Yöneticiler Tarafından Onaylanır.”	4,120	0,812	4,450	0,690	-3,925	0,000
Sosyal Adalet	3,801	0,564	4,274	0,442	-8,268	0,000

EK 4. ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Mardin’de doğdu. 1991-1999 yılları arasında Midyat Cumhuriyet İlköğretim Okulu’nda öğrenimini tamamladı. 1999-2003 yılları arasında Midyat Aziz ÖNEN Lisesi’nde öğrenimini tamamladı. Marmara Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü’nden 2008 yılında mezun oldu. 2013 yılında Batman Valiliği’nde göreve başladı. 2016-2017 Eğitim-öğretim yılında Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi bölümünde Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Orta derecede İngilizce ve Arapça bilmektedir. Halen Batman Valiliği’nde görevini sürdürmektedir.

VITAE

He was born in 1986 in Mardin. He studied at the Midyat Cumhuriyet Primary School between 1991-1999. Between 1999-2003 he completed his education at Midyat Aziz ÖNEN Lisesi. He graduated from Marmara University, Department of Classroom Teaching in 2008. In 2013, He began working at Batman Governorship. In 2016-2017 academic year, he started his graduate studies in Gaziantep University towards Educational Sciences Institute Educational Administration, Inspection, Planning and Economy. He speaks English and Arabic fluently. He is currently serving at Batman Governorship.